

Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích

Filozofická fakulta

Historický ústav

Bakalářská práce

JANA ZÁTKOVÁ (1859-1933).
ZAPOMENUTÁ OSOBNOST JIHOČESKÉ HISTORIE?

Klára Novotná

České Budějovice 2008

vedoucí bakalářské práce: doc. PhDr. Bohumil Jiroušek, Dr.

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracovala samostatně s využitím uvedených pramenů a literatury.

Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb., v platném znění, souhlasím se zveřejněním své bakalářské práce, a to v nezkrácené podobě elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách.

V Českých Budějovicích

23. července 2008

Ráda bych na tomto místě poděkovala všem, kteří mě při psaní předkládané práce jakkoliv podpořili. Především svému vedoucímu práce doc. PhDr. Bohumilu Jirouškovi, Dr. za cenné rady a trpělivost, dále doc. Robertu Sakovi za jeho přínosné a inspirující připomínky i jazykové korektury celého textu, RNDr. Augustu Zátkovi, který mi zpřístupnil materiály ze soukromého rodinného archivu a tak se významnou měrou zasloužil o vyznění celé práce. V neposlední řadě děkuji své rodině za vstřícné zázemí, které mi během vzniku této bakalářské práce vytvořila.

ANOTACE

Klára Novotná, *Jana Zátková (1859-1933). Zapomenutá osobnost jihočeské historie?*, bakalářská práce, Historický ústav Filozofické fakulty Jihočeské univerzity, České Budějovice 2008, 92 stran textu, 18 stran obrazových příloh (nestránkováno).

Předložená bakalářská práce je pokusem o první komplexnější zachycení života a veřejné činnosti významné českobudějovické rodačky Jany Zátkové, která se do historie města zapsala nejen jako manželka vůdce českobudějovických Čechů Augusta Zátky. Své místo v dějinách rodného města i jihočeského regionu si zajistila především svou činností pro českou mládež a zejména pak vybudováním prvního českého dívčího lycea v Čechách.

Práce je, kromě úvodu a závěru, rozdělena do pěti kapitol. První z nich je zaměřena na historii obou rodů, z nichž Jana Zátková pocházela (tj. Strandlů a Klavíků). Druhá kapitola popisuje její rodinné zázemí, dětství a výchovu až do doby sňatku s Augustem Zátkou. Jejich manželství je věnována třetí kapitola, která přibližuje také rodový původ Augusta Zátky a jeho veřejnou činnost, neopomíjí však ani životní osudy jejich tří dětí. V předposlední kapitole je zachycena veřejná činnost Jany Zátkové v rámci dámského spolku Ludmila. Poslední, pátá, kapitola pojednává o závěrečných letech jejího života.

ABSTRACT

Klára Novotná, *Jana Zátková (1859-1933). Forgotten personality in the History of South Bohemia?*, Bachelor's thesis, Institute of History, Faculty of Philosophy, University of South Bohemia, České Budějovice 2008, 92 pages, 18 pictures in attachments (not paginated).

The thesis aims to provide a more comprehensive survey of life and public activities of Jana Zátková, a notable native of České Budějovice. She made her mark on the history of the town not only as a wife of August Zátka, the leader of the České Budějovice Czechs, but also through her activities for the Czech youth and mainly through building the first Czech girls' lyceum, the very first one in Bohemia.

The thesis is divided into five chapters. The first chapter is focused on the history of both native families of Jana Zátková (i.e. the Strandl and Klavík families). The second chapter describes her family background, childhood and upbringing till the marriage with August Zátka. The marriage itself is described in the third chapter which also presents August Zátka's family background and public activities as well as the life stories of their three children. The last but one chapter deals with public activities of Jana Zátková in a ladies' society called Ludmila. The last fifth chapter deals with the final years of her life.

OBSAH

ÚVOD	7
1. RODINNÝ PŮVOD	14
1.1. STRANDLOVÉ	14
1.2. KLAVÍKOVÉ	18
2. LÉTA DĚTSTVÍ A DOSPÍVÁNÍ	23
2.1. RODIČE A SOUROZENCI	23
2.2. DĚTSTVÍ, VÝCHOVA A VZDĚLÁNÍ	26
3. MANŽELSTVÍ	32
3.1. RODINNÝ PŮVOD A OSOBNOST AUGUSTA ZÁTKY.....	32
3.2. SEZNÁMENÍ A SVATBA JANY A AUGUSTA ZÁTKOVÝCH.....	42
3.3. RODINNÝ ŽIVOT	45
3.4. DĚTI - OLGA, BOHUMILA A VLASTISLAV ZÁTKOVI.....	55
4. VEŘEJNÁ ČINNOST	62
5. NA KONCI ŽIVOTA	71
5.1. STÁŘÍ	71
5.2. MATER MORTUA EST	74
ZÁVĚR	80
SEZNAM PRAMENŮ A LITERATURY	83
SEZNAM PŘÍLOH	89
PŘÍLOHY	93

ÚVOD

Českobudějovická a rovněž jihočeská historie zná mnoho zvučných jmen významných mužů i žen. Je jich vzpomínáno všude tam, kde se popisují dějiny jihočeské metropole či regionu jižních Čech. Avšak tyto dějiny netvořili pouze oslavovaní „velikáni“, ale často právě ti, o kterých se nemluví vůbec či pouze velmi stručně. A Jana Zátková je, bohužel, dnes řazena k těm mnoha ženám, které se dostaly do propadliště dějin nejen u široké veřejnosti, laiků ale i u mnoha odborníků, historiků.

Ve své době na přelomu dvou století, která byla poznamenána národnostními rozpory mezi českobudějovickými Čechy a Němci, byla Jana Zátková v popředí české společnosti. Toto postavení jí zaručil nejen její původ, neboť byla vnučkou a pravnučkou dvou převážně národnostně tolerantních českobudějovických starostů, ale především její sňatek s mluvčím (v dobové terminologii vůdcem) českobudějovických Čechů Augustem Zátkou. A právě jemu byla věnována pozornost historiků či publicistů zabývajících se obdobím druhé poloviny 19. století a první poloviny 20. století. O jeho ženě Janě však tyto publikace i články buďto zcela mlčí, nebo zmiňují pouze jejich sňatek s přihlédnutím k jejímu původu.

Z tohoto důvodu není předkládaná bakalářská práce vystavěna na biografických publikacích o Janě Zátkové, neboť žádná taková do dnešního dne neexistuje. Stejně tak neexistuje v českých archivech ani dostatečná pramenná základna k její osobě, neboť Jana Zátková nemá svůj osobní fond. Jediným fondem nalézajícím se na území České republiky, který se vztahuje k rodině Zátků, je fond nazvaný *Zátkovi* v Archivu Národního muzea v Praze o třidvaceti kartonech, kterému rodinné dokumenty poskytla snacha Jany Zátkové.¹ Avšak ani zde není mnoho materiálu k osobě Jany Zátkové, neboť shromážděné písemnosti se týkají především tří generací mužských příslušníků rodiny Zátků, tj. Hynka, Augusta a Vlastislava. I přesto však fond poskytuje potřebné informace k rodinné historii, neboť kromě tří pojednání Vlastislava Zátky přibližujících historii rodu² obsahuje také, i když v malé míře, materiály k ostatním členům rozvětvené rodiny. Tohoto materiálu bylo využito především tam, kde bylo pojednáno o předcích Jany

---

¹ Ludmila Zátková, druhá žena Vlastislava Zátky, prodala ANM osm kartonů archiválií za 4 000 Kč v roce 1979. Viz ANM, Inventář k fondu Zátkovi, poznámka u rodokmenu českobudějovické větve Zátků, nestránkováno.

² Jedná se o spisy Archiv Národního muzea Praha, fond Zátkovi (dále jen ANM Praha, f. Zátkovi), Vlastislav Zátka, *Vzestup a pád. Kus historie jihočeského rodu a kraje*, b.m. 1953, inv. č. 2510, k. 19, TAM-TÉŽ, Vlastislav Zátka, *Historie Zátkova rodu v obrysech*, Libnič 17. 4. 1954, inv. č. 2506, k. 19 a TAM-TÉŽ, *Několik dat z kroniky rodu Zátkova*, inv. č. 2508, k. 19.

a Augusta Zátkových a o dalších rodinných příslušnících. Přímo k osobnosti Jany Zátkové mohl být využit pouze její cestovní pas, kondolenční dopisy k jejímu úmrtí, několik rodinných fotografií a také publikace českobudějovického rodáka a historika Rudolfa Strnada o dámském spolku Ludmila.

O něco užitečnější než zmíněný fond pak byla diplomová práce Lucie Swierczkové, která tento materiál nejen uspořádala, ale dostala se do kontaktu i s vnukem manželů Zátkových, Augustem. Nejen díky ní navázala autorka této práce spojení s RNDr. Augustem Zátkou, který byl ochoten poskytnout materiály o své babičce ze soukromého rodinného archivu. Tyto materiály se staly základem celé práce. Jmenovitě se jednalo o několik málo dochovaných dopisů Jany Zátkové adresovaných jejím dětem, o fotografie a především o fragmenty z pamětí sepsané dvěma dětmi Jany Zátkové, Vlastislavem Zátkou a Olgou Balšánkovou. Na tomto místě je důležité upozornit, že výběr pasáží byl zcela v rukou Augusta Zátky mladšího, neboť jeho dlouholeté bydliště se nachází ve švýcarské Basileji a autorka neměla možnost jej před dokončením práce navštívit.³ Z tohoto důvodu jí není známo, co vše zmíněné paměti obsahují a co dalšího by se z nich ještě dalo pro sepsání práce o Janě Zátkové využít. Stejně tak neví, co vše dalšího zahrnuje soukromý archiv rodiny Zátků. Je však pravděpodobné, že k osobě Jany Zátkové toho již mnoho nebude, neboť členové rodiny byly perzekvováni oběma totalitními režimy, které zasáhly tuto zemi, a z původního archivu se tak mnohé ztratilo či bylo zničeno.

Ve Státním okresním archivu České Budějovice jsou uloženy fondy dámského spolku Ludmila, dívčího reálného gymnázia, odborné školy pro ženská povolání a ústavu ke vzdělání učitelek domácích nauk. I těch bylo v práci využito, avšak vzhledem k zaměření celé práce a nezpracovanosti fondů pracovala autorka především s ústavními kronikami, výročními zprávami a sborníkem k padesátému výročí založení spolku Ludmila. Autorka také nahlédla do fondu notářství, kde našla darovací smlouvy Augusta Zátky pro svou ženu a jejich děti z počátku 20. století.

Posledním archivem, ve kterém lze dohledat nějaké informace k rodině Zátků, je Státní oblastní archiv Třeboň. Zde jsou uloženy jednotlivé matriky, které postupně archiv zveřejňuje na webových stránkách v sekci Digitálního archivu, s nimiž autorka předkládané práce pracovala. Využito bylo matrik narozených a oddaných. V nich byly

---

³ I přes větší vzdálenost mezi rodinou Zátků a autorkou k osobnímu setkání došlo, a to díky skutečnosti, že August Zátka spolu se svou ženou Růženu podnikl svou každoroční cestu do Českých Budějovic. Při této příležitosti byly vysvětleny pouze některé nejasnosti, nikoliv ukázány příslušné materiály.

dohledány údaje k jednotlivým členům rodiny Jany Zátkové, a to jak předků, tak potomků. Ve většině případů se jednalo spíše o kontrolu správnosti údajů, které se nacházejí v genealogické publikaci Jana Muka či které poskytl autorce RNDr. August Zátka, v jehož soukromém archivu se nacházejí opisy z rodných a křestních listů některých rodinných příslušníků.

Dalšími neméně důležitými prameny se pro tuto práci staly novinové články a fejetony české provenience. Z konce 19. století přinášel informace o příslušnících rodu i o činnosti spolku Ludmila především Budivoj, který vycházel v letech 1864-1914, z počátku 20. století pak Jihočeské listy, které vycházely v rozmezí let 1895-1941.⁴ Nejvíce pozornosti věnovaly noviny Janě Zátkové až posmrtně, tedy v roce 1933 a v letech následujících. Autory vzpomínkových statí byli převážně lidé pohybující se v jejím okolí. Zásadní informace z rodinného života přinášely fejetony Olgy Balšánkové, které publikovala od třicátých let 20. století v Jihočeských listech.

Již bylo zmíněno, že dosud nebyla publikována práce, která by se soustavněji věnovala osobnosti Jany Zátkové. Existuje však několik děl, které se o ní s rozdílným rozsahem zmiňují. Pravděpodobně nejstarší publikací, ve které se její jméno objevuje, je dílo Rudolfa Strnada mapující život a především veřejnou činnost Augusta Zátky. Zde je však o jeho ženě Janě pojednáno velmi málo, její jméno je zde uvedeno pouze při popisu sňatku a při přiblížení založení dámského spolku Ludmila a stručného nastínění jeho činnosti. Další prací, kterou lze v této souvislosti jmenovat, je rodopisná studie jindřichohradeckého historika Jana Muka⁵ nazvaná *Z kroniky rodu Zátkova a Klavíkova*. Tato publikace, která nejprve byla vydávána na pokračování v časopisu Rodokmen,⁶ obsahuje životopisná data všech dohledatelných členů obou rodů, které byly spojeny právě manželstvím Jany a Augusta Zátkových. Nedůležitou informací je fakt, že autor genealogické studie do této mnohačetné rodiny také příslušel.⁷ Jinou takovou publikací je vzpomínkové dílo obohacené rodinnými fotografiemi další členky rodiny Zátků, a to

---

⁴ Viz Daniel KOVÁŘ – Leoš NIKRMAJER, *Budivoj*, in: Encyklopedie Českých Budějovic, České Budějovice 2006², s. 55-56 a Daniel KOVÁŘ, *Jihočeské listy*, in: Encyklopedie Českých Budějovic, České Budějovice 2006², s. 198.

⁵ O jeho životě a díle pojednala několikrát Dagmar Blümlová. Viz Dagmar BLÜMLOVÁ, *Jan Muk*, České Budějovice 1990, TÁŽ, *Sto tváří jihočeské kulturní historie*, Pelhřimov 2000, s. 330-333 či Josef BLÜML - Dagmar BLÜMLOVÁ - Bohumil JIROUŠEK a kol., *Jihočeši v české historické vědě*, České Budějovice 1999, s. 145-158.

⁶ Studie vycházela v Rodokmenu v letech 1947 a 1948 na pokračování. Knižní vydání obsahuje několik změn oproti časopisecky vydané práci.

⁷ Jan Muk byl s rodinou Zátkovou spřízněn prostřednictvím své matky Jaroslavy, která byla dcerou Františka Zátky, který byl bratrancem Hynka Zátky, otce Augusta Zátky. Viz Jan MUK, *Z kroniky rodu Klavíkova a Zátkova*, b.m. 1948, s. 27.

Naděždy Sigurdsson-Růžičkové,⁸ která ve své knize popsala především život své matky, ale zmínila se také o předcích a rodinném životě na mlýně v Březí. I v díle Františka Miroslava Čapka o státním převratu v roce 1918 v Českých Budějovicích lze nalézt sice stručnou informaci, avšak pro charakter Jany Zátkové ne zcela zanedbatelnou. Na konec tohoto výčtu publikací pojednávajících alespoň v malé míře o Janě Zátkové lze jmenovat ještě dílo historika Miroslava Novotného a kolektivu o vyšším školství na jihu Čech, kde je vzpomenua činnost dámského spolku Ludmila v čele s Janou Zátkovou na poli školském, a též diplomovou práci Miroslava Valenze, která podrobněji přibližuje vývoj dívčího gymnázia v první polovině 20. století. Opomenuty by neměly být ani práce českobudějovického archiváře Daniela Kováře o místních hřbitovech, kde se autor věnuje také rodinné hrobce Zátků na hřbitově svaté Otýlie, respektive kniha o pomnících, kde obsáhle popisuje příběh pomníku Augusta Zátky a kde se také zmiňuje o účasti Jany Zátkové při odhalení jiných pomníků.⁹

Po formální stránce je práce rozdělena kromě úvodu a závěru do pěti kapitol, ve kterých se autorka pokusila vylíčit životní příběh Jany Zátkové v chronologické ose. První kapitola, ačkoliv se ještě bezprostředně Jany Zátkové netýká, přináší informace o jejím původu a jeho případném vlivu na výchovu malé Jany. Vzhledem k rozsahu práce a nedostatečnému materiálu k tomuto dílčímu tématu je kapitola zaměřena pouze na nejvýznamnější členy rodiny či na osoby, které přímo souvisely s pozdějším narozením Jany Zátkové, přičemž končí seznámením jejích rodičů.

Na to navazuje druhá kapitola, která se věnuje nejprve nastínění společného života rodičů Jany Zátkové, tedy manželů Johanny a Jindřicha Klavíkových, a přibližuje, z nedostatku příslušného materiálu pouze stručně, životní osudy jejich dalších dětí, tj. sourozenců Jany Zátkové. Avšak hlavním tématem této kapitoly se stalo vylíčení rodinného zázemí, dětství, výchovy, vzdělání a dospívání samotné Jany Zátkové s přihlédnutím na možné vlivy formující její osobnost, a to do jejího devatenáctého roku života, tj. do roku 1878. Tento rok byl pro Janu Zátkovou zlomový, neboť se v něm ze svobodné dívky stala vdaná mladá žena.

Třetí kapitola pak na svém počátku poněkud vybočuje z chronologického rámce předchozích dvou kapitol, neboť nejprve přibližuje v obrysových konturách historii rodu Zátků, přičemž nejvíce pozornosti je zcela logicky věnováno Augustu Zátkovi. Jeho životní příběh je zde zachycen spíše po stránce veřejného působení, neboť další část

---

⁸ Naděžda Sigurdsson-Růžičková byla vnučkou Dobroslava Zátky, bratra Augusta Zátky.

⁹ Viz Seznam pramenů a literatury.

kapitoly je zaměřena na seznámení, svatbu a především společný rodinný život Jany a Augusta Zátkových s cílem ozřejmit jejich soukromí a vystihnout vzájemný vztah manželů. Vzhledem k činnosti Augusta Zátky se autorka také pokusila zachytit vliv jeho politických aktivit na jeho ženu Janu, především tedy její vnímání důležitých nejen regionálních politických událostí. Konec kapitoly pak tvoří životní osudy všech tří dětí manželů Zátkových. I pro ně však platí konstatování nedostatku materiálu, především pak v případě dcer Olgy a Bohumily. O Vlastislavu Zátkovi je dochováno více dokumentů, a to v ANM v Praze, kde je uložen i jeho vlastní, i když také nepříliš obsáhlý životopis.

Následující čtvrtá kapitola je pojata spíše tématicky, neboť se věnuje veřejné činnosti Jany Zátkové, která se prolínala celým jejím manželským životem. Jana Zátková byla od roku 1885, kdy byl založen dámský spolek Ludmila, až do roku své smrti, tj. 1933, předsedkyní (starostkou) tohoto spolku. Pod jeho záštitou bylo uspořádáno mnoho charitativních akcí, ale především bylo od základů vybudováno české vyšší dívčí školství ve městě. A právě v této kapitole je stručněji nastíněna tato záslužná činnost spolku. Avšak toto načrtnutí zde nebylo pojato jako dějiny spolku, které ostatně ještě nikdo obsáhleji nese-psal a jejichž vylíčením i ve vztahu k Janě Zátkové by se autorka této práce chtěla dále zabývat,¹⁰ ale jako zachycení angažovanosti Jany Zátkové. Autorce této práce, která je zaměřena právě na život a činnost Jany Zátkové, šlo především o to, aby přiblížila, jak tuto činnost Jana Zátková vnímala, jak ji prožívala, co vše pro ni dělala, čím vším jí byla, tedy o jakýsi odraz její osobnosti v její činnosti.

Celou práci uzavírá pátá kapitola, která je také závěrečnou kapitolou života Jany Zátkové. Zde je pro nedostatek materiálu především objasněn zdravotní stav obou stár-noucích manželů, který měl nemalý vliv na jejich veřejný i rodinný život. Je zde popsána nejen příčina smrti Jany Zátkové, ale také zachycen průběh jejího pohřbu a na něj navazujících pietních akcí. Vzhledem k tomu, že po jejím odchodu z tohoto světa se noviny zaměřily na ozřejmění jejího života a činnosti, obsahuje tato poslední kapitola také jakési shrnutí těchto oslavných článků a fejetonů. A zcela nakonec je uvedena po-cta ministerstva školství této významné českobudějovické rodačce v podobě přejmenová-ní škol založených spolkem Ludmila za jejího předsednictví.

---

¹⁰ Dosud nejobšrnější publikace o historii spolku je z pera Rudolfa Strnada, která však zachycuje období od roku 1885 do roku 1935. Dílčí příspěvky pak přináší několik diplomových prací sepsaných na Jiho-české univerzitě. Viz Seznam pramenů a literatury.

V souvislosti se jménem Jany Zátkové je také důležité poznamenat, že neexistuje jednotnost v jejím oslovování. Vzhledem k tomu, do jaké doby a do jaké rodiny se narodila, bylo její jméno v matrice zaznamenáno v německé podobě jako Johanna (na tomto místě je záměrně opominuta podoba celého jejího křestního jména, které je tvořeno ze tří jmen, neboť po celý život používala pouze první). Tak se jmenovala i její matka a oběma se z dostupných pramenů v kruhu rodinném říkalo Hana (Hany). Nejen čeští novináři její jméno často počesťovali do podoby Johana (Johanka). Výraznější změna pak nastala po roce 1918, kdy se Jana Zátková začala podepisovat českým ekvivalentem svého jména, tedy jako Jana.¹¹ S největší pravděpodobností tato změna souvisela se vznikem samostatné republiky a počestněním Českých Budějovic. Je ovšem zajímavé, že ačkoliv se pročesky smýšlející stala Jana Zátková již v době svých námluv s Augustem Zátkou, ještě po zhruba čtyřicet let užívala německou podobu svého jména. Autorka tedy mohla volit hned mezi několika variantami, jak hlavní hrdinku své práce nazývat. Rozhodla se pro Janu Zátkovou, a to zcela z prozaického důvodu – Jana Zátková byla po většinu svého života (nejpozději od poloviny osmdesátých let 19. století) angažována v boji za českou věc, a to nejen až horlivou podporou svého muže, ale také svou činností v dámském spolku Ludmila, pod jehož patronátem byl položen základ českému vyššímu dívčímu vzdělání v Českých Budějovicích. Lze ji tedy právem označit za českou vlastenku. Tuto svou proměnu z převážně německy vychované dívky v českou uvědomělou ženu snad chtěla i Jana Zátková umocnit právě změnou svého jména. Proto je v práci uváděna jako Jana.

Jména ostatních osob vystupujících v předkládané práci jsou, pokud to bylo možné doložit, ponechána v podobě, kterou preferovali jejich nositelé. To ovšem bylo leckde problematické. Jistě by to bylo možné dohledat, avšak to není cílem této práce a i pro nedostatek času byla v těchto případech použita podoba jména dle citované literatury.¹² U žen s cizokrajným (většinou tedy německým) příjmením pak bylo všeobecně otázkou, zda jejich příjmení přechylovat do české podoby, tedy zda připojit na konec –ová. Autorka se nakonec k této podobě přiklonila, i když si je vědoma, že současným trendem je ponechávání cizích příjmení u žen v jejich základní podobě.

Cílem předkládané bakalářské práce je snaha Janu Zátkovou, tuto neprávem opomíjenou ženu, vyzdvihnout z pomyslného propadliště dějin zpět do centra pozornos-

---

¹¹ Dochovány jsou podpisy Jany Zátkové v české podobě z dvacátých let 20. století.

¹² Zde byl ovšem problém, v jaké době byla užitá publikace vydána, neboť bylo-li to v době, kdy byl český nacionalismus na vrcholu, byla všechna jména, bylo-li to možné, počesťována. To je například případ Adalberta (Vojtěcha) Lanny.

ti či alespoň do povědomí nejen historiků, ale případně i širší veřejnosti. Práce si nekla-
de nárok na úplnost a vyčerpanost tématu. Spíše chce být jakýmsi odrazovým můstkem
pro další bádání v této oblasti regionálních dějin. Sama autorka ji považuje za první
pokus o komplexnější pojednání, o ucelenější obraz života a díla jedné obyčejně neoby-
čejné ženy žijící v pohnuté době česko-německých konfliktů, vyhraněných národních
citů a vzájemných nevraživostí, provázejících a nejen negativně ovlivňujících české
národní dějiny moderní doby.

1. RODINNÝ PŮVOD

1.1. Strandlové

Rod Strandlů lze dohledat v českobudějovických farních kronikách do konce 17. století.¹³ Nejvýznamnějším členem této rodiny byl nepochybně Vincenc Strandl,¹⁴ praděd Jany Zátkové. Ten se narodil 21. srpna 1760 v Českých Budějovicích jako syn Vojtěcha a Marie Terezie Strandlových.¹⁵ Vystudoval filosofii a práva. V roce 1784 nastoupil úřednickou dráhu, ve které později dosáhl nejvyšší hodnosti u českobudějovického soudu, a to úřadu prezidenta kriminálního soudu s titulem císařského rady. Dne 1. listopadu 1815 ho císař jmenoval purkmistrem města České Budějovice. K této funkci mu magistrát vystavil doporučující vysvědčení, ve kterém bylo mimo jiné uvedeno, že je znalý jak slovem, tak písmem jazyka českého.¹⁶ Purkmistrovský úřad vykonával od výše zmíněného roku 1815, kdy mu bylo pětapadesát let, do roku 1842, avšak činnost ve funkci de facto ukončil pro nemoc již v roce 1840.¹⁷ Jako čelný představitel města se mj. zasloužil o stavbu divadelní budovy (1818-1819) a o založení Krumlovských alejí při soutoku Malše s Vltavou, avšak na druhou stranu marně bojoval proti zboření městských hradeb roku 1828.¹⁸ Každý večer si zval do svého domu dva měšťany na večeři, aby vyslechl jejich přání a stížnosti. Jeho sluha měl vždy za úkol zjistit, co dotyční rádi jedí. Podle jeho pravnučky Jany Zátkové měl sluha svému pánu radit, aby „Euer Gnaden“ nedbal tak chutí těchto chrapounů, nýbrž hleděl spíše na sebe“, za což ho Strandl káral, neboť „on že je tu pro měšťany a ne měšťané pro purkmistra“.¹⁹

Vincenc Strandl se oženil 18. ledna 1791 s o deset let mladší Rosou Achatzovou, dcerou městského sudího a obecního staršího Václava Achatze a Marie Josefy rozené

---

¹³ Viz J. MUK, *Z kroniky*, s. 4.

¹⁴ Jihočeské listy na konci roku 1940 spekulovaly o tom, že Vincenc Strandl byl příbuzným Františka Palackého. O tom uvažoval již v roce 1907 politik a spolupracovník Palackého i Riegra Antonín Otakar Zeithammer. Této otázce se v roce 1941 věnoval soustavněji i prapranuk Vincence Strandla Vlastislav Zátka, který si dopisoval s Eduardem Bassem a profesorem Janem Borovičkou z Rodopisné společnosti. Avšak k jednotnému závěru na základě dochovaných pramenů, zdá se, nedospěli. Viz ANM, f. Zátkovi, inv. č. 2912-13, k. 22. V článku Miroslava BURIANA (*František Palacký v Českých Budějovicích*, Jihočeské listy 26. 10. 1940) je zachycena četnost vzájemných návštěv Palackého a Strandla.

¹⁵ Zápis v matrice narozených uvádí, že celé jeho jméno znělo Vincentius Joannes Nepomucenus Strandl. Viz Státní oblastní archiv Třeboň (dále jen SOA Třeboň), Digitální archiv, fond Sběrka matrik Jihočeského kraje, matrika narozených 1760-1768, kniha 13, s. 33-34.

¹⁶ J. MUK, *Z kroniky*, s. 4.

¹⁷ Daniel KOVÁŘ - Pavel KOBLASA, *Purkmistři a starostové*, in: Encyklopedie Českých Budějovic, České Budějovice 2006², s. 451-452.

¹⁸ Viz Miroslav BURIAN, *Konce městských hradeb a bran*, Jihočeské listy 28. 3., 1. a 4. 4. 1936.

¹⁹ Blíže ANM Praha, f. Zátkovi, V. Zátka, *Vzestup a pád*, s. 1, inv. č. 2510, k. 19 a též J. MUK, *Z kroniky*, s. 5.

Knapové. Bez zajímavosti jistě není, že svědkem na svatbě jim byl tehdejší purkmistr František Eusebius Daublebský ze Sternecku.²⁰ Manželé Strandlovi měli čtyři děti - Marii Josefu, Prokopa, Vincence a Kláru. Jejich křtícím knězem byl první českobudějovický biskup hrabě Johann Prokop Schaaffgotsche,²¹ s nímž jako se svým sousedem udržoval Vincenc Strandl přátelské styky.²² Strandlovi vlastnili dům čp. 375 v Biskupské ulici č. 1, v němž oba manželé zemřeli, Rosa Strandlová 31. srpna 1829 na ochrnutí plic a Vincenc Strandl 12. března 1842. Za své služby obdržel Vincenc Strandl zlatou medaili. Pohřben byl na staroměstském hřbitově.²³

Vlastislav Zátka, syn Jany a Augusta Zátkových a prapranuk Vincence Strandla, ve svém spise o rodinné historii uvedl, že Strandl byl „zřejmě patricij dobrého ražení, pocházející ze staré, vážené rodiny budějovické, jenž ve svém úřadu viděl především povinnost sloužiti veřejnému dobru“.²⁴

Z dětí Vincence a Rosy Strandlových měly pro budoucí osud Jany Zátkové význam obě dcery. Starší Marie Josefa (častěji uváděna jako Josefina) se narodila 10. listopadu 1791 v Českých Budějovicích ve výše zmíněném domě čp. 375. Později se stala druhou ženou Františka Josefa Pachnera rytíře z Eggendorfu²⁵ (1753-1841), příslušníka

---

²⁰ František Eusebius Daublebský ze Sternecku pocházel z vlivné patricijské českobudějovické rodiny. Žil v letech 1750-1815. Konšelem byl od roku 1774, purkmistrem pak byl zvolen v prvních volbách do regulovaného magistrátu roku 1787 a tento úřad vykonával od roku 1788 až do své smrti roku 1815. Pochován je na staroměstském hřbitově. Srov. Tomáš STERNECK, *Daublebsští ze Sternecku*, in: Encyklopedie Českých Budějovic, České Budějovice 2006², s. 87-88 a Daniel KOVÁŘ, *Budějovické hřbitovy. Malý kulturně-historický průvodce*, České Budějovice 2000, s. 17.

²¹Johann Prokop Schaaffgotsche (1748-1813), říšský hrabě, svobodný pán z Kynastu a Greiffensteinu, byl ustanoven prvním českobudějovickým biskupem v roce 1785 (do roku 1813), v roce 1803 zřídil kněžský seminář a filozofický ústav. Pohřben byl na staroměstském hřbitově v biskupské hrobce, kterou zde nechal zřídít. Blíže k němu Jaroslav KADLEC, *Johann Prokop Schaaffgotsche*, in: Encyklopedie Českých Budějovic, České Budějovice 2006², s. 498-499 a D. KOVÁŘ, *Budějovické hřbitovy*, s. 19; nejnověji srov. Rudolf SVOBODA, *Jan Prokop Schaaffgotsche. Život a dílo prvního českobudějovického biskupa v rámci středoevropského duchovního a společenského milieu konce osmnáctého a počátku devatenáctého století*, disertační práce, Teologická fakulta Jihočeské univerzity, České Budějovice 2007.

²² ANM, f. Zátkovi, V. Zátka, *Vzestup a pád*, s. 1, inv. č. 2510, k. 19.

²³ J. MUK, *Z kroniky*, s. 5.

²⁴ ANM, f. Zátkovi, V. Zátka, *Historie*, s. 10, inv. č. 2506, k. 19.

²⁵ František Josef Pachner rytíř z Eggendorfu (psáno též Eggensdorfu, Egenstorfu), šlechtic, majitel domu ve vnitřním městě, malého dvora na předměstí, Remlových Dvorů a statku Poříčí u Boršova, který později prodal Adalbertu Lannovi, vlastnil též zříceninu středověkého hradu Maškovec, kterou nechal rozebrat. O tom se zmiňuje August Sedláček ve své práci *Hrady, zámky a tvrze království českého III.*, Praha 1994, s. 83. Pachner měl z prvního manželství dvě dcery – Eleonoru, jež byla provdána za lékaře a zakladatele českobudějovické nemocnice Friedricha Claudiho, a Louisu, jejímž druhým mužem byl Friedrichův bratr Eduard Claudi, pozdější českobudějovický purkmistr. Rodinné hrobky Claudiů a Pachnerů se nacházejí rovněž na staroměstském hřbitově. Blíže k tomu J. MUK, *Z kroniky*, s. 5 a D. KOVÁŘ, *Budějovické hřbitovy*, s. 18. Zde je ale také důležité poznamenat, že v ANM je uložen opis dopisu českokrumlovského archiváře Františka Navrátila Janu Mukovi s připomínkami k jeho práci *Z kroniky rodu Klavíková a Zátkova* ze dne 28. října 1949. V něm Navrátil uvádí, že Josefina Pachnerová se dne 5. února 1826 stala třetí ženou Josefa Pachnera, který měl z předchozích dvou manželství sedmáct dětí, zmíněná Eleo-

českých stavů. Jejich manželství bylo bezdětné. Josefina přežila svého manžela o 27 let,²⁶ když 23. května 1868 zemřela sešlostí věkem v domě č. 236 v Židovské ulici.²⁷ Oba manželé jsou spolu s otcem Josefíny Vincencem Strandlem pohřbeni v rodinné hrobce na staroměstském hřbitově.²⁸ Druhorozená dcera Klára se narodila 5. října 1789 v domě č. 47 na Pražském předměstí. Provдалa se až ve svých dvaatřiceti letech 23. května 1830 v kostele na Dobré Vodě za nadporučíka pěšího pluku č. 36 Josefa Schussera²⁹ (1789-1862), jemuž v době sňatku bylo čtyřicet let.³⁰ Manželé měli pět dětí, nejstarší dcera se jmenovala po matce Klára, po ní následovali synové Vincenc, Josef a Viktor, který ale zemřel jako malý, a nejmladším dítětem byla dcera Johanna. Klára Schusserová zemřela na počátku roku 1835 na tuberkulózu plic krátce po porodu mladší dcery Johanny. Ta se narodila 8. ledna 1835 v Hradci Králové za porodní asistence Barbary Fabianové³¹ „v kasárnách, kam byl její otec přeložen krátce před jejím narozením a rodina neměla dosud jiného bytu“.³²

Za těchto událostí tedy přišla na svět Johanna Rosa Catharina Schusserová, jak znělo celé jméno budoucí matky Jany Zátkové. Pokřtěna byla 9. ledna 1835 v Hradci Králové c. k. plukovním kaplanem Johannem Seichertem. Za kmotry byli kapitán pluku Gaihse von Rattenberg, Catharina Knaupeová a již výše zmíněná Josefína Pachnerová, teta novorozeného děvčete.³³ A právě jí, Josefíně Pachnerové, tehdy již vdově žijící u

---

nora a Luisa (v dopise nazvána Aloisie) byly dcery z druhého Pachnerova manželství s Marií Annou von Angelis. Blíže k tomu ANM, f. Zátkovi, inv. č. 2730, k. 22.

²⁶ Josefína Pachnerová zemřela, když bylo Janě Zátkové devět let. Ta o ní prý mluvívala „často s upřímnou láskou“. A především měla vzpomínat na krásný kočár s bělouši a sluhou na kozlíku, když její prateta přijížděla na svátek sv. Jana Nepomuckého do Remlových Dvorů, kde stála světcova socha, kterou Josefína Pachnerová dostala od Adalberta Lanny za prodej statku Poříčí uskutečněný v roce 1840. Blíže k tomu J. MUK, *Z kroniky*, s. 5.

²⁷ Tato ulice v minulosti vystřídala mnoho názvů, a proto se jí také začalo říkat „ulice politických omylů“. V této práci je uváděna pod názvy „Židovská“ a „Sterneckova“ dle doby jejich platnosti. Označení „Židovská“ bylo užíváno s nepatrnou přestávkou od založení města do roku 1875, „Sterneckova“ v letech 1875-1945. Současné pojmenování „U Černé věže“ nese tato ulice od roku 1974. Srovnej Daniel KOVÁŘ - Pavel KOBLASA, *Ulicemi města Českých Budějovic*, Jelmo 1998, s. 267-271.

²⁸ D. KOVÁŘ, *Budějovické hřbitovy*, s. 18.

²⁹ Josef Schusser se narodil ve Vídni a pocházel z důstojnické rodiny, neboť jeho otec byl dělostřeleckým hejtmanem. Schusser se stal důstojníkem a na konci své kariéry byl titulárním majorem pravděpodobně u vojenského zeměpisného ústavu. Po smrti své první ženy se znovu oženil, a to s Karolínou Svobodovou. Viz J. MUK, *Z kroniky*, s. 6 a též ANM, f. Zátkovi, V. Zátka, *Historie*, s. 10, inv. č. 2506, k. 19.

³⁰ J. MUK, *Z kroniky*, s. 6.

³¹ Soukromý archiv rodiny Zátků, Basilej, Opis křestního listu Johanny Schusserové.

³² Soukromý archiv rodiny Zátků, Basilej, Olga Balšánková, *Několik rodinných vzpomínek*, 1928, s. 12-13 (dále jen *Paměti O. Balšánkové*).

³³ Údaje byly převzaty z opisu rodného a křestního listu Johanny Schusserové-Klavíkové uloženého v soukromém archivu rodiny Zátků. RNDr. August Zátka k tomu dodává, že se jedná o „výpis z matrik, které si dal pořídít můj otec [Vlastislav Zátka], když za nacistické okupace musil dokazovat, že nemá židovské předky“. Citováno dle e-mailu z 13. ledna 2008 zasláního autorce.

svého otce v Českých Budějovicích a starší sestře zesnulé Kláry Schusserové, byla během několika týdnů po narození malá Johanna předána do péče.³⁴

Dokud žil Vincenc Strandl, děd Johanny Schusserové, žili společně v Biskupské ulici. Po prodeji statku Poříčí v roce 1840 trávili letní měsíce v Remlových Dvorech³⁵ u Českých Budějovic a zimní v domě v Židovské ulici v Českých Budějovicích.³⁶

Olga Balšánková v pamětech popisuje dětství své babičky Johanny Schusserové, která „byla rozená Němkyně, i vychováním“, následovně: „Dětství babiččino plynulo sice ve velkém blahobytu, ale bez radosti, bez dětské společnosti. Největší její potěšení prý bývalo ošetřování chudých dětí v okolních chalupách. [...] Prý velmi toužila po větším vzdělání – ale věděla dobře, že touha ta byla tehdejším mladým dívkám docela nespílitelnou. [...] Jednalo se v rodině o tom, aby byla dána do ústavu pro důstojnické dcery do Hernaltu u Vídně, ale v době té se již znala se svým pozdějším chotěm Jindřichem Klavíkem, který měl asi docela správné názory o ceně tehdejších dívčích pensio-nátů.“ Ty projevil v dopise své milé, kde uvedl, „že se snad naučí ,francouzsky štěbetati a na piano klimpráti’, ale milá bytost jeho Haničky, že jistě výchovou tou utrpí.“³⁷

Johanna Schusserová se místo studií provdala. Její teta, a de facto druhá matka, Josefína Pachnerová původně plánovala, že se její neteř stane ženou Adalberta Lanny.³⁸ Z toho však nakonec sešlo, neboť se o Johannu začal ucházet Jindřich Klavík, obchodník a syn českobudějovického starosty Františka Josefa Klavíka.

---

³⁴ Slovy Olgy Balšánkové: „Ve věku několika týdnů byla [Johanna Schusserová] převezena do Budějovic ku své tetě, matčině starší sestře, bezdětné vdově [od roku 1841] paní Josefě Pachnerové z Eggensdorfu. Byla to paní velmi zámožná, vážená. Žila po svém ovdovění u svého otce, budějovického starosty [Vincence Strandla]. Sama nikdy nepoznala štěstí mateřského i ujala se maličké, osiřelé neteře s velkou láskou a vychovávala ji jak své vlastní dítě.“ Viz *Paměti O. Balšánkové*, s. 13.

³⁵ V minulosti skupina dvorů vzdálená dva kilometry od Českých Budějovic, která byla součástí obce Čtyři Dvory. V sedmdesátých letech 20. století na tomto místě vzniklo sídliště Vltava. Karel KUČA-Karel PLETZER, *Remlovy Dvory*, in: Encyklopedie Českých Budějovic, České Budějovice 2006², s. 460.

³⁶ *Paměti O. Balšánkové*, s. 13-14.

³⁷ TAMTÉŽ, s. 13-15.

³⁸ O. Balšánková sice neuvádí, který Adalbert (v pamětech též nazvaný Bertl) se měl s Johannou Schusserovou oženit, ale vzhledem k tomu, že A. Lanna starší (1805-1866), významný český podnikatel, lodní mistr a stavitel, byl v té době již podruhé ženatý s Josefínou Peithnerovou, muselo se jednat o jeho syna A. Lannu mladšího (1836-1909), který pokračoval v otcově podnikání především v oblasti železnic a byl též známým mecenášem a sběratelem umění. Navíc Olga Balšánková uvádí, že případný sňatek své neteře domlouvala Josefína Pachnerová s otcem Adalberta Lanny. Blíže *Paměti O. Balšánkové*, s. 15-17, k Lannům srov. též Ivo HAJN, *Lannové*, in: Encyklopedie Českých Budějovic, České Budějovice 2006², s. 259-260. O sběratelství Adalberta Lanny ml. více Jiří CHVOJKA - Karel PLETZER, *Sběratelé*, in: Encyklopedie Českých Budějovic, České Budějovice 2006², s. 492-493 a Hana BROŽKOVÁ a kol., *Sběratelství*, Praha 1983, s. 150.

1.2. Klavíkové

Rod Klavíků³⁹ je doložen v historii města Tábora. Dne 30. září 1798 se v tomto městě na hlavním náměstí v domě čp. 82 narodil nejvýznamnější člen této rodiny František Josef Klavík. Jeho matkou byla Marie rozená Vokůrková a otcem František Klavík, původně kancelista městského úřadu, později obchodník. Dům, v němž se malý František narodil, koupili jeho rodiče za 1400 zlatých téhož roku.⁴⁰

František Josef navštěvoval malostranské gymnázium v Praze,⁴¹ kde se učil německy. Po studiích se stal obchodníkem. Začínal v obchodě svého otce v Táboře, poté pracoval ve velkoobchodě Josefa Pleschnera v Praze, kde se měl přiučit dalším jazykům. Z Prahy se vrátil do obchodu svého otce, jehož se stal společníkem.

Pravděpodobně roku 1825 se Klavík přestěhoval do Českých Budějovic, v nichž viděl svou obchodní příležitost vzhledem k jejich vhodné poloze mezi Prahou, Vídní a Lincem, kterou dále umocnila rovněž stavba koněspřežní dráhy. A v neposlední řadě jej do metropole jižních Čech přivedla i jeho žena Anna rozená Stulíková, jejíž rodiče vlastnili na jižní straně náměstí v Českých Budějovicích hotel „U Slunce“.⁴²

V Českých Budějovicích si František Josef Klavík založil obchodní dům, díky kterému zbohatl a mohl si tak dovolit koupit velkostatek Kamennou Lhotu⁴³ u Borotína. V roce 1848 se stal velitelem Národní gardy i členem Slovanské lípy. V letech 1850-1857 a 1861-1865 byl starostou města. V padesátých letech 19. století přispěl svou národnostní tolerancí k zachování výuky českého jazyka na zdejších školách.⁴⁴ A to i navzdory tomu, že „Čechem byl dosti vlažným, ač v rodině se prý mluvilo česky a na sně-

---

³⁹ Jiná podoba rodového jména je Klaviger či Klabik.

⁴⁰ Stan. Dal. KUBÍČEK, *Za vzácnou ženou, Jihočeskou*, Jihočeské listy ze dne 30. 9. 1933. Více k rodině domu Františka Josefa Klavíka v týdeníku Palcát č. 4, 1995, s. 7 a též Karel THIR, *Staré domy a rodiny Táborské I.*, Tábor 1920, s. 139-142 (zde i k osobě Klavíkové).

⁴¹ Převzato z práce J. MUKA, *Z historie*, s. 8. Totéž uvádí i *Ottův slovník naučný XIV*, Praha 1899, s. 322; naproti tomu Leoš NIKRMAJER (*Klavík*, in: *Encyklopedie Českých Budějovic, České Budějovice 2006*², s. 225) se o pražských studiích vůbec nezmiňuje a píše pouze o Klavíkově dokončené školní docházce v Českých Budějovicích. *Riegrův slovník naučný IV*, Praha 1865, s. 680-681 tato tvrzení spojuje, neboť uvádí: „Odbyv hlavní školu českou [!] v Budějicích, studoval gymnasium v Praze na Malé Straně s výtečným prospěchem [...]“.

⁴² Blíže k tomu J. MUK, *Z kroniky*, s. 8. V současnosti se na místě bývalého hotelu Slunce nachází Obchodní galerie Dvořák se zachovalou historickou průčelní zdí hotelu. Viz Jiří DVOŘÁK - Jiří KOPÁČEK, *Hotel Slunce*, in: *Encyklopedie Českých Budějovic, České Budějovice 2006*², s. 167.

⁴³ Tento deskový statek zakoupil František Josef Klavík roku 1844 od Josefíny z Briffautu rozené z Eisensteina ve výměře 155 jiter a 13 čtv. sáhů za 30 000 zl. stříbra a 100 dukátů klíčného. Již v roce 1862 jej prodal Viktoru Baptistovi rytíři d'Hoopovi a jeho choti Marii Terezií za 34 272 zl. 10 kr.r.m. Blíže J. MUK, *Z kroniky*, s. 8. a ANM, f. Zátkovi, *Několik dat*, inv. č. 2508, k. 19.

⁴⁴ Blíže L. NIKRMAJER, *Klavík*, s. 225.

mu šel se staročechy i v otázce voleb do říšské rady⁴⁵. Za jeho úřadování vznikla Obchodní a živnostenská komora, Městská spořitelna, německé obchodní školy a též se začalo ve městě užívat plynové světlo.⁴⁶ Cíle Klavíkova starostování shrnul Jan Muk ve své rodopisné práci následovně: „Jako starosta Klavík především pracoval pro kulturní a hospodářské povznesení města, cíť se zástupcem všeho jeho obyvatelstva a ne exponentem jedné národnostní strany. Nedělal politiku, nýbrž chtěl pracovat pro všechny a tím i pro stranu českou.“⁴⁷

Při druhém zvolení Klavíka starostou města, kteroužto funkci se zdráhal znovu přijmout, vznikla proti němu německá opozice v čele s Eduardem Claudim⁴⁸ a Wendelinem Rzihou,⁴⁹ která mu vytýkala, „že chtěl, aby budějovické gymnasium bylo české,⁵⁰ a že dal vložit do konkursu pro reálku podmínku, aby učitel měl zkoušku z českého jazyka.“⁵¹ Tedy jinými slovy mu vytýkali politiku „rovnosti a pokroku“, kteréžto označení znamenalo, že čeština jako méně uznávaná řeč si bude s převládající němčinou

---

⁴⁵ ANM, f. Zátkovi, V. Zátka, *Historie*, s. 8, inv. č. 2506, k. 19.

⁴⁶ Klavíkovy životní kroky výstižně popisuje jeho pravnuk Vlastislav Zátka ve svých rodinných pamětech: „Budějovičtí obchodníci se zřejmě obávali konkurence Klavíkovy, jež patrně z Tábora předcházela pověst zdatného a podnikavého muže. Kladli proto jeho usazení v Č. Budějovicích v cestu různé překážky. Po jejich zdoání skutečně Klavíkův obchodní dům čp. 134 v Krajinské třídě se stal největším v celých jižních Čechách, udržujícím spojení s Terstem i Hamburkem. Obchodem Klavík zbohatnul [...], v r. 1844 dokonce se stal vlastníkem deskového velkostatku Kamenné Lhoty u Borotína. Patrně těmito obchodními úspěchy získal Klavík úctu a důvěru svých č. budějovických spoluobčanů. V r. 1848 je zvolen obecním hospodářem i velitelem Národní gardy [...], stává se členem výboru Slovanské Lípy, maří magistrátem vypsané volby do frankfurtského parlamentu a v r. 1850 je zvolen starostou města. Obci stál v čele v letech 1850 až 1857 a 1861 až 1865; o město si získal nejednu zásluhu. Jak kdysi napsal manžel jeho vnučky [August Zátka], byl nejlepším purkmistrem, jakého město mělo v celém 19. století. V letech 1861-1867 byl i zemským poslancem.“ ANM, f. Zátkovi, V. Zátka, *Historie*, s. 8, inv. č. 2506, k. 19.

⁴⁷ J. MUK, *Z kroniky*, s. 9.

⁴⁸ Eduard Claudi (1810-1884) byl velkostatkářem, v letech 1865-1884 starostou Českých Budějovic, též poslancem českého zemského sněmu, zástupcem nejvyššího zemského maršálka, členem poslaneckého klubu německé strany svobodomyšlné a stoupencem rakousko-uherského vyrovnání. Srov. Pavel KOB-LASA, *Claudi*, in: *Encyklopedie Českých Budějovic, České Budějovice 2006²*, s. 68.

⁴⁹ Wendelin Rziha von Mühlau (1827-1890) byl advokátem, německým politikem, poslancem zemského sněmu, v šedesátých letech vůdcem českobudějovických Němců a nesmiřitelným odpůrcem lokálního národnostního vyrovnání. Za svou politickou činnost byl roku 1882 povýšen do rytířského stavu. Pohřben byl na hřbitově sv. Otýlie. Viz Leoš NIKRMAJER, *Rziha von Mühlau*, in: *Encyklopedie Českých Budějovic, České Budějovice 2006²*, s. 479 a též D. KOVÁŘ, *Budějovické hřbitovy*, s. 32-33.

⁵⁰ To znamenalo, aby se na českobudějovickém gymnáziu zavedla čeština jako vyučovací jazyk. Tyto snahy spolu s lepším postavením učitelů a celkové reformy školského systému podnítily již události roku 1848. Českobudějovické gymnázium bylo založeno piaristy v roce 1762. V roce 1861 se obecní zastupitelstvo města dohodlo, že vyučovacím jazykem na českobudějovických školách bude němčina. Následně 2. října 1862 bylo místní gymnázium prohlášeno za německé (přičemž při něm byly zřízeny české pobočky). Zrovnoprávnění českého jazyka s německým nejen jako vyučovacího jazyka nastalo až v roce 1864, přičemž na jedné škole mohl být vyučovacím jazykem pouze jeden z nich. Teprve v roce 1868 bylo v Českých Budějovicích založeno první české gymnázium pojmenované podle jeho zakladatele a v prvních letech i financovatele, českobudějovického biskupa Jana Valeriána Jirsíka. Blíže Miroslav NOVOTNÝ, *Gymnázia*, in: *Encyklopedie Českých Budějovic, České Budějovice 2006²*, s. 144-147; TÝŽ, *Školství*, in: *Encyklopedie Českých Budějovic, České Budějovice 2006²*, s. 549-552 a Rudolf STRNAD, *Dr. A. Zátka*, České Budějovice 1927, s. 95.

⁵¹ J. MUK, *Z kroniky*, s. 9.

rovnoprávnější, ne-li zcela rovná. Sám Klavík se k nařčení ze stranictví Čechům vyjádřil v novinách *Budweiser Wochenblatt* z 10. srpna 1861 následovně: „Co se týče mne samého a tvrzení, že se mezi Němci pohybují jako Němec a mezi Čechy jako Čech, jsem hrdý na to, že jsem se naučil, jak to dělat. Občané určitě budou mé chování považovat za zcela přirozené a tím více odpustitelné, pokud uváží, že takovéto chování si přeje i vláda, ve které mají být zastoupeny obě národnosti. To, že jsem byl doposud korektní k oběma národnostem, dokazuje mé nedávné znovuzvolení hlavou zralého a váženého měšťanstva obou jazyků, kteří tím vyjádřili svou značnou důvěru v mou osobu.“⁵² Avšak i přes toto „budvajzrovství“⁵³ se Klavík podle Mukovy studie měl německému tlaku podvolit a po svém zvolení slíbit hájení zájmů převážně německého města. Slib ale podle stejného autora neměl dodržet, a proto měl být při dalších volbách (tj. v roce 1865) za starostu zvolen Klavíkův oponent Eduard Claudi. Avšak toto tvrzení nelze považovat za jediné platné. Nepopíratelný je pouze fakt, že Klavík nebyl potřetí zvolen starostou města. A že za nedlouho poté František Josef Klavík rezignoval na svou funkci českého zástupce v městském zastupitelstvu a o dva roky později, tedy v roce 1867, již ani neobnovil svou kandidaturu na poslanecký mandát, který tak po něm opět převzal Eduard Claudi.⁵⁴ Zajímavé je, že sice Klavík kandidaturu na zemského poslance za České Budějovice již neoznámil, ale pokusil se nenápadně na tuto myšlenku přivést obyvatele svého rodného města Tábora. V příloze novin *Tábor* z roku 1867 připomíná tábořským voličům, že je tu opět doba jejich „svaté povinnosti voliti“ zemského poslance. Mimo jiné v tomto prohlášení nazvaném „Milí spoluobčané a voliči!“ okomentoval své dosavadní působení, a to těmito slovy: „[...] jsem nikdy a nikde přesvědčení své netajil a zúčastnil se povždy činem, když ne i slovem, tam kde o blaho a práva drahého našeho národa a svobody jeho se jednalo [...], nehledě ni v pravo ni v levo a nedbaje toho, že u velikou nepřízeň německých svých voličů jsem upadl [...]. Tak jsem jednal doposud – to dosavadní činnost má sněmovní a mohu říci, že přes všechnu zášť již proti mně vyvolala, mé svědomí mi dává to čestné a milé svědectví, že

---

⁵² Jeremy KING, *Od Budweiserů k Čechům a Němcům*, Jihočeský sborník historický 71, 2002, s. 82.

⁵³ *Budweiser* (hovorově „Budvajzr“) nebo-li „třetí národ“ v Českých Budějovicích. V 19. století označení pro obyvatele, jejichž vlastenecké smýšlení se vymezovalo spíše vztahem k městu než podle etnických, národních či jazykových požadavků. Jinak řečeno – bylo to označení pro česky mluvící obyvatele, kteří chtěli a dokázali žít v jednom městě po boku německy mluvících obyvatel a naopak. Ještě na počátku 20. století se tradovalo rčení tvrdící, že: „V jižních Čechách jsou tři národnosti, a sice Němci, Češi a Budvajzři.“ Avšak „budvajzrovství“ začalo již v šedesátých letech 19. století ustupovat nacionálním sporů Čechů a Němců. Viz Robert SAK, *Budweiser*, in: *Encyklopedie Českých Budějovic, České Budějovice 2006*², s. 56-57 a též J. KING, *Od Budweiserů*.

⁵⁴ J. MUK, *Z kroniky*, s. 9.

věren přesvědčení, věren vlasti a národu, povinnosti své jsem dostál!“ V následující části textu utvrzoval spoluobčany, že tomuto přesvědčení vždy bude věrný. A také se vyslovoval pozitivně o novému kandidátovi, ale dodal, že kdyby onen kandidát svou kandidaturu stáhl pro jinou významnou funkci a voliči by se rozhodli pro kandidaturu Klavíka, že by to pro něj byla čest, štěstí a svatá povinnost.⁵⁵ Avšak jak je známo z dalších osudů Františka Josefa Klavíka, zemským poslancem za město Tábor se nestal. Místo toho definitivně svou politickou kariéru ukončil. V té době se mu také nedařilo po stránce materiální. Finanční úpadek přičítal později jeho pravnuk Vlastislav Zátka Klavíkově veřejné činnosti, která jej příliš zaměstnávala, „takže zanedbával svůj obchod, změněným poměrům asi nedovedl přizpůsobiti svou životní míru, které v době rozkvětu obchodu přivykl, četná rodina mnoho stála, do Kamenné Lhoty dosti investoval a snad i s nezdarem spekuloval“. A měl tedy přijít o veškeré jmění.⁵⁶

Avšak ani v osobním životě neměl František Josef Klavík trvalé štěstí. První sňatek uzavřel 25. listopadu 1823 s již výše zmíněnou Annou Stulíkovou v českobudějovickém kostele sv. Anny. Spolu měli dvanáct dětí, z nichž některé zemřely na tyfus a ostatní neměly podle Jana Muka v životě velké štěstí. Z těchto dvanácti dětí je známo něco bližšího pouze o pěti – o Augustovi, Jindřichovi, Josefovi, Marii a Karlovi. Jejich matka Anna Klavíková zemřela 28. listopadu 1859 v Českých Budějovicích na srdeční vadu. František Josef Klavík se poté oženil znovu. Jeho druhou chotí se v roce 1862 stala o dvaadvacet let mladší Karolina Reisingerová, která snad nebyla příliš vzdělaná. Tento sňatek mu prý na „vážnosti nedodal“.⁵⁷

Finančně zruinován a přáteli pro nevhodný sňatek přehlížený zemřel František Josef Klavík dne 19. března 1878 v Českých Budějovicích v domě č. 26 na Husově třídě ve věku osmdesáti let.⁵⁸ Pohřben byl za přítomnosti mnoha českobudějovických obyvatel na staroměstském hřbitově.⁵⁹ Pamětníci i pozdější autoři často přirovnávali jeho osud

---

⁵⁵ Tábor ze dne 26. 1. 1867, nestránkovaná příloha.

⁵⁶ ANM, f. Zátkovi, V. Zátka, *Historie*, s. 9, inv. č. 2506, k. 19.

⁵⁷ TAMTÉŽ.

⁵⁸ „Zesnul, zaopatřen byv sv. svátostmi umírajících, po delší bolestné nemoci, dne 19. března 1878 v 6 hodin ráno v 80. roce stáří svého, na sešlost věku. Tělesné pozůstatky drahého zesnulého budou ve čtvrtek dne 21. března odpoledne o půl 5. hodině z domu spořitelny, krajinská třída čís. 134, vyzdviženy, a po obřadném vykropení v hlavním chrámě na zdejších hřbitově pohřbeny, načež zádušní mše sv. v pátek dne 22. března v 9 hodin dopoledne v hlavním chrámu Páně čteny budou.“ ANM, f. Zátkovi, Úmrtní oznámení Františka Josefa Klavíka, inv. č. 2871, k. 22.

⁵⁹ ANM, f. Zátkovi, V. Zátka, *Historie*, s. 9, inv. č. 2506, k. 19.

k tragickému konci Ondřeje Puklice ze Vztuh,⁶⁰ jehož „protivníci ubili tělesně, Klavíka zničili hmotně i mravně“.⁶¹

Z dětí tohoto významného muže je pro tuto práci důležitý především osud Jindřicha Klavíka, otce Jany Zátkové. Jindřich Gustav Klavík se narodil 18. července 1830 v Českých Budějovicích pravděpodobně jako šesté dítě Františka Josefa a Anny Klavíkových. Pokřtěn byl v den narození F. Niemetzem, za kmotra mu byli jeho babička Anna Stulíková a kupec Hynek Gustav Zietl. Otec Jindřicha Klavíka je v jeho křestním listu uveden jako měšťan a obchodník, matka jako dcera Jana Stulíka, měšťana a hostinského v Českých Budějovicích a Anny rozené Nepomuckové.⁶² O Jindřichu Klavíkovi není zachováno mnoho zpráv, neboť nebyl veřejně činný jako jeho otec. O jeho studiu je známo zatím jen tolik, že v letech 1842-1845 vystudoval nižší gymnázium⁶³ v Českých Budějovicích. V roce 1848 byl členem Slovanské lípy, roku 1867 Měšťanské besedy a v letech 1869-1872 zastával funkci náhradníka v Česko-budějovické záložně.⁶⁴

V devatenácti letech se Jindřich Klavík seznámil s teprve čtrnáctiletou Johannou Schusserovou, za níž dojížděl do Remlových Dvorů. Svatbu slavili v roce 1854.⁶⁵ Společnému životu manželů Klavíkových je věnována následující kapitola, která pojednává v první řadě o dětství a vzdělání jejich dcery Jany.

---

⁶⁰ Ondřej Puklice ze Vztuh (asi 1410-1467) byl purkmistrem a zakladatelem patricijské rodiny. Věnoval se obchodu vínem, kořením a látkami. Roku 1441 byl prvně zvolen do městské rady, v níž byl až do konce života s malými přestávkami. Až do roku 1467 byl purkmistrem města a jako stoupenec Jiřího z Poděbrad si udělal v katolickém městě četné nepřátele. Dne 23. 5. 1467 se převážně němečtí občané vzbouřili, Ondřeje Puklice svrhli a uvěznil. Ve vězení podlehl těžkým zraněním. Úřadů byli zbaveni i jeho stoupenci. Viz Karel PLETZER, *Puklice ze Vztuh*, in: Encyklopedie Českých Budějovic, České Budějovice 2006², s. 450-451 či fejeton v Jihočeských listech ze dne 13. 6. 1917.

⁶¹ Leopold M. ZEITHAMMER, *České Budějovice a okolí*, České Budějovice 1904, s. 32. V nekrologu Františka Josefa Klavíka publikovaném v Budívoji se uvádí: „V úterý ráno zemřel zde jeden z nejpamátnejších mužů v dějinách města našeho, František Josef Klavík, purkmistr budějovický, jemuž od časů Ondřeje z Puklice, s nímž jej životem i osudem porovnat lze, rovného nebylo.“ Budívoj, 21. 3. 1878. Zde citováno dle popisu tohoto článku uloženého v ANM, f. Zátkovi, inv. č. 2864, k. 22. V podobném duchu je napsán i vzpomínkový fejeton F. D. Zenkla v Jihočeských listech ze dne 10. 4. 1918. František Josef Klavík byl též zahrnut mezi Postavy dějin jihočeské metropole Večerního Českého slova ze dne 12. a 13. 4. 1939. Avšak ani německé noviny se neopomněly k jeho smrti vyjádřit, např. Budweiser Kreisblatt ze dne 20. 3. 1878 (nekrolog).

⁶² Soukromý archiv rodiny Zátků, Basilej, opis rodného a křestního listu Jindřicha Klavíka. Rodné příjmení matky Jindřicha Klavíka je zde poněmčováno dvěma způsoby (Stullik, Stulick), zatímco česká podoba, která je užívána v této práci, zní Stulíková. Originální zápis v matrice viz SOA Třeboň, Digitální archiv, f. Sbírká matrik Jihočeského kraje, matrika narozených 1821-1834, kniha 19, s. 570.

⁶³ Na piaristickém gymnáziu v rodném městě studovali i dva Jindřichovi bratři - Josef a František. Blíže Martina KOPEČNÁ, *Piaristické gymnázium v Českých Budějovicích v letech 1800-1848*, diplomová práce, Historický ústav Jihočeské univerzity, České Budějovice 2003, Příloha č. 1 Přehled studentů piaristického gymnázia v Českých Budějovicích v letech 1800-1848, nestránkováno.

⁶⁴ Viz J. MUK, *Z kroniky*, s. 11 a *75 let Česko-Budějovické Záložny*, České Budějovice 1939, s. 137. V seznamu členů Slovanské lípy bylo jeho jméno dodatečně škrtnuto.

⁶⁵ *Paměti O. Balšánkové*, s. 17.

2. LÉTA DĚTSTVÍ A DOSPÍVÁNÍ

2.1. Rodiče a sourozenci

Rodiče Jany Zátkové, Johanna a Jindřich Klavíkovi, slavili svatbu 5. září 1854 „z Remlova Dvora“⁶⁶ po pětileté známosti. Oddávajícím byl českobudějovický děkan Josef Leeb a za svědky šli dva pozdější starostové Českých Budějovic – Vojtěch Wunderlich (v úřadu 1857-1858), v době sňatku městský radní, a Eduard Claudi (v úřadu 1865-1884), majitel statku Poříčí, který prý byl s ženichovým otcem ještě zadobře.⁶⁷ Josefína Pachnerová, v době svatby již třináct let ovdovělá, darovala po svatbě manželům Remlovy Dvory a odstěhovala se do Sterneckovy ulice v Českých Budějovicích, kde vlastnila dům čp. 236.⁶⁸

Své prarodiče přibližuje ve svých pamětech Olga Balšánková, která zaznamenala vypravování své matky (a jejích dcery) Jany Zátkové.⁶⁹ „[Johanna Klavíková] nebyla sice kráskou, ale velmi jemná a půvabná. Drobná, slabá, modrých očí a docela černých vlasů, nohy a ruce prý měla zvláště maličké a krásné zuby. Za to nos neměla malý – což je znázorněno na podobiznách našich předků ze strany maminčiny.⁷⁰ Babička prý si

---

⁶⁶ *Paměti O. Balšánkové*, s. 17.

⁶⁷ J. MUK, *Z kroniky*, s. 11. Eduardu Claudimu již byla v této práci věnována pozornost. Zde stojí pouze za připomenutí, že byl za starostování Jindřichova otce Františka Josefa Klavíka v šedesátých letech 19. století jeho německým oponentem a poté nástupcem ve funkci starosty města. Údaje o svatbě byly převzaty též z oddacího listu novomanželů, kde je ženich uveden jako Jindřich Gustav Albrecht Klavík vykonávající povolání ekonoma. Opis oddacího listu je uložen v soukromém archivu rodiny Zátků.

⁶⁸ J. MUK to ve své práci *Z kroniky rodu Klavíkova a Zátkova* poněkud přibližuje, ale pravděpodobně s chybným datem: „[...] když se s ní 5. září 1854 oženil – bez otcovského podílu – Pachnerová postoupila darovací listinu z 27. prosince 1865 tento dům neteři [...]“. Avšak v této době by již nebyla řeč o „mładičkých manželích“, jak to ve svých pamětech popisuje jejich vnučka Olga Balšánková, neboť v roce 1865 Johanně Klavíkové bylo třicet let a jejímu muži třicet pět let. Vzhledem k tomu, že Josefína Pachnerová darovala své neteři i dům čp. 236 ve Sterneckově ulici v Českých Budějovicích, a vzhledem k údajům, které uvádí J. Muk i O. Balšánková, (oba shodně uvedli, že manželé vedli hospodářství), lze soudit, že Remlovy Dvory své neteři darovala již krátce po svatbě v roce 1854. Naproti tomu dům čp. 236, v němž po svatbě neteře Josefína Pachnerová bydlela, darovala Johanně Klavíkové teprve tři roky před svou smrtí - tedy v roce 1865, jak uvádí J. Muk. Možná je též varianta, že se po svatbě J. Pachnerová odstěhovala do Českých Budějovic a Klavíkovi nechala bez právního pořízení hospodařit v Remlových Dvorech. A darovací smlouvu sepsali až v roce 1865, kdy jim Josefína Pachnerová věnovala i zmíněný dům, v němž o tři roky později zemřela. Viz J. MUK, *Z kroniky*, s. 5-6, 11 a *Paměti O. Balšánkové*, s. 17.

⁶⁹ Olga Balšánková své prarodiče dostatečně nepoznala, neboť jak uvádí v pamětech, byly jí tři roky, když Johanna Klavíková zemřela (v roce 1882), Jindřich Klavík zemřel v roce 1874, tedy čtyři roky před svatbou své dcery Jany s Augustem Zátkou.

⁷⁰ Zde Olga Balšánková naráží na rodinnou galerii manželů Zátkových, jejíž soupis sestavil Vlastislav Zátka v publikaci *Sbírka Dra. Vlastislava Zátky v Českých Budějovicích*, b.m. 1937 (v publikaci nejsou uvedeny pouze rodinné portréty, ale její součástí je též sbírka Vlastislava Zátky především holandských mistrů). Portréty rodinných příslušníků jsou v současné době majetkem některého z příbuzných RNDr. Augusta Zátky, který dle svého tvrzení nemohl jako emigrant uplatnit na ně své vlastnictví, neboť by, pro jeho odsouzení k propadnutí majetku kvůli opuštění republiky, připadly státu. Viz e-mail RNDr. Augusta Zátky autorce ze dne 3. 4. 2008.

proto naříkala, že není hezká, a děd [Jindřich Klavík] ji těšil, že velký nos je ‚nóbl‘. Babička odpovídala, že by jí bylo milejší, býti hezkou než ‚nóbl‘. Letory byla živé, veselé, ráda zpívala. Měla výbornou paměť, dovedla živě vypravovati a znala z paměti celé dlouhé odstavce Goetheových básní i Grillparzerovu⁷¹ ‚Bílou paní‘ [...]. Babička byla ve svém manželství velmi šťastná. Děd byl neobyčejně dobrý člověk, srdečný, ženu svou měl velmi rád. Byl velmi dobročinný a k lidem až příliš důvěřivý. Přišel-li do dvora někdo něco koupiti, chtěl jednat vždy s pánem. Babička byla prý sice také dobrá, ale daleko praktičtější, což snad její německá krev vysvětluje [...], babička pilně pomáhala svému muži v hospodářství.“⁷² Toto vypravování doplňuje též posmrtná vzpomínka Františka Husáka⁷³ na Janu Zátkovou. V ní se věnuje mimo jiné jejímu dětství a jejího otce popisuje jako dobráka po otci Františku Josefu Klavíkovi, nadšeného pro vše ušlechtilé, a proto zapomínajícího na požadavky praktického života, což jeho žena, klidná a rozvážná hospodyně Johanna, těžko chápala. Jako příklad je zde uvedeno Klavíkovo „běhání“ za Palackým, když navštívil České Budějovice, což Klavík konal místo senoseče.⁷⁴

Manželé Klavíkovi měli celkem pět dětí.⁷⁵ Prvorozeným se stal syn Jindřich (1855-1896), po něm následoval syn Josef (1858-1930) a dcera Johanna⁷⁶ (1859-1933), dále ještě dcera Marie, která však v dětství zemřela, a posledním dítětem byl syn Otto (1862-1925). Olga Balšánková svou babičku Johannu Klavíkovou popisuje jako výbornou matku milující obětavě celou rodinu, nejvíce pak nejstaršího syna Jindřicha. Ten se narodil 25. listopadu 1855, pokřtěn byl následujícího dne Mathiasem Wlasákem za účasti svých prarodičů z otcovy strany jako Jindřich František.⁷⁷ Od dětství trpěl ne-

---

⁷¹ Franz Grillparzer (1791-1872), nejvýznamnější rakouský dramatik 19. století. Svě náměty čerpal také z českých dějin a mýtů, na jejichž pozadí řešil i formou alegorie dobové, obecné i nadčasové problémy. V jeho díle se odráží mimo jiné německé osvícenství a předbřeznová doba.

⁷² *Paměti O. Balšánkové*, s. 15-16, 18.

⁷³ V letech 1922-1938 působil František Husák jako ředitel českobudějovického dívčího reformního reálného gymnázia, které bylo založeno jako dívčí lyceum dámským spolkem Ludmila. Státní okresní archiv České Budějovice (dále jen SOkA České Budějovice), inventář k fondu Dívčí reálné gymnasium České Budějovice. O spolku Ludmila a jeho činnosti více v páté kapitole.

⁷⁴ SOkA České Budějovice, František HUSÁK, *Žena vůdcova a vůdkyně. Za zemřelou paní Janou Zátkovou*, in: XXXI. výroční zpráva čes. spol. dívčího ref. reál. gymnasia v Čes. Budějovicích za rok 1933-1934, s. 3-7, zde s. 3.

⁷⁵ Všech pět dětí se podle O. Balšánkové narodilo ve výše zmíněném domě čp. 236 v Židovské ulici.

⁷⁶ Podoba jména Jany Zátkové, jak bylo naznačeno v úvodu práce, byla proměnlivá. Podle úsudku autorky práce souvisela tato změna ve jméně jednak s dobou, ve které Jana Zátková žila, jednak s její výchovou a pozdějším manželstvím, neboť její výchova byla převážně německá, zatímco její muž August byl vůdcem českobudějovických Čechů a ona jej v této činnosti horlivě podporovala i sama se pro českou věc angažovala.

⁷⁷ Viz SOA Třeboň, Digitální archiv, f. Sběrka matrik Jihočeského kraje, matrika narozených 1854-1858, kniha 23, s. 118. Zápis v matrice je v německém jazyce, takže jméno křtěnce podle ní zní Heinrich Franz.

známou nemocí, která se projevovала bolestí kolena a později kulháním. V důsledku toho byl zlý, především ke svým sourozencům, čímž velmi trápil svou matku, o čemž přináší svědectví Olga Balšánková: „Babička byla mučednicí a všechny ostatní děti trpěly s ní. Maminka [Jana Zátková] často říká, že jí po léta dělaly sny o zlobě jejího staršího bratra. Tehdá ovšem sourozenci netušili, že příčina zlobné povahy Jindřichovy byla těžká duševní nemoc, která v plné hrůze propukla v jeho mužných létech.“⁷⁸ Po nedokončených studiích pracoval krátce v advokátní kanceláři, ze které podle své neteře odešel proto, že „jeho chorobně pyšné povaze se přičilo podobného ducha zaměstnání“.⁷⁹ Později pracoval jako kontrolor celního úřadu v Žitavě. O jeho manželství se nepodařilo autorce této práce zjistit více, než co uvedl Jan Muk a totiž to, že jej uzavřel se ženou německé národnosti, jistou Kriegelsteinovou. Jindřich Klavík zemřel v ústavu choromyslných v Praze 3. ledna 1896, pochován byl v Děčíně.⁸⁰

O ostatních dětech manželů Klavíkových je toho známo podstatně méně, de facto pouze životopisná data uvedená v Mukově práci. Druhorozený syn Josef se narodil 27. listopadu 1857⁸¹ a pokřtěn byl následujícího dne P. Mathiasem Wlasákem jako Josef Vinzenz. Za kmotry mu byli jeho prarodiče z otcovy strany, které zastupovali jejich děti August Klavík a Johanna provdaná Schottová.⁸² Josef Klavík se stal vrchním revidentem státních drah, jeho ženou byla Růžena rozená Koldová, s níž měl dvě dcery. Zemřel v březnu roku 1930 na odpočinku v Prachaticích. Syn Otto se narodil 31. května 1862. Pokřtěn byl také P. Mathiasem Wlasákem den po svém narození jako Otto Jaroslav, kmotry mu byli jeho děd František Josef Klavík a Josefína Pachnerová.⁸³ Otto se stal vrchním revidentem, oženil se Zuzanou Markétou rozenou Krzyžnoňovou (Krzywoňovou). Zemřel na mrtvici 7. března 1925 cestou do Dřítně.

A právě s Ottou Klavíkem se snad Jana Zátková jako s jediným ze sourozenců později stýkala. O tom, jak se dozvěděla spolu s manželem Augustem o Ottově předčasně a neočekávané smrti, napsala svým dětem dopis, neboť ten den přijel mladší bratr

---

⁷⁸ O. Balšánková se o nemoci staršího bratra své matky rozepsala ve svých pamětech více: „Hoch byl od svého osmého roku churav a neví se, co bylo příčinou jeho záhadné nemoci [...]. Rodiče jeho nelitovali žádných obětí, aby se zdraví jeho zlepšilo [...] - porušen snad byl jeho nervový systém. Býval krajně popudlivý, zlostný, k ostatním sourozencům velmi zlý.“ *Paměti O. Balšánkové*, s. 19-21.

⁷⁹ *Paměti O. Balšánkové*, s. 20.

⁸⁰ J. MUK, *Z kroniky*, s. 11.

⁸¹ V Mukově práci je uveden pouze rok 1858, který je však chybný.

⁸² SOA Třeboň, Digitální archiv, f. Sběrka matrik Jihočeského kraje, matrika narozených 1854-1858, kniha 23, s. 358.

⁸³ SOA Třeboň, Digitální archiv, f. Sběrka matrik Jihočeského kraje, matrika narozených 1861-1865, kniha 25, s. 126. Ač je matrika vedena v německém jazyce, Ottovo druhé jméno je napsáno česky, pravděpodobně k němu není německý ekvivalent.

na návštěvu ke své sestře, na níž „dělal spokojený dojem“. O to více ji i jejího muže překvapilo, že to byl Ottův poslední den. Jana Zátková to popsala následovně: „[...] otec přišel s procházky a v rozčilení mně řekl, že přišel teleg[ram]. ‚Klavík mrtev, přijďte hned.‘ Snad si můžete představit naše rozrušení. Dlouho jsem tomu nemohla věřit a nevěděli jsme, co máme dělat. [...] S ohledem na starého otce a i na sebe, i že jí [Zuzaně Markétě Klavíkové, manželce Otty Klavíka] nemůžeme v ničem pomoci, jsme nejeli. Ovšem noc jsem měla bídnou, a od ½ 3h. ani otec nespal. [...] Ač věru nemohu ho litovat, zdá se, že to byla mrtvice, že tedy netrpěl, a měl už život zlý, a často mně ujišťoval, jak by byl rád, by vše skončilo. Přec jen jsem velmi rozrušená. Byl to člověk přehodný, který ani kuřeti neublížil a každému chtěl dělat co mohl nejlepšího.“⁸⁴

2.2. Dětství, výchova a vzdělání

Jedinou předčasně nezemřelou dcerou manželů Klavíkových byla Johanna, která se jim narodila s pomocí porodní asistentky Bauerové jako třetí dítě 30. dubna 1859 v domě čp. 236 v Židovské ulici v Českých Budějovicích.⁸⁵ Křtěná byla jako Johanna Anna Katharina Klavíková v den svého narození P. Václavem Markem.⁸⁶ Za kmotry jí byli její prarodiče František Josef Klavík se svou chotí Annou.⁸⁷

Snad nejranější vzpomínkou Jany Zátkové na dětství byly válečné události roku 1866, z nichž si především pamatovala, jak ji chovali italští vojáci sloužící v rakouské armádě, kteří byli u nich ve dvoře nakvartýrováni.⁸⁸

Více vzpomínek jí utkvělo na chůvu Nánu Hronovou z Lomnice nad Lužnicí.⁸⁹ Ta malé Janě a jejím bratrům vyprávěla o českých dějinách s takovým citem, že se často rozplakala. Vlastenectví chůvy se odrazilo na výchově jejích svěřenců i tím, že s nimi

---

⁸⁴ Dopis Jany Zátkové dětem s neúplnou datací 8. května ráno, tedy den po zprávě o smrti Otty Klavíka, který zemřel 7. května 1925. Dopis byl autorce zpřístupněn RNDr. A. Zátkou ze soukromého rodinného archivu.

⁸⁵ Viz SOA Třeboň, Digitální archiv, f. Sběrka matrik Jihočeského kraje, matrika narozených 1858-1861, kniha 24, s. 144. Rodný dům Jany Zátkové dodnes stojí v centru Českých Budějovic, v současnosti nese označení U Černé věže 339/18 a je kulturní památkou.

⁸⁶ Václav Marek žil v letech 1826-1892, v době křtu Jany Zátkové byl českobudějovickým kaplanem. Viz Jaroslav KADLEC, *Českobudějovická diecéze*, České Budějovice 1995, s. 55.

⁸⁷ Soukromý archiv rodiny Zátků, Basilej, opis rodného a křestního listu Jany Zátkové-Klavíkové a SOA Třeboň, Digitální archiv, f. Sběrka matrik Jihočeského kraje, matrika narozených 1858-1861, kniha 24, s. 144.

⁸⁸ Soukromý archiv rodiny Zátků, Basilej, *Rodinné paměti Vlastislava Zátky*, 1940, s. 254 (dále jen *Paměti V. Zátky*).

⁸⁹ Viz SOA České Budějovice, František HUSÁK, *Žena vůdcova a vůdkyně*, s. 3. Na svou chůvu prý vzpomínala Jana Zátková ráda. Podle jejího syna Vlastislava říkala, že „služky podobné se již nerodí.“ Viz *Paměti V. Zátky*, s. 338.

rozmlouvala výhradně česky. Dětem také uchovala vzpomínky na jejich praděda Vincence Strandla, jehož si vážila a nazývala ho „Kaiserlicher Rat“.⁹⁰ Johanna Klavíková se Nánu Hronovou bála přijmout, neboť trpěla padoucníci, a tak paní Klavíková jako matka měla obavu, že by mohla chuva upadnout i s malou Janou. Avšak ta ji ujistila, že pozná, kdy se záchvat dostaví, a že tak má ještě čas dívčenko položit.⁹¹

Rodina Klavíková v zimě bydlela v jednopatrovém domě s balkonem v tzv. „malém dvoře“ na Pražské silnici č. 7/8.⁹² V létě pobývali v Remlových Dvorech. Poté, co se Jindřich Klavík stal pachtýřem Adolfa knížete Schwarzenberka, trávil rodina léto ve dvoře zvaném Chňava,⁹³ který převzali ve velmi špatném stavu.⁹⁴

Vliv na výchovu a vzdělání Jany Zátkové mělo mnoho aspektů. Za nejzásadnější lze považovat nejen dobu, ve které vyrůstala, ale též (a snad především) národnostně smíšené manželství jejích rodičů. Otec Jindřich ovládal nejen svou mateřštinu, tedy češtinu, ale také němčinu, zatímco jeho žena Johanna uměla pouze německy.⁹⁵ To byl také důvod, proč německý jazyk převládal ve výchově jejích dětí. Znalost obou jazyků se odrazila i na výběru škol, které jejich dcera navštěvovala. Základní vzdělání jí poskytla v té době dvojjazyčná Staroměstská škola (Altstädter Schule),⁹⁶ na níž si Jana Zátková uchovala vzpomínku v podobě výroku učitele Papíra, který začínal vyučování slovy: „Otevřete oči a uši a zavřete hubu.“⁹⁷ V létě se vzdělávala na německé obecné škole v Českém Vrbném,⁹⁸ kde ji vyučovali učitelé Němeček a Zub, na něž měla jen mlhavé vzpomínky.⁹⁹ Ale velice ráda si v pozdějších dobách připomínala svá studia na české

---

⁹⁰ *Paměti V. Zátky*, s. 255.

⁹¹ TAMTÉŽ.

⁹² Tento malý dvůr vlastnil manžel Josefíny Pachnerové, která jej věnovala své neteři Johanně Klavíkové roz. Schusserové.

⁹³ Dvůr Chňava se nacházel nedaleko Českých Budějovic, směrem na Prahu mezi Hosínem a Lhoticemi. První zmínka z roku 1490 hovoří o vsi, od roku 1562 se jedná o dvůr. V současnosti se jedná o vepřín s mírně pozměněným názvem Chýňava. Viz <http://alouis-sassmann.wz.cz/marik.htm>.

⁹⁴ V jakém stavu se dvůr nacházel, přibližuje Olga Balšánková: „Pole nebyla oseta, dobytek nemocen. Lidi falešně odpřísáhli, že jsou pole osetá, a na jaře vzešel plevel.“ Viz *Paměti O. Balšánkové*, s. 22 a též i *Paměti V. Zátky*, s. 258.

⁹⁵ Viz *Paměti V. Zátky*, s. 39 a ANM Praha, f. Zátkovi, Dopisy Jindřicha Klavíka synovi a manželce, inv. č. 2886-2889, k. 22.

⁹⁶ O staroměstské škole je dochována první písemná zmínka z roku 1647. V době, kdy ji Jana Zátková mohla navštěvovat, byla škola smíšená, tedy pro chlapce i dívky. Vyučování probíhalo v německém a českém jazyce. Od roku 1880 byla škola již zcela německá. K jejímu zrušení došlo v roce 1920. Viz SO-ka České Budějovice, Daniel KOVÁŘ, *Přehled vývoje nižšího a středního školství v Českých Budějovicích*, České Budějovice 2002, nestránkováno (interní pomůcka).

⁹⁷ V jakém jazyce byla Jana Zátková na této škole vyučována není známo, jako pravděpodobnější se ovšem jeví německý.

⁹⁸ Škola byla založena v roce 1825. Viz Emanuel DROBIL, *Národní školství v pohraničních okresech jihočeských. Historicko-statistický nástin*, České Budějovice 1928, s. 147.

⁹⁹ Tuto etapu studia Jany Zátkové později škádlivě komentoval její muž August, kdykoliv jeli s rodinou okolo školní budovy slovy: „Tu je matčina universita.“ *Paměti V. Zátky*, s. 255.

klášterní škola pro dívky U sv. Josefa¹⁰⁰ umístěné vedle Besedy na Vídeňském předměstí č. 105, kterou navštěvovala pravděpodobně pouze rok, a především svou učitelku sestru Serafinu.¹⁰¹ Tím její školní docházka skončila, neboť ji poté vyučovali soukromě doma profesori Jirsíkova gymnázia,¹⁰² a to Václav Emanuel Mourek, Alois Vojtěch Šembera, Václav Škaloud a pravděpodobně i Gustav Adolf Vostrý.¹⁰³ Profesor Šembera vštěpoval své studentce Janě historické události, V. E. Mourek ji vyučoval německé literatuře, V. Škaloud snad cizím jazykům (na Jirsíkově gymnáziu vyučoval němčině, ruštině a latině) a oborem profesora Vostrého byla filologie a český jazyk. Jane Mourková, manželka profesora V. E. Mourka, ji pak učila anglickému jazyku.¹⁰⁴ Na hodiny se zmíněnými profesory v pozdějších letech Jana Zátková ráda vzpomínala.¹⁰⁵

Z literatury poznala pouze německé autory jako Goetha a Schillera, ale také „ponurého nešťastného lyrika“ Nikolause Lenaua,¹⁰⁶ jenž „na útlé děvčátko měl tak hluboký vliv [...], že dovedla úryvky z jeho veršů citovati do posledních let života“. Poezie se

---

¹⁰⁰ Klášterní škola U sv. Josefa byla založena 5. září 1871. Do roku 1902 nesla název Česká obecná škola dívků u sv. Josefa. Poté se několikrát přejmenovala. Ve školním roce 1875/1876 získala právo veřejnosti, tj. směla vydávat vysvědčení. Svou činnost ukončila v roce 1949. Po celou dobu působení sídlila Na Sadech 29/105 (dnes Na Sadech 19/2035). Blíže SOKA České Budějovice, fond *Národní a střední škola u sv. Josefa* a též Dana JAKŠIČOVÁ „*Vezmi dítě a vychovej mi je!*“ *Učitelská a výchovná činnost Kongregace Školských sester de Notre Dame v Českých Budějovicích v letech 1871-1950*, diplomová práce, Historický ústav Jihočeské univerzity, České Budějovice 2003; základní údaje uvádí i D. KOVÁŘ, *Přehled*.

¹⁰¹ Sestra Marie Serafina Folgetová byla představenou českobudějovického domu chudých školských sester a řídící učitelkou v letech 1871-1885. Před příchodem do Českých Budějovic byla místní představenou v mateřině v Horažďovicích. Zemřela 22. ledna 1885 a pohřbena je na hřbitově sv. Otýlie. Její nekrolog, uložený v archivu Kongregace Školských sester de Notre Dame, je velmi stručný: „22. ledna 1885 zemřela v Budějovicích u Svatého Josefa učitelka a představená téhož domu sestra M. Serafina Folgetová. Byla velkou ctitelkou velebné Svátosti a svatého Josefa, jemuž své potřeby a často hodinku smrti důvěrně doporučovala.“ Údaje o sestře Serafině a znění jejího nekrologu jsou převzaty z e-mailu Dany Jakšičové autorce ze dne 25. 1. 2008.

¹⁰² České gymnázium, později známé jako Jirsíkovo gymnázium, bylo založeno roku 1868 biskupem Janem Valeriánem Jirsíkem. Stejně jako názvy měnilo gymnázium i sídla školy. Zrušeno bylo roku 1953, obnovení se dočkalo v roce 1969. Viz D. KOVÁŘ, *Přehled*, a též Miroslav NOVOTNÝ, *Jirsíkovo gymnázium*, in: *Encyklopedie Českých Budějovic*, České Budějovice 2006², s. 205-206.

¹⁰³ Alois Vojtěch Šembera vyučoval na Jirsíkově gymnáziu v letech 1880-1881, Václav Emanuel Mourek v letech 1871-1883, Václav Škaloud působil na gymnáziu od jeho počátku, tedy roku 1868, do roku 1872. Gustav Adolf Vostrý byl v letech 1871-1872 zatímním ředitelem školy po odchodu Emanuela Hrdličky, který řídil školu od roku založení. Vostrý ukončil své působení na škole na vlastní žádost roku 1899 a po třicetileté činnosti odešel na odpočinek. Zemřel roku 1930. Viz SOKA České Budějovice, *Výroční zprávy školy a též 1868-1968. Sto let prvního českého gymnasia a střední všeobecně vzdělávací školy v Č. Budějovicích*, České Budějovice 1968, zvl. 71an. (Zde ovšem není zaznamenáno působení profesora Šembery, údaje o něm převzaty z výročních zpráv gymnázia).

¹⁰⁴ Jane Mourková byla rodilá Irka. Profesor Mourek za svobodna bydlel u rodičů Jany Zátkové, a to do roku 1872, kdy si zařídil vlastní domácnost. Zemřel roku 1911. Jana Zátková napsala soustrastný dopis Jane Mourkové, která jí v dnes nezvěstném dopise z 16. listopadu 1911 za tento projev děkovala a také vzpomínala „na svou milou ‚Hanču‘ a na léta, která ve štěstí v Budějovicích prožila“. Viz *Paměti V. Zátky*, s. 257.

¹⁰⁵ Viz *Paměti V. Zátky*, s. 254-257.

¹⁰⁶ Nikolaus Lenau, vl. jm. Nikolaus Franz Niembsch von Strehlenau, byl rakouský básník původem z Uher, který žil v letech 1802-1850. Viz *Encyklopedie Diderot 2*, Praha 1996, s. 626.

jí stala celoživotní zálibou. Stejně tak hudba a zpěv. Mezi její oblíbené skladatele patřili Franz Schubert a Robert Schumann.¹⁰⁷

Vyšší vzdělání nebylo Janě Zátkové dopřáno, neboť taková škola pro dívky v tu dobu neexistovala. Dívky se neměly mnoho vzdělávat, neboť jim byla určena role domácích paní, která zahrnovala jak péči o kuchyň a s tím spojené kuchařské umění, tak ostatní domácí práce. Jana Zátková byla dle svého syna Vlastislava výbornou paní domu. Mistrně ovládala vyšívání, zejména květinových motivů, které Vlastislav Zátka ve svých pamětech nazval „malbou jehlou“. Potrpěla si na pořádek a přesnost a „z dětství jistě si zamilovala život na venkově a práce v hospodářství, při senech, sklizni, dobývání brambor, i chovu dobytka, neboť nepochybně svou matku při tom vídala a snad ji i provázela“.¹⁰⁸

Do poklidného dětství „živé, skoro někdy až rozpustilé dívky“, ¹⁰⁹ jak se o sobě v době svého dospívání Jana Zátková s odstupem času vyjádřila, zasáhlo několik událostí. Kromě požáru či povodně v Remlových Dvorech, o níž „vždy s hrůzou mluvila: ohni prý lze utéci, ale vodě ne“, ¹¹⁰ to byla choroba jejího staršího bratra Jindřicha, o níž byla řeč výše, a finanční situace rodiny, především po smrti otce.

Jindřich Klavík starší zemřel 11. dubna 1874 na černé neštovice. Toho roku onemocněla neštovicemi nádenice na dvoře a Klavík jí platil lékaře. Nádenice mu pak po vyléčení z vděčnosti políbila ruku, za což se na ní Jindřich Klavík zlobil. O několik dní později sám touto nemocí onemocněl a posléze zemřel. Co jeho smrt znamenala pro pozůstalou rodinu dokládají slova jeho vnučky Olgy Balšánkové: „To byla velká, krutá rána, která zasáhla mladou ještě vdovu se čtyřmi nezaopatřenými dětmi a uvrhla jí do bídy, které dříve nepoznala.“¹¹¹

Do finančně neuspokojivé situace dostal svou rodinu Jindřich Klavík ještě za svého života, neboť podle Olgy Balšánkové byl velmi důvěřivý, podporoval své dva bratry a svému sousedovi podepsal jako ručitel směnku. Když však soused spáchal sebevraždu, byla částka vymáhána po něm. Klavík si nechtěl půjčit v Městské spořitelně a dostal se do rukou židovských lichvářů. K tíživé situaci přispěl i pronájem dvora Chňavy, který byl ve špatném stavu. A než stačil Klavík tento stav zlepšit, skončil.¹¹²

---

¹⁰⁷ SOKA České Budějovice, František HUSÁK, *Žena vůdcova a vůdkyně*, s. 4.

¹⁰⁸ *Paměti V. Zátky*, s. 258.

¹⁰⁹ TAMTÉŽ, s. 257.

¹¹⁰ TAMTÉŽ, s. 255.

¹¹¹ *Paměti O. Balšánkové*, s. 21.

¹¹² TAMTÉŽ, 22.

Pozůstalým s nepříjemnou finanční situací pomáhal mladý českobudějovický advokát August Zátka. Johanna Klavíková na jeho rady rozprodávala cenné věci (mezi nimi i vybavu své dospívající dcery Jany), odevzdala dvůr Chňavu a přestěhovala se spolu s dětmi do Českých Budějovic do Divadelní ulice č. 344/11,¹¹³ kde se živila poskytováním bytu a stravy studentům.¹¹⁴

Po zchudnutí již nebyla rodina schopna udržet krok se svými přáteli ve vyšších společenských třídách. Johanna Klavíková po své dceři Janě vyžadovala, aby se přestala přátelit s dcerou zbohatlého poněmčelého stavitele drah Bertou Houdkovou, neboť by se jí nemohla po materiální stránce vyrovnat. Avšak i přes matčiny prosby se dcera těmto společenským kruhům nevyhýbala.¹¹⁵ Místo toho se pravděpodobně v roce 1876 seznámila s markýzem Olivierem Bacquehem,¹¹⁶ pozdějším ministrem a prezidentem správního soudu. Na společně strávené chvíle vzpomínala Jana Zátková po jednačtyřiceti letech ve fejetonu uveřejněném krátce po markýzově smrti. Prostřednictvím svého muže Augusta, který zaznamenal její vyprávění,¹¹⁷ tak zanechala patrně jediné dochované přímé svědectví ze svého mládí. Z tohoto důvodu je obsah fejetonu ve zkrácené verzi uveden v následujícím odstavci.

Prvně se markýz a tehdy sedmnáctiletá Jana setkali v Besedě, kde si byli vzájemně představeni za přítomnosti matky Johanny Klavíkové a markýzova nadřízeného místodržitelského rady pána z Neukirchenu. Poté se spolu setkávali u baronky Schrenkové, u které Bacquehem bydlel, na procházkách a v Besedě, kam markýz chodil raději než do Německého domu. Při tanečních zábavách se dospívající Jana „spokojovala oblekem jednoduchým a levným“ a markýz jí přesto lichotil: „Schauen Sie, mein Fräulein, wie einfach und elegant Sie immer gekleidet sind“, zatímco jiné kritizoval. Na jaře chodila Johanna Klavíková s dcerou na procházku po Krumlovských alejích. Často se k nim přidával i markýz. Když je potkala paní z Neukirchen, vždy upozornila Bacquehema na jeho kašel. Markýz zřejmě neměl pevné zdraví, takže s ní Jana Zátková ve své vzpomínce souhlasila, avšak dodala: „Pokud ale připomínka měla další účel nevyslovený, nebylo třeba té péče mateřské. Markýz, který se blížil třicítce, byl si příliš dobře

---

¹¹³ Takto byla zmíněná ulice nazývána v letech 1875 až 1945, poté byla přejmenována na Dr. Stejskala, kterýžto název nese dodnes. Viz D. KOVÁŘ - P. KOBLASA, *Ulicemi*, s. 130-31.

¹¹⁴ *Paměti O. Balšánkové*, s. 22-23.

¹¹⁵ *Paměti V. Zátky*, s. 259.

¹¹⁶ Olivier Bacqueham žil v letech 1847-1916. Vystudoval práva ve Vídni a po několika funkcích u soudu se stal roku 1886 ministrem obchodu. V letech 1893-1895 byl ministrem vnitra. Senátním prezidentem správního soudního dvoru byl jmenován roku 1900. Viz *Ottův slovník naučný III*, Praha 1890, s. 44.

¹¹⁷ Autorství fejetonu určuje pouze Vlastislav Zátka ve svých pamětech, v Jihočeských listech není pod článkem nikdo podepsán. Viz Jihočeské listy ze dne 26. 5. 1917 a *Paměti V. Zátky*, s. 260.

vědom, čím povinen jest svému rodu, a já byla jsem náležitě obrněna střízlivým rozumem a pevně již zadána“. Oním vyvoleným nebyl nikdo jiný než její pozdější manžel August Zátka (blíže k jeho osobě i společnému seznámení v následující kapitole). Bez zajímavosti jistě není, že ač výchova Jany Zátkové byla především německá, markýze, který se v době svého pobytu v Českých Budějovicích musel učit česky, přezkušovala na jejich společných procházkách z českého jazyka, přičemž se mu smála, „že sotva kdy vysloví správně: Třiatřicet stříbrných křepek přeletělo třiatřicet stříbrných střech“. Kromě toho mu také zpívala české písně.¹¹⁸ Avšak aby mohla markýze uvádět do tajů českého jazyka, musela se v něm nejprve, coby německy vzdělaná dívka, zdokonalit sama. A to byl úkol pro jejího životního partnera Augusta Zátka, pod jehož vlivem se zcela počeštila.

---

¹¹⁸ Anonym, *Markýz Bacquehem v Čes. Budějovicích. Několik vzpomínek z dávného mládí*, Jihočeské listy ze dne 26. 5. 1917.

3. MANŽELSTVÍ

3.1. Rodinný původ a osobnost Augusta Zátky

Nejstarší zmínka o rodu Zátků pochází ze 17. století z Kamenného Újezda neda-leko Českých Budějovic. Dne 10. října 1679 tam Matouš Zátka prodal svůj grunt Matěji Vaněčkovi, který dle tehdejšího zvyku spolu s gruntem převzal i jméno původního maji-tele. Šimon Zátka, vnuk tohoto Matěje Vaněčka, vulgo Zátky, se oženil 21. dubna 1738 s Reginou Fojtlovou, s níž hospodařil ve Velešíně, kde byli po roce 1738 Zátkovi nazý-váni „homines liberi“, prosti poddanského svazku“.¹¹⁹ Spolu měli dva syny – Matyáše a Ondřeje. Pro nástin vývoje rodu Zátkova je důležitější Ondřej Zátka (1741-1820), který se dvakrát oženil. Nejprve s Žofíí Kamarýtovou, s níž měl dvě děti. Po její brzké smrti se jeho ženou stala Marie Pfeiferová, s níž měl tři syny – Matouše, Kašpara a Václava. Z těchto dětí je pro genealogii rodu významný osud Matouše Zátky, neboť ten byl za-kladatelem českobudějovické větve Zátků a dědem Augusta Zátky.

Matouš Zátka se narodil 13. srpna 1778 ve Velešíně v usedlosti čp. 72. Oženil se 5. října 1799 s Markétou Hlachovou (1776-1849), dcerou velešínského souseda Víta Hlacha. Manželé Zátkovi spolu hospodařili na usedlosti č. 85 odkoupené od otce Mar-kéty Zátkové, kde vedli hostinec Na hvízdalce. V roce 1813 však přiměla Markéta své-ho muže, aby se přestěhovali do Českých Budějovic, a to proto, aby mohli dát svým synům lepší vzdělání. V Českých Budějovicích zakoupili dům v Divadelní ulici čp. 360/I, kde Matouš Zátka provozoval obchod obilím. V roce 1840 se stal majitelem do-mu č. 126/I v Krajinské ulici, který zakoupil od Adalberta Wunderlicha pro svého syna Hynka Zátka za 6 000 zlatých.¹²⁰

Markéta Zátková zemřela na mrtvici 7. června 1849, Matouš Zátka sešlostí vě-kem 6. září 1869 v domě Hynka Zátky, v přízemním bytě, kde žil. Manželé měli spolu šest dětí – Mariannu, Jana, Jakuba, Hynka, Marii a Františka. Avšak Marianna a Franti-šek zemřeli předčasně (Marianna ve čtrnácti dnech a František ve třidvaceti letech).

---

¹¹⁹ ANM, f. Zátkovi, V. Zátka, *Několik dat*.

¹²⁰ Historii tohoto domu je možné dohledat až do roku 1545, kdy dům koupil Remigius Syncztl od Řehoře Samsona za 45 kop. Viz Národní památkový ústav České Budějovice (dále jen NPÚ), České Budějovice Krajinská 41 stavebně historický průzkum, Pavel KOBLASA, *Č. Budějovice – dům č. 41 v Krajinské ulici*, České Budějovice 2000, s. 1-2.

Rod Zátků dále žil pouze v potomstvu Hynka Zátky, neboť Hynkův nejstarší bratr Jan Zátka (1802-1881) se stal 26. srpna 1827 knězem,¹²¹ druhorozený bratr Jakub Zátka (1803-1865) měl se svou ženou Marií rozenou Veithovou jen dceru Marii¹²² a starší sestra Marie (1806-1886) neměla ani z prvního ani z druhého manželství děti.¹²³

Hynek Zátka,¹²⁴ otec Augusta Zátky, se narodil 9. července 1808 ve Velešíně jako Ignatius Zátka. Křtil jej kaplan Martin Řídký v místním farním kostele sv. Václava, za kmotry mu byli Eva a Kašpar Klímovi.¹²⁵

Rodina Zátkova se přestěhovala do Českých Budějovic, když Hynkovi bylo pět let. V tomto městě studoval v letech 1823-1828 piaristické gymnázium¹²⁶ a v roce 1830 dokončil studia na filozofickém lyceu.¹²⁷ Poté si přál studovat práva, avšak k tomu nedošlo. Zaměstnání měl několik – začínal u inspekce potravní daně, poté byl u pohraniční celní strážě, kterážto povolání snad vykonával na Vimpersku do 2. května 1832. Poté se vrátil do Českých Budějovic a nastoupil do služby ke kamerálnímu duchovnímu úřadu, kde setrval po 20 let a stal se roku 1839 kancelistou.

---

¹²¹ Jan Zátka působil jako kněz v Písku a ve Velešíně. Dne 11. září 1838 se stal na gymnáziu v Jindřichově Hradci profesorem náboženství. V roce 1849 sepsal *Biblické děje Starého a Nového Zákona*. Toto dvoudílné dílo však bylo dáno na index zakázaných knih. Jan Zátka byl v roce 1859 poslán na předčasný odpočinek, který trávil v Českých Budějovicích. Tam se stal v letech 1862-1863 členem prvního výboru Besedy. Zemřel 31. prosince 1881 v Českých Budějovicích. Jeho nekrolog byl vydán v Českých novinách, leden 1882, č. 2. Dále o něm psal Jan MUK, *Ze života osvícenského katechety prof. Jana Zátky*, zvláštní otisk čas. Republikán z roku 1937 dále Karel REBAN, *O jednom osvícěném knězi*, Hlas lidu, 14. 11. 1938 či Ferdinand STREJČEK, *Obrana hradeckého katechety z roku 1849*, Ohlas od Nežárky, 19. a 26. 11. 1937.

¹²² Jakub Zátka byl podnikatelem a majitelem loděnice dopravující po Vltavě a Travně tuhu, obilí a sůl. V Českých Budějovicích vlastnil průchodní dům Bazar, dále v jižních Čechách deskový statek Český Heršlák a v roce 1855 zakoupil velkostatek Stakčín-Roztok v Horních Uhrách. Zde také on (v říjnu 1865) i jeho žena (v srpnu 1865) zemřeli a jsou pochováni. Viz J. MUK, *Z kroniky*, s. 15.

¹²³ Marie rozená Zátková byla dvakrát provdána, nejprve za Karla Hasse, měšťana a řezníka, poté za Josefa Hubsteina (1811-1885), českobudějovického obchodníka. Hubsteinovi se přestěhovali do Prahy, kde si Josef zřídil směnárnou a stal se vlastníkem tří pražských domů. Toto jmění po jeho smrti zdědila jeho žena Marie, která jej odkázala dětem Hynka Zátky. Marie Hubsteinová je se svým druhým mužem pochována na Olšanech. Blíže J. MUK, *Z kroniky*, s. 15.

¹²⁴ Více o něm například Rudolf STRNAD, *Hynek Zátka*, České Budějovice 1936, TÝŽ, *Příspěvky k životopisu Hynka Zátky*, České Budějovice 1936; TÝŽ, *K dějinám českobudějovické Slovanské lípy*, České Budějovice 1938, Lucie SWIERCZEKOVÁ, *Hynek, August a Vlastislav Zátkové. Samospráva, politický, kulturní a všední život v Českých Budějovicích*, diplomová práce, Katedra pomocných věd historických a archivního studia Filozofické fakulty Univerzity Karlovy, Praha 2005. Nekrolog byl otištěn v Budivoji dne 4. 4. 1886.

¹²⁵ Srov. ANM, f. Zátkovi, Výpis z matriky: Křestní list Ignáce (Hynka) Zátky z 17. 10. 1830, inv. č. 1, k. 1. Tento výpis je psán německy a Hynek Zátka je v něm uveden jako Ignatius Zátka, avšak později užíval výhradně českou podobu svého jména, tedy Hynek. Viz též J. MUK, *Z kroniky*, s. 15.

¹²⁶ Viz Martina KOPEČNÁ, *Piaristické gymnázium*, Příloha č. 1 Přehled studentů piaristického gymnázia v Českých Budějovicích v letech 1800-1848, nestránkováno.

¹²⁷ Filozofické lyceum (či filozofický ústav) bylo jakýmsi mezistupněm mezi gymnáziem a univerzitou. V Českých Budějovicích takto fungovalo v letech 1803-1848, přičemž bylo spravováno piaristy a cisterciáky. Po reformě školství z let 1848-1850 bylo filozofické lyceum sloučeno s šestiletým gymnáziem, čímž vznikl nový typ střední školy – osmileté gymnázium. Blíže k tomu Miroslav NOVOTNÝ, *Filozofický ústav*, in: Encyklopedie Českých Budějovic, České Budějovice 2006², s. 126.

V roce 1848, kdy „čas oponou trhnul - a změněn byl svět“,¹²⁸ se v něm probudil český nacionalismus a od této doby se také psal výhradně jako Hynek Zátka. Byl členem Národní gardy a předsedou českobudějovické Slovanské lípy. Snažil se prosadit český jazyk jako povinný předmět na českobudějovickém gymnáziu, avšak bez kladné odezvy.¹²⁹ Za svou činnost byl veden úřady jako politicky podezřelá osoba, přičemž se o něm psalo, že „jest nápadně velkým ctitelem české národnosti. Chová se sice klidně a opatrně, ale není naprosto přítelem vlády“.¹³⁰

Roku 1851 rezignoval na svou funkci pro své politické názory a veřejnou činnost a založil si po vzoru svého otce, jehož byl společníkem, vlastní obchod se solí a později i sádrrou. Tím ale jeho podnikatelské aktivity nekončily, neboť v roce 1853 koupil v Libniči nedaleko Českých Budějovic usedlost čp. 12, k ní pak přikoupil další usedlosti a pozemky, až vznikl rustikální velkostatek o 108 hektarech půdy. Zde se pokusil nejen o dolování tuhy, ale i „pomýšlí na pěstování chmelu, chystá se pronajímat byty lázeňským hostům, ve Vídni stává se spolunájemcem mýt a posléze (1869), překročiv již šedesátku, zakládá v Březí i mlýn“.¹³¹

V letech 1861-1878 byl zemským poslancem za pět okresů, nejdéle pak za venkovský okres České Budějovice, ve stejné době byl též poslancem říšské rady, kde „stojí věrně při národní straně Riegrově; jeho podpis je jak na památné deklaraci proti ústavě prosincové, tak i mezi prvními, kteří schvalují pasivní opozici“.¹³² V letech 1861-1865 byl členem městské rady i městského zastupitelstva Českých Budějovic. V letech 1862-1872 byl ve výboru českobudějovické Besedy, dále patřil mezi zakladatele Českobudějovické záložny z roku 1864, v níž byl náměstkem starosty v letech 1870-1883, a

---

¹²⁸ ANM, f. Zátkovi, V. Zátka, *Vzestup a pád*, s. 3, inv. č. 2510, k. 19. Zátka ve svých pamětech užil slova básníka Jana Nerudy, která ovšem v původní podobě zněla: „Čas oponou trhnul - a změněn svět.“ Viz Jan NERUDA, *Balady a romance*, Praha 1971 (Romance o jaře 1848).

¹²⁹ Taktéž jednal s magistrátem o vzájemném dopisování se Slovanskou lípou, kdy mu takto vrátil německy psaný přípis se žádostí, aby magistrát psal česky. Viz ANM, f. Zátkovi, V. Zátka, *Vzestup a pád*, s. 3, inv. č. 2510, k. 19. a Lucie SWIERCZEKOVÁ, *Hynek, August a Vlastislav Zátkové*, s. 7.

¹³⁰ Lucie SWIERCZEKOVÁ, *Hynek, August a Vlastislav Zátkové*, s. 7.

¹³¹ ANM, f. Zátkovi, V. Zátka, *Vzestup a pád*, s. 4, inv. č. 2510, k. 19. Původně vodní mlýn v Březí zakrátko vyhořel a Hynek Zátka na jeho místě postavil první mlýn strojový. Viz Leopold M. ZEITHAMMER, *České Budějovice a okolí*, s. 250. O mlýně pojednává i Naděžda Sigurdsson-Růžičková ve svých vydaných vzpomínkách, kde zachycuje vyprávění své matky Libuše rozené Zátkové: „Když byl L.P. 1859 [zde je špatně uveden rok] dědovi Hynkovi, otci Dobroslavovu, v dražbě čirou náhodou přiklepnut mlýn ve Březí u Budějovic, netušil, jaký ráj pro své potomstvo zakoupil. Byl to tehdy největší mlýn v okolí Budějovic, o šesti složeních. Děti čtyř rodin tam prožily nejkrásnější doby života [...]. Velká zahrada, řeka, blízké lesy, krásná krajina [...]. Továrně, mlýnu, rodinnému domu a vile v zahradě, všemu tomu se říkalo prostě Mlýn.“ Viz Naděžda SIGURDSSON-RŮŽIČKOVÁ, *Cesta vedla na Island*, Jelmo 1997, s. 7-10. V současnosti není mlýn majetkem rodiny Zátků. Viz e-mail RNDr. Augusta Zátky autorce ze dne 21. 7. 2008.

¹³² ANM, f. Zátkovi, V. Zátka, *Vzestup a pád*, s. 4, inv. č. 2510, k. 19.

později byl také místopředsedou Obchodní a živnostenské komory. Měšťanské právo pro České Budějovice získal roku 1865. Vždy a všude byl mluvčím české menšiny.¹³³

Hynek Zátka se oženil 17. října 1843 s Terezií Marií rozenou Hansovou, dcerou Antonína Hansy (1771-1840),¹³⁴ českobudějovického měšťana a krupaře, a jeho druhé ženy Kristiny rozené Hanušové (1790-1875). Terezie Hansová se narodila 28. září 1819 v Českých Budějovicích, křtěna byla v katedrále sv. Mikuláše P. Johannem Czesaným, za kmotra byl Andreas Beer, syn zdejší vdovy po měšťanovi Marie Beerové.¹³⁵ Rodina Hansova se původně nazývala Honsova a pocházela z Týna nad Vltavou, po přestěhování do tehdy německých Českých Budějovic pravděpodobně roku 1797 „ryze česká rodina pozbyla [...] českého vědomí“. Hynek Zátka tak učil svou ženu Terezii česky a ta se pak velmi zajímala o vlasteneckou činnost svého muže.¹³⁶

Manželé Zátkovi měli deset dětí, z nichž se dospělého věku dožili pouze čtyři synové – Ferdinand, August, Vlastimil, Dobroslav – a dcera Miloslava.¹³⁷ Terezie Zát-

---

¹³³ „Vůdcem Čechů budějovických v době Hynkově byl sice advokát Vendelín Grünwald, velmi čestný a vážený; zdá se však, že mužem činu byl spíše Hynek Zátka, pro svou uzavřenou, ba přímo plachou povahu více v pozadí stojící.“ ANM, f. Zátkovi, V. Zátka, *Historie*, s. 4, inv. č. 2506, k. 19.

¹³⁴ K rodině Hansově blíže spis Augusta Zátky, který je uložen v ANM, f. Zátkovi, Rodina Antonína Hansy, inv. č. 2792, k. 22.

¹³⁵ ANM, f. Zátkovi, Výpis z matriky: Křestní list Terezie Hansové z 22.10.1843, inv. č. 2, k. 1.

¹³⁶ ANM, f. Zátkovi, V. Zátka, *Historie*, s. 4, inv. č. 2506, k. 19.

¹³⁷ V dostupných materiálech nepanuje shoda o počtu a jménech dětí Hynka a Terezie Zátkových. V životopisných datech je též rozpor, ale to pouze u dětí, které brzy zemřely. Jan Muk ve své práci *Z rodu Klavíkova a Zátkova* uvádí, že manželé Zátkovi měli pouze devět dětí, které vyjmenoval dle stáří - Marie, Ferdinand (15. 1. 1845 - 27. 2. 1901), Žofie (zemřela v „útlém věku“), Růžena (zemřela v „útlém věku“), August (27. 7. 1847 - 31. 1. 1935), Vlastimil (11. 8. 1851 - 4. 6. 1907), Miloslav, Milorad (28. 1. 1855 - 5. 12. 1856) a Dobroslav (19. 8. 1859 - 14. 12. 1946). V tomto výčtu však chybí dcera Miloslava (28. 1. 1855 - 3. 4. 1922), která jediná z dcer nezemřela v mládí. O ní se J. Muk zmiňuje až v další části textu, kde uvádí, že se jedná o dvojče Milorada. Avšak tuto informaci podává i u syna Miloslava. Jan Muk svou práci *Z kroniky rodu Klavíkova a Zátkova* vydával původně na pokračování v časopisu Rodokmen, a právě zde rok před vydáním ucelené publikace, která je přednostně využita v této práci, uvádí, že manželé Zátkovi měli devět dětí, ale dvojčaty byli dva synové Miloslav (28. 1. 1855 - 18. 2. 1856) a Milorad (28. 1. 1855 - 5. 12. 1856), u dcery Miloslavy datum narození neuvádí. Z tohoto je patrné, že J. Muk buď pracoval se špatnými prameny či ne vždy zcela pochopil, zda se mluví o synu Miloslavovi či o dceři Miloslavě. K tomuto závěru lze dojít také díky konfrontaci s jinými dokumenty a pracemi. Například Lucie Swierczeková ve své diplomové práci počítá s deseti dětmi, ale jmenovitě uvádí pouze ty, které zemřely - Marie (*1844, † v dětství), Sofie (1846-1847), Rosa (1846-1850), Milorad († 1855) a Miroslav (1853-1856). L. Swierczeková nemá též zcela přesné informace, kromě toho, že jména dcer uvádí v nepočestěné podobě, tvrdí, že byl syn Miroslav nikoliv Miloslav a u Milorada má chybný rok úmrtí. I přes tyto nedostatky je zcela patrné a při hledání počtu dětí a totožnosti dvojčat důležité, že nepokládá syny Milorada a Miroslava za dvojčata. Naděžda Sigurdsson-Růžičková, pravnučka Hynka a Terezie Zátkových, ve svých publikovaných vzpomínkách uveřejňuje i výňatek z rodokmenu rodiny Zátkovi, kde jsou informace o dětech manželů Zátkových, které nezemřely v dětství. Spolu se čtyřmi syny je uvedena i dcera Miloslava, u níž je datum narození 28. 1. 1855. Díky tomuto datu je zřejmé, že byla z dvojčat. Vzhledem k tomu, že RNDr. August Zátka se k tomuto problému vyjádřil v dopise po dotazu autorky této práce tak, že „ve výtisku Mukovy studie, kterou zde mám, je u dětí Hynka a Terezie Zátkových doplněno rukou mého otce [Vlastislava Zátky] (mezi Vlastimil a dvojčata..) Miloslav (*1853, † 18.2.1856)“, je více než pravděpodobné, že dvojčaty byli dcera Miloslava a syn Milorad a dětí bylo celkem deset. Srovnej J. MUK, *Z kroniky*, s. 17-20, L. SWIERZCEKOVÁ, *Hynek, August a Vlastislav Zátkové*, s. 6, N. SIGURDSSON – RŮŽIČKOVÁ, *Cesta vedla na Island*, předsádka knihy, Jan MUK, *Z kroniky rodu Klavíkova a Zátkova*,

ková zemřela 26. března 1878 na ochrnutí plic. Její muž Hynek skonal ve stejný den o osm let později, tedy 26. března 1886, na mrtvici.¹³⁸ Oba byli pohřbeni na staroměstském hřbitově.¹³⁹

Ferdinand Zátka, nejstarší syn manželů Zátkových a starší bratr Augusta Zátky, se narodil 15. ledna 1845 v Českých Budějovicích. Studia započal ve svém rodišti, ale na gymnázium odešel do Jindřichova Hradce za strýcem Janem Zátkou, u nějž bydlel. Avšak po dvou třídách se opět vrátil do Českých Budějovic. Po gymnazijních studiích se stal posluchačem a později absolventem práv, ale místo právnické kanceláře si založil akciový cukrovar a pekařství.¹⁴⁰ Po smrti své tety Marie Hubsteinové v roce 1886, která jemu i jeho sourozencům odkázala svůj majetek,¹⁴¹ se přestěhoval do Prahy, kde v Karlíně založil podnik s názvem Firma Dr. F. Zátka, továrna na cikorii a fíkovou kávu, největší rakouská továrna na vodu sodovou, továrna na víno šampaňské a na hořčici.¹⁴² Dne 10. března 1890 se oženil s Gabrielou Čtrnáctou (1864-1944). Jejich manželství bylo bezdětné a snad i proto plně zahraničních cest. Roku 1895 přestál Ferdinand Zátka první záchvat mrtvice, druhý prodělal o šest let později během pobytu ve Francii, jehož následkem byl zápal plic, na který dne 27. února 1901 skonal. Pohřben byl na Olšanech.¹⁴³ Snad mezi poslední přání Ferdinanda Zátky patřilo to, aby se jeho žena Gabriela znovu provdala a mohla tak mít děti.¹⁴⁴

Vlastimil Zátka, v pořadí třetí syn manželů Zátkových, se narodil 11. srpna 1851 v Českých Budějovicích stejně jako jeho bratři. O jeho studiích není nic známo. Věnoval se obchodu a převzal po otci mlýn v Březí. Spolu s mladším bratrem Dobroslavem přebudoval mlýn na velký průmyslový podnik, což byl počátek známé firmy Bratří Zát-

---

Rodokmen ze dne 31. 12. 1947 a dopis RNDr. Augusta Zátky autorce ze dne 5. 3. 2008. Publikace Rudolfa Strnada o Hynku Zátkovi, kde by se informace o jeho potomstvu daly více než předpokládat, toto téma zcela pomíjí, neboť se věnuje Zátkově veřejné činnosti, je zde pouze zmínka o uzavření jeho sňatku. Viz R. STRNAD, *Hynek Zátka*.

¹³⁸ Nekrology Terezie a Hynka Zátkových byly otištěny v Budivoji dne 31. 3. 1878 a 4. 4. 1886.

¹³⁹ Dle J. Muka se pohřbu Hynka Zátky mělo zúčastnit 12 000 lidí. Viz J. MUK, *Z kroniky*, s. 16 a též D. KOVÁŘ, *Budějovické hřbitovy*, s. 18-19.

¹⁴⁰ Ferdinand Zátka byl pro své vzdělání a odlišnou činnost nazýván „doktorem v pekařské čepici“. Viz ANM, f. Zátkovi, V. Zátka, *Vzestup a pád*, s. 6, inv. č. 2510. k. 19.

¹⁴¹ Blíže k tomu ANM, f. Zátkovi, Testament Marie Hubsteinové, inv. č. 2786, k. 22; TAMTÉŽ, Rozvrh dědictví po Marii Hubsteinové, inv. č. 2788, k. 22.

¹⁴² Po smrti Ferdinanda Zátky v roce 1901 převzali podnik jeho bratři August, Vlastimil a Dobroslav.

¹⁴³ August Zátka napsal v konceptu odpovědi na telegram Gabriely Zátkové o smrti jejího muže Ferdinanda kromě soustrasti následující: „Souhlasíte-li, navrhuji, by byl pochován v Budějovicích v mé hrobce.“ Avšak Gabriela Zátková v následujícím telegramu (již z Prahy) odpověděla, že její muž bude pochován v Praze. Viz ANM, f. Zátkovi, inv. č. 2808-2809, k. 22.

¹⁴⁴ Gabriela Zátková se opravdu podruhé provdala, a to za spisovatele Lothara Suchého, jehož pozůstalost se nachází v Památníku národního písemnictví v Praze. Společné děti manželé Suchých neměli.

ků.¹⁴⁵ Dne 5. listopadu 1884 si Vlastimil Zátka vzal za ženu Karlu Havlíčkovou, neteř Karla Havlíčka Borovského.¹⁴⁶ Spolu měli šest dětí – Zdeňku, Miloslavu, Růženu, Ludmilu, Jaroslava a Oldřicha.¹⁴⁷ Po smrti nejstaršího bratra Ferdinanda Zátky roku 1901 se Vlastimil Zátka přestěhoval do Prahy, kde se ujal vedení bratrových podniků. Avšak již za šest let, 4. června 1907, zemřel. Pochován byl do hrobky svého bratra Ferdinanda, tety a strýce Hubsteinových na hřbitově na Olšanech v Praze.¹⁴⁸

Jediná dcera Hynka a Terezie Zátkových, která nezemřela v dětství, byla Miloslava Zátková, která se narodila 28. ledna 1855 jako dvojče o rok později zemřelého Milorada. O Miloslavě Zátkové je známé pouze to, že byla dvakrát provdaná. Poprvé za MUDr. Josefa Votavu (Wotawu). Jejich manželství bylo krátké, neboť Votava rok po svatbě zemřel (1877). Spolu měli syna Vladimíra, který svého otce v předčasné smrti následoval záhy po svém narození. Podruhé se pak Miloslava Votavová provdala za Rudolfa Terebu (1830-1904), který byl v době sňatku již také ovdovělý a otcem dvou dětí. Děťmi Miloslavy a Rudolfa Terebových byli Miloš, Radoslav a Milada. Miloslava Terebová zemřela 3. dubna 1922 v Praze, pochována byla na Vyšehradě.

Nejmladší syn Dobroslav Zátka se narodil 19. srpna 1859. Vystudoval českobudějovickou reálnou školu a poté strojnictví v Praze a ve Vídni. Od roku 1883 se angažoval v rodinných podnicích.¹⁴⁹ V letech 1884-1892 byl členem Besedy. Dne 5. listopadu 1884 se oženil s Růženu Kačerovskou (1861-1948). Manželé měli čtyři děti – Vladimíra, Růženu, Miroslava a Libuši. Za druhé světové války na podzim 1942 byl manželům Zátkovým zkonfiskován majetek. Rodinné podniky byly dány pod německou správu.¹⁵⁰ Dobroslav Zátka zemřel 14. prosince 1946, pohřben byl na hřbitově sv. Otý-

---

¹⁴⁵ Plný název firmy byl „Monopol“ továrna poživatin a válcový mlýn Bratří Zátkové, společnost s.r.o. cí. a král. dvorní dodavatelé“. Více o firmě píše J. MUK, *Z kroniky*, s. 19, kde též odkazuje na kompetentnější práce.

¹⁴⁶ O rodině Vlastimila Zátky pro spřízněnost s Karlem Havlíčkem Borovským blíže Jihočeské listy ze dne 15. 4. 1939 a Lidové noviny ze dne 9. 4. 1939.

¹⁴⁷ Miloslava (provdaná Tonderová), Jaroslav, Oldřich a jeho žena byli za druhé světové války vězněni. Libuše - žena Jaroslava, byla deportována do Osvětimi, kde zemřela.

¹⁴⁸ Vlastimilova žena Karla Zátková byla za druhé světové války vystěhována ze svého bytu v Březí, a proto se přestěhovala ke svým příbuzným do Prahy. Do Březí se vrátila po válce. Více J. MUK, *Z kroniky*, s. 19.

¹⁴⁹ Po odchodu bratra Ferdinanda Zátky do Prahy převzal jeho pekařství v Českých Budějovicích a poté mlýn v Březí, kde spolu s bratrem Vlastimilem vyráběl sodovou vodu a po roce 1886 těstoviny. Od roku 1901 byl spolumajitelem karlínské firmy zemřelého bratra Ferdinanda, kterou vedl od roku 1907 po smrti bratra Vlastimila do roku 1920.

¹⁵⁰ O konfiskaci majetku vypráví blíže Vlastislav Zátka: „V té době bylo Dobroslavu Zátkovi již 83 let a jeho choť Růžena byla jen o dvě léta mladší. Ti sice byli ponecháni ve svém bytu, ale byli často znepokojováni návštěvami členů gestapa a jich milenek, které si odtud odnášely různé předměty, o něž měly zájem. I prsteny z rukou byly jim odňaty. Duch Růženy Zátkové byl v tu dobu již zatemněn. Těžko chápala, co se děje, a když si konečně uvědomila, že jich majetek je loupen, stále zrak svůj obracela k svému klavíru, na němž ona, virtuoska, tak ráda hrávala. A pak se ptala svého chotě, zda i toto piano jí vezmou. On

lie v Českých Budějovicích do rodinné hrobky nesoucí označení Rodina D. Zátky, do níž byli před ním uloženi rodiče jeho ženy Růženy.¹⁵¹

Bezpochyby nejvýznamnějším dítětem Hynka a Terezie Zátkových byl jejich druhorozený syn August Zátka.¹⁵² Narodil se 27. července 1847 v Krajinské ulici č. 126 v Českých Budějovicích. Pokřtěn byl jako August Pantaleon Zátka v den svého narození P. Vilémem Králíkem,¹⁵³ kmotrou mu byla jeho babička Kristina Hansová a její dcera Rosa (tedy matka se sestrou Terezie Zátkové).¹⁵⁴

Již v pěti letech prý uměl August Zátka nejen česky, ale i německy a z tohoto důvodu a též pro jeho bystrost byl ve stejné době dán na studia do piaristické německé obecné školy v Českých Budějovicích. V roce 1856, kdy mu tedy bylo devět let, byl poslán, jako před ním jeho starší bratr Ferdinand, na jindřichohradecké gymnázium, kde bydlel u svého strýce Jana Zátky. V Jindřichově Hradci zůstal August Zátka do roku 1861, kdy se opět vrátil do Českých Budějovic, aby zde pokračoval ve studiu na piaristickém německém vyšším gymnáziu. Ale časem se dostal do sporu s profesorským sborem a dostal dvojku z mravů.¹⁵⁵ A tak se po ukončené septimě v Českých Budějovicích

---

to nemohl vyloučiti. Během bezesné noci opustila pak ložnici a tiše si naposledy zahrála. Kdo tehdy v domě zaslechl toto tklivé rozloučení s milovaným nástrojem, nemohl se ubrániti hlubokému dojetí. Druhého dne skutečně gestapáci dali odvézt její skvělý klavír.“ Viz ANM, f. Zátkovi, V. Zátka, *Vzestup a pád*, s. 20, inv. č. 2501, k. 19. O osudu manželů Zátkových za druhé světové války je též pasáž v knize N. SIGURDSSON-RŮŽIČKOVÉ, *Cesta vedla na Island*, s. 64-65.

¹⁵¹ Více se k jeho osobě lze dozvědět kromě práce J. MUKA, *Z kroniky*, s. 20 též z novinových článků, např. Jihočeské listy ze dne 19. 8. 1939, Národní listy ze dne 19. 8. 1939 a Hlas lidu ze dne 8. 1. 1947 (posmrtná vzpomínka). Svědectvím o Dobroslavovi a Růženě Zátkových je též vzpomínka jejich dcery Libuše zaznamenaná vnučkou manželů Zátkových (tedy dcerou Libuše rozené Zátkové): „Maminka byla duší rodiny. Pro otce i pro nás děti byla zosobněním krásy a inteligence. Vyrovnávala ideálně povahu otce, jenž byl poněkud rezervovaný. Maminka byla společenská a za její přítomnosti byli všichni šťastni. Otcí byla nenápadnou rádkyní a nás děti zasvěcovala do životní kultury a učila nás uctě ke všem hodnotám: k práci, umění, lásce k přírodě a lidem. Nejšťastnější jsme byli, když nám všem hrála na klavír. [...] A otec nade vše miloval maminku. Zamiloval se do ní na první pohled a za tři měsíce měli svatbu.“ Viz N. SIGURDSSON-RŮŽIČKOVÁ, *Cesta vedla na Island*, s. 10.

¹⁵² Blíže k jeho osobě a činnosti např. již citované práce J. MUKA, *Z kroniky* a L. SWIERZCEKOVÉ, *Hynek, August a Vlastislav Zátkové*. Z dosud nezmíněných např. Rudolf STRNAD, *Dr. A. Zátka*, České Budějovice 1927, Leoš NIKRMAJER, *August Zátka – příspěvek k politickému životu Českých Budějovic na přelomu 19. a 20. století*, diplomová práce, Katedra historie Pedagogické fakulty v Českých Budějovicích, České Budějovice 1992 a TÝŽ, *Zátka*, in: Encyklopedie Českých Budějovic, České Budějovice 2006², s. 633-634.

¹⁵³ Vilém Králík žil v letech 1819-1909. V době křtu Augusta Zátky byl kaplanem v Českých Budějovicích. Viz J. KADLEC, *Českobudějovická diecéze*, s. 54.

¹⁵⁴ J. MUKA, *Z kroniky*, s. 18 a SOA Třeboň, Digitální archiv, f. Sbíрка matrik Jihočeského kraje, matrika narozených 1844-1849, kniha 21, s. 302.

¹⁵⁵ Spory měl především s německým cisterciákem a profesorem Emilem Andreasem Putschöglem (ten absolvoval českobudějovické gymnázium a filozofické lyceum, na kterém pak vyučoval až do roku 1849, po vzniku českobudějovického osmiletého gymnázia se stal učitelem v jeho dvou nejvyšších třídách), který měl mít podle Augusta Zátky spadeno na jindřichohradecké studenty. Tento profesor ho káral za pozdní příchody do kostela, nemodlení a také za poděbradku, kterou August Zátka nosil. Na druhou stranu z dostupného materiálu vyplývá, že si August Zátka nenechal vše líbit a například na výtku, že se nemodlí, odpovídal, že „modlitba není pohybováním ústy, nýbrž povznesením ducha k Bohu“. Jako dů-

vrátil zpět do Jindřichova Hradce, kde svá gymnaziální studia již úspěšně dokončil.¹⁵⁶ Poté, jako sedmnáctiletý, nastoupil právnická studia na pražské univerzitě.¹⁵⁷ O pět let později absolvoval práva s vyznamenáním a 15. července 1869 získal po promoci ve velkém sále (aule) pražské univerzity titul doktora práv. Po vykonání vojenské služby, předepsané soudní praxe ve Štýrském Hradci a krátkém působení u advokáta Kučery v Praze se August Zátka vrátil do Českých Budějovic. Zde v roce 1870 složil soudcovskou zkoušku. A také vstoupil do advokátní kanceláře Vendelína Grünwalda,¹⁵⁸ který stál od roku 1860 v čele českobudějovických Čechů.¹⁵⁹ Dne 23. března 1876 si otevřel Zátka vlastní advokátní kancelář ve svém rodném domě v Krajinské třídě čp. 126.¹⁶⁰

Prvním veřejným politickým vystoupením Augusta Zátky, kterým se dostal do povědomí českobudějovické veřejnosti, byla jeho předvolební agitace za kandidáta Otakara Hauga¹⁶¹ při volbách do zemského sněmu konaných roku 1870. Tehdy jako třiatřicetiletý začínající advokát vystoupil proti německým představitelům, jmenovitě proti dosavadnímu českobudějovickému starostovi Eduardu Claudimu. Volební výsledek pak dopadl překvapivě, neboť rozdíl mezi vítězným německým kandidátem a jeho českým protějškem činil pouze sedm hlasů, na čemž měl jistě zásluhu i August Zátka.

---

vod sporů uvádí August Zátka rozdílné prostředí, neboť jindřichohradecké gymnázium bylo světské a profesori tedy lépe rozuměli dětem, neboť sami měli děti, zatímco na českobudějovickém vyučovali řádoví kněží. Více se nejen k těmto sporům, ale i k studentským létům vyjádřil sám August Zátka v článku *Chvilí u Dr. Augustina Zátky, vůdce budějovických Čechů*, Pestrý týden z května 1928. O prof. Putschglovi více Miroslav NOVOTNÝ a kol., *Dějiny vyššího školství a vzdělanosti na jihu Čech. Od středověkých počátků do současnosti*, České Budějovice 2006, s. 103-108.

¹⁵⁶ Znamky z maturitní zkoušky byly následující - výborně z českého a německého jazyka, velmi dobře z latinského jazyka, náboženství a filozofické propedeutiky, chvalitebně z řeckého jazyka, dějepisu, zeměpisu, matematiky a fyziky, dostatečně z přírodopisu. Viz R. STRNAD, *Dr. A. Zátka*, s. 6-7.

¹⁵⁷ Během studií se pokusil o literární činnost, především v oboru básnictví. V roce 1868 vydal vlastním nákladem sbírku „*Básně Augusta Zátky*“. Pod stejným názvem tyto básně uspořádal a vydal Rudolf Strnad v roce 1932 k příležitosti 85. narozenin Augusta Zátky. Zátka se kromě básní věnoval i divadelním hrám. Tak sepsal například hru *Politika a láska* inspirovanou tehdejšími poměry, avšak s uveřejněním ani zinscenováním neuspěl. Viz R. STRNAD, *Dr. A. Zátka*, s. 7-9; *Chvilí u Dr. Augustina Zátky* a Rudolf STRNAD, *Básně Augusta Zátky*, České Budějovice 1932.

¹⁵⁸ Vendelín Grünwald žil v letech 1812-1885. Vystudoval filozofickou fakultu v Praze a práva ve Vídni. Po návratu z Vídně žil v Praze, kde byl členem Slovanské lípy. Roku 1854 se přestěhoval do Českých Budějovic, kde si zřídil advokátní kancelář. Od roku 1860 se stal politickým vůdcem českého obyvatelstva Českých Budějovic. O rok později byl zvolen zemským poslancem i poslancem říšské rady. Byl stoupencem Riegrovy politiky a v roce 1871 se podílel na vypracování fundamentálních článků. V šedesátých a sedmdesátých letech 19. století také zasedal v obecním i okresním výboru. V roce 1883 odešel zpět do Prahy, kde o dva roky později zemřel. Viz Leoš NIKRMAJER, *Grünwald*, in: *Encyklopedie Českých Budějovic*, České Budějovice 2006², s. 144.

¹⁵⁹ J. MUK, *Z kroniky*, s. 18, R. STRNAD, *Dr. A. Zátka*, s. 9 a L. SWIERZCEKOVÁ, *Hynek, August a Vlastislav Zátkové*, s. 8.

¹⁶⁰ ANM, f. Zátkovi, V. Zátka, *Vzestup a pád*, s. 7, k. 19, inv. č. 2510. Rudolf Strnad v životopisu Augusta Zátky uvádí, že Zátkova advokátní kancelář byla v domě jeho otce v Krajinské ulici č. 124. Srov. R. STRNAD, *Dr. A. Zátka*, s. 23.

¹⁶¹ Otakara Hauga nazývá Leoš Nikrmajer ve své práci „exotickou postavou“ v politickém životě, neboť jako Němec prosazoval český národní program. Biskup Jan Valerián Jirsík měl Hauga dokonce navrhovat na ředitele jím založeného českého gymnázia. Viz L. NIKRMAJER, *August Zátka*, s. 20.

Poslancem českého zemského sněmu jako zástupce venkovských obcí českobudějovického okresu se August Zátka stal prvně 17. září 1878. Tuto funkci, ve které vystřídal svého již nekandidujícího otce Hynka,¹⁶² zastával až do roku 1902. Poté byl na sněmu zástupcem Obchodní komory a v letech 1908-1913 byl členem sněmu za České Budějovice. V okresním zastupitelstvu zasedal Zátka v letech 1872-1910.

Během svého života byl August Zátka členem mnoha spolků, sdružení i podniků, mnohé z nich pomáhal založit, v mnohých měl významnou funkci. Jako příklad lze uvést Besedu českobudějovickou, Měšťanský pivovar, Záložnu českobudějovickou, Český politický spolek, Matici školskou, Národní jednotu pošumavskou, Besedu řemeslnicko-živnostenskou, První jihočeský spolek vojínů a úředníků, První českobudějovickou továrnu na smaltované plechové nádoby či Český akciový pivovar. Zasloužil se také o to, aby Obchodní a živnostenská komora přešla v roce 1883 do českých rukou.

Politickým představitelem českobudějovických Čechů se August Zátka stal v roce 1883, kdy odešel jejich dosavadní mluvčí Vendelín Grünwald do Prahy. V tomto postavení se Zátka zaměřil především na otázku českého školství, v němž viděl záruku posílení národních pozic v Českých Budějovicích. Stál tak například u zrodu české reálky a české hudební školy, založené Maticí školskou.

Zátka byl stoupencem staročeské strany a smířlivým politikem.¹⁶³ Již v roce 1902 se neúspěšně pokusil prosadit spravedlivé česko-německé vyrovnání v Českých Budějovicích. Opětovně se o urovnání národnostních poměrů pokusil po úspěšných obecních volbách v roce 1906, kdy Češi i jeho zásluhou vyhráli ve třetím sboru na českobudějovické radnici. Své návrhy sepsal August Zátka v německy psaném *Pamětním spisu*, který se stal po kompromisních jednáních s německou stranou základem pro tzv. *Českobudějovický pakt*.¹⁶⁴ O jeho prosazení se snažil i českobudějovický starosta Josef Taschek. K jeho realizaci však nikdy nedošlo. A Zátka to chápal jako svou největší politickou prohru.¹⁶⁵

---

¹⁶² Hynek Zátka se již o funkci neucházel kvůli svému věku a z rodinných důvodů. Viz L. NIKRMAJER, *August Zátka*, s. 22.

¹⁶³ A to i přesto, že jeho první vystoupení v sedmdesátých letech 19. století byla radikálnější. Za jedno takové vystoupení mu dokonce hrozilo vězení.

¹⁶⁴ Zátka v něm žádal úpravu školských poměrů a rozdělení mandátů v obecním i okresním zastupitelstvu.

¹⁶⁵ August Zátka se obával, že následkem paktu ztratil veškerou důvěru obyvatel. Alespoň tak to vyjádřila jeho žena Jana Zátková v dopise svým dětem. Viz soukromý archiv rodiny Zátků, Basilej, Dopis Jany Zátkové dětem ze dne 31. 10. 1918. K Českobudějovickému paktu více Robert SAK, *Českobudějovický pakt*, in: Encyklopedie Českých Budějovic, České Budějovice 2006², s. 78, L. NIKRMAJER, *August Zátka*, s. 66-74 a Hana ADAMISOVÁ, *Českobudějovický pakt. K pokusu o česko-německé vyrovnání v Českých Budějovicích na počátku 20. století*, diplomová práce, Katedra historie Pedagogické fakulty Jihočeské univerzity, České Budějovice 1994, především s. 96-122.

Snad nejvýznamnější funkci zastával August Zátka po státním převratu v roce 1918, kdy jako člen Národního výboru byl 4. listopadu 1918 zvolen předsedou správní komise, která dočasně¹⁶⁶ nahrazovala obecní zastupitelstvo v Českých Budějovicích. Zátka se tak ve věku jednasedmdesáti let dostal do vedení města jako první Čech po třiapadesáti letech. V obecních volbách v roce 1919 byl zvolen do obecního zastupitelstva za Národní radu Čechů českobudějovických. Avšak na počátku dvacátých let 20. století se nejen pro svůj pokročilý věk postupně všech funkcí vzdal a stáhl se do ústraní.

Jako první po státním převratu byl dne 15. července 1922 jmenován čestným občanem Českých Budějovic.¹⁶⁷ Kromě této pocty došlo v roce 1927 při příležitosti Zátkových osmdesátých narozenin k odhalení jeho busty s pamětní deskou na jeho rodném domě v Krajinské ulici.¹⁶⁸ Zde pronesl August Zátka svůj poslední veřejný projev. Dalším vyznamenáním byla v roce 1928 čestná cena Hanuše Karlíka¹⁶⁹ v hodnotě 75 000 Kč od České akademie za „zásluhy o národohospodářské povznesení českého jihu“.¹⁷⁰

August Zátka zemřel krátce po poledni ve čtvrtek 31. ledna 1935.¹⁷¹ K jeho smrti se vyjádřily snad všechny tehdejší noviny.¹⁷² Pohřbu, který se konal 2. února na hřbitově sv. Otýlie v Českých Budějovicích za přítomnosti biskupa Šimona Bárty,¹⁷³ se zúčastnilo přes deset tisíc lidí, avšak chyběl na něm Augustův bratr Dobroslav Zátka,¹⁷⁴ který byl v té době již jediným žijícím sourozencem zemřelého.

Dne 28. září 1936 byl na českobudějovickém náměstí před radnicí za účasti stovek obyvatel města, rodinných příslušníků, přátel, spolků a sdružení, studentů a vý-

---

¹⁶⁶ Do příštích řádných voleb obecního zastupitelstva, které se konaly v červnu 1919.

¹⁶⁷ Čestným občanem ho kromě města Českých Budějovic jmenovalo dalších 18 jihočeských měst a obcí.

¹⁶⁸ Busta byla dílem sochaře Bohumila Kafky, který ji vytvořil již v roce 1924. August Zátka mu tehdy seděl modelem. Na rodný dům byl dán odlitek. Avšak za nacistické okupace byla busta z domu sejmuta. Na své místo byla navracena 29. června 1947. V padesátých letech 20. století byla opět sundána, takže na domě zůstala pouze mísovitá deska. V současné době se busta nachází opět na svém místě. Více Daniel KOVÁŘ, *Příběhy budějovických pomníků*, České Budějovice 2000, s. 167-213.

¹⁶⁹ Hanuš Karlík žil v letech 1850-1927 a byl především cukrovarníkem, dále chemikem a pivovarníkem. V roce 1925 byla založena „k jeho poctě a na trvalou paměť jeho životního díla“ cena nesoucí jeho jméno, která se pak každoročně udělovala 23. března, v den Karlíkových narozenin, jako vyznamenání pro občana, který se svou činností zasloužil o „obecně významné dílo, kterým si získal trvalé zásluhy o pokrok nár. hospodářství ČSR a obzvláště jejího průmyslu.“ Viz *Ottův slovník naučný nové doby III/I*, Praha 1934, s. 404-405.

¹⁷⁰ J. MUK, *Z kroniky*, s. 19.

¹⁷¹ Jihočeské listy ze dne 2. 2. 1935.

¹⁷² Lucie Swierczeková ve své práci uvádí, že k Zátkově smrti se vyjádřily dokonce i krajanské listy v Chicagu. Viz L. SWIERCZEKOVÁ, *Hynek, August a Vlastislav Zátkové*, s. 11.

¹⁷³ J. MUK, *Z kroniky*, s. 19. Šimon Bárta byl v letech 1920-1940 osmým českobudějovickým biskupem. Více Jaroslav KADLEC, *Bárta*, in: *Encyklopedie Českých Budějovic*, České Budějovice 2006², s. 41.

¹⁷⁴ Důvodem jeho nepřítomnosti mělo být jeho stranění se lidem a obava z přílišné pozornosti veřejnosti, která oplakávala svého vůdce. Uzavřenost byla typickým rysem pro Zátkův rod.

znamných osobností nejen jihočeského kraje odhalen Zátkův pomník v nadživotní velikosti od sochaře Bohumila Kafky.¹⁷⁵ Tím vzdalo město poctu svému vůdci.

3.2. Seznámení a svatba Jany a Augusta Zátkových

První setkání pozdějších manželů Zátkových neproběhlo právě za šťastných okolností. Rodina Klavíkova tonula v dluzích. Tuto pochmurnou realitu ke všemu umocnila předčasná smrt otce rodiny Jindřicha Klavíka. Pozůstalí rozprodávali majetek, přestěhovali se do města a pronajímali pokoje studentům, aby si opatřili alespoň nějaké prostředky k živobytí. August Zátka se jako mladý advokát ujal právního zastupování rodiny, jejíž majetkové poměry se snažil vylepšit, a po Klavíkově smrti v roce 1874 se stal opatrovníkem jeho pozůstalosti.¹⁷⁶

Budoucí manželé se tedy prvně setkali pravděpodobně v roce 1873, kdy Janě bylo čtrnáct let a Augustu dvacet šest let. Zátka se patrně seznámil se všemi členy rodiny Klavíkovy a „velmi záhy se vyvinul mezi oběma mladými lidmi něžný poměr“,¹⁷⁷ který se mimo jiné projevoval vyměňováním dopisů vložených do dutého pařezu poblíž dvora Chňavy, ke kterému August Zátka docházel z Libniče.¹⁷⁸ Zátka jako „nadšený horlитель pro všechno české“ učil již v dobách námluv svou budoucí ženu Janu číst české verše, které jí pomáhal překládat a pochopit. Přivedl ji také k četbě prvních ročníků časopisu Osvěta, „které jsou v rodině Zátkově pietně chovány“ a které by mohly „vyprávěti tklivé i rozmarné příhody, jak byly Johankou Klavíkovou překonávány obtíže českého čtení. A čtenářkou byla vytrvalou i hluboce chápající“.¹⁷⁹ Jinou společnou zálibou budoucích manželů po celý jejich život byla hudba. Obzvlášť milé jim byly chvíle, kdy za

---

¹⁷⁵ Bohumil Kafka pracoval na pomníku již v roce 1929, hotov s prací byl však až v únoru 1935. Časová prodleva vytvoření pomníku i jeho následného slavnostního odhalení v roce 1936 byla způsobena především neschopností autora, patronů i městských činitelů dohodnout se na tom, kde pomník bude stát. Z tohoto důvodu byla vytvořena i dřevěná maketa pomníku v jeho skutečné velikosti díky níž byla tato otázka vyřešena. Zátkův pomník byl 17. srpna 1939 za nacistické okupace odstraněn z místa před radnicí. I přes sliby, že bude pouze přesunut na méně exponované místo, byl pomník roztaven. Pomník, který momentálně stojí na radničním nádvoří v Českých Budějovicích, je dvoutřetinovým odlitkem z původního pomníku, který byl vytvořen pražskou firmou pro zasedací síň Českobudějovické záložny v roce 1936 (do roku 2000 stál u bývalé zámecké jízdárny na zámku Hluboká nad Vltavou) a byl slavnostně odhalen 22. srpna 2000 mimo jiné za účasti stejnojmenného vnuka Augusta Zátky. Zátkův pomník je tvořen bronzovou sochou zachycující stojícího Augusta Zátka s nakročenou pravou nohou, s palcem pravé ruky v kapse u kalhot a s levou rukou držící řetízek hodinek na vestě. Blíže k historii pomníku D. KOVÁŘ, *Příběhy budějovických pomníků*, s. 167-213.

¹⁷⁶ Soupis majetku Jindřicha Klavíka sestavený Augustem Zátkou se nachází v ANM, f. Zátkovi, inv. č. 2898, k. 19.

¹⁷⁷ SOKA České Budějovice, F. HUSÁK, *Žena vůdcova a vůdkyně*, s. 5.

¹⁷⁸ *Paměti O. Balšánkové*, s. 13.

¹⁷⁹ SOKA České Budějovice, F. HUSÁK, *Žena vůdcova a vůdkyně*, s. 4-5.

Augustova klavírního doprovodu zpívala Jana písně svého mládí od Schumanna a Schuberta, při nichž si připomínala šťastné okamžiky ze svého dětství, kdy rodině Klavíků nic nechybělo.¹⁸⁰ Podle jejího syna Vlastislava nesla velice těžce zchudnutí rodiny a ještě „po dlouhých desetiletích, když jako choť našeho otce [Augusta Zátky] stála v čele české společnosti, nemohla matka zapomenouti na ona trudná čtyři léta (1874-1878) svého života, kdy se její rodině bylo tolik uskromňovati“. Neboť v době poklesu významu rodiny na ni především doléhalo „vědomí původu z vyšších společenských tříd“.¹⁸¹

Jana a August se podle Vlastislava Zátky zasnoubili již rok po svém seznámení, tedy v roce 1874, když budoucí nevěstě bylo patnáct let.¹⁸²

Augustův otec Hynek Zátka údajně reagoval na úmysl svého syna oženit se třemi otázkami: „zda je nevěsta zdravá, vzdělaná a z řádné rodiny“, výše věna byla nepodstatná, neboť se v rodině Zátků uzavíralo manželství „vždy z lásky podle vůle snoubenců“.¹⁸³ A budoucí paní Zátková tyto požadavky jistě splňovala, byť zadluženost jejího otce Jindřicha Klavíka „řádnosti“ rodiny nepřidala, ale na druhou stranu byl tento fakt vyvážen purkmistrovským úřadem jejího praděda Vincence Strandla i děda Františka Josefa Klavíka a jeho kladným postojem k češství.

Jana a August slavili svatbu v den Zátkových jednatřicátých narozenin, tedy v sobotu 27. července 1878.¹⁸⁴ Oddávajícím byl biskup Jan Valerián Jirsík,¹⁸⁵ který při

---

¹⁸⁰ SOKA České Budějovice, F. HUSÁK, *Žena vůdcova a vůdkyně*, s. 4 a též Karel WEIS, *Český jih a Šumava v písních XIII.*, Praha 1937, s. 66. (Zde je též poznámka, že Zátka překládal své ženě Janě německé texty do češtiny. Pravděpodobně tak činil na počátku jejich manželství, kdy společně trávili čas nad českými knihami a všeobecně českým jazykem, neboť Jana Zátková měla převážně německou výchovu).

¹⁸¹ *Paměti V. Zátky*, s. 263.

¹⁸² Avšak ve svých pamětech si tímto tvrzením není tak úplně jist, neboť dodává „byť i ne formálně“. Viz *Paměti V. Zátky*, s. 253. Rudolf Strnad v životopise Augusta Zátky uvádí, že se Zátka zasnoubil až v roce svatby, tedy roku 1878. Viz R. STRNAD, *Dr. A. Zátka*, s. 23. Toto tvrzení podporuje i dobový tisk, který uvedl: „Sňatek. Pan JUD. August Zátka, advokát v Budějovicích, ck. nadporučík 28. práp. zemské obrany, zasnoubil se se slečnou Johanou Klavíkovou, dcerou po † hospodáři Jindřichovi, synovi býv. měšťanosty v Budějovicích dobré paměti.“ Srov. Budivoj ze dne 21. 7. 1878.

¹⁸³ Citováno z e-mailu RNDr. Augusta Zátky autorce ze dne 5. 1. 2008. Autor e-mailu v tomto tvrzení odkazoval na vyprávění svého otce Vlastislava Zátky. Tyto otázky měl Hynek Zátka položit všem svým synům, když se chtěli oženit.

¹⁸⁴ *Paměti O. Balšánkové*, s. 71. V matrice oddání je uvedeno, že August Zátka vstupuje do manželství ještě jako třicetiletý. Viz SOA Třeboň, Digitální archiv, f. Sběrka matrik Jihočeského kraje, matrika oddání 1871-1880, kniha 66, s. 347.

¹⁸⁵ Jan Valerián Jirsík žil v letech 1798-1883, od roku 1851 do své smrti byl čtvrtým českobudějovickým biskupem. Svou pozornost věnoval biskupskému semináři, kněžskému dorostu, kléru, ale také politice, charitativní činnosti a v neposlední řadě školství. V roce 1868 založil první české gymnázium v Českých Budějovicích. Pochován byl v biskupské hrobce na staroměstském hřbitově. Blíže k němu Jaroslav KADLEC, *Jirsík*, in: *Encyklopedie Českých Budějovic*, České Budějovice 2006², s. 203-204, TÝŽ, *Jan Valerián Jirsík. Biskup českobudějovický*, České Budějovice 1993. Soupis literatury a Jirsíkovy literární činnosti uspořádal Karel PLETZER, *Biskup Jan Valerian Jirsík 1798-1883*, České Budějovice 1993. K biskupské hrobce blíže D. KOVÁŘ, *Budějovické hřbitovy*, s. 19.

obřadu poznamenal, že bez svatebních dokladů by nevěřil, že nevěstě je již devatenáct let.¹⁸⁶ Průběh sňatku svých rodičů zaznamenala v pamětech Olga Balšánková. Ta uvedla, že ačkoliv předcházející i následující dny byly co do počasí pěkné, svatební celý propršel, a tak Johanna Klavíková musela těšit svou dceru, že jí padá štěstí.¹⁸⁷ Všichni účastníci svatby se nejprve sešli v dopoledních hodinách v rodném domě ženicha, ze kterého odjeli v kočárech k biskupství, kde byli v kapli Jana a August biskupem Jirsíkem oddáni.¹⁸⁸ Poté se všichni vypravili do mlýna v Březí, kde poobědvali. Novomanželé se zde zdrželi do druhého dne.¹⁸⁹

Olga Balšánková také přináší informace o tom, kdo všechno byl sňatku manželů Zátkových přítomen. Nevěstíným svědkem byl její prastrýc František Stulík,¹⁹⁰ ženichovým pak jeho strýc vikář Matouš Hansa.¹⁹¹ Mezi svatebními hosty nechyběla Janina matka Johanna Klavíková a bratři Jindřich a Otto,¹⁹² Augustův otec Hynek Zátka,¹⁹³ sourozenci Ferdinand, Vlastimil, Miloslava a Dobroslav a strýc Jan Zátka, dále nevěstina přítelkyně Tynka Kastlová, která byla družičkou (jejím mužským protějškem byl již jmenovaný Vlastimil Zátka), „teta Etmayerová“¹⁹⁴ a „pí. Bittingrová s mužem“.¹⁹⁵

---

¹⁸⁶ Tato příhoda o věku Jany Zátkové v den její svatby je zachycena v mnoha podobách ve více prame-
nech. Např. František Husák uvedl: „O jemném dívčím vzezření Johančině svědčí výrok biskupa J. V.
Jirsíka, jenž [...] s úsměvem prohodil, že kdyby neměl po ruce křestního listu, nevěřil by v 19 let nevěsti-
ných.“ Blíže SOKA České Budějovice, F. HUSÁK, *Žena vůdcova a vůdkyně*, s. 5.

¹⁸⁷ Olga BALŠÁNKOVÁ, *Stoletý tatínek*, Lidová demokracie ze dne 6. 8. 1947.

¹⁸⁸ J. V. Jirsík však neměl být prosbou Augusta Zátky, aby byl oddávajícím na jeho svatbě příliš potěšen.
Z jakého důvodu již Vlastislav Zátka, který vzpomínal vypravování svého otce, neuvedl. Viz *Paměti V.
Zátky*, s. 253.

¹⁸⁹ *Paměti O. Balšánkové*, s. 71-74.

¹⁹⁰ Olga Balšánková uvedla strýc místo prastrýc, kterého uvedl Vlastislav Zátka (doslova napsal praujec).
František Stulík byl bratr Anny provdané Klavíkové. Zemřel 28. ledna 1890. Srov. SOA Třeboň, Digitál-
ní archiv, f. Sběrka matrik Jihočeského kraje, matrika oddání 1871-1880, kniha 66, s. 347, *Paměti V. Zát-
ky*, s. 253 a J. MUK, *Z kroniky*, s. 6-7.

¹⁹¹ Matouš Hansa byl bratr Terezie Zátkové, matky Augusta Zátky. Hansa byl farářem a vikářem
v Dubném, kde zemřel v šedesáti letech na mrtvici (15. září 1882). Viz SOA Třeboň, Digitální archiv, f.
Sběrka matrik Jihočeského kraje, matrika oddání 1871-1880, kniha 66, s. 347 a J. MUK, *Z kroniky*, s. 12 a
16.

¹⁹² Z jakého důvodu O. Balšánková nezmínila Josefa Klavíka, staršího bratra Jany Zátkové, není známo.

¹⁹³ Augustova matka Terezie Zátková v době sňatku již čtyři měsíce nežila (zemřela 26. března 1878).

¹⁹⁴ Totožnost „tety Etmayerové“ není jednoznačná. Nejpravděpodobněji to byla Terezie rozená Dickhová,
vnučka Antonína Hansy z prvního manželství, jenž byl zároveň dědem Augusta Zátky (z druhého man-
želství). Srov. J. MUK, *Z kroniky*, s. 12.

¹⁹⁵ Pravděpodobně Marie, dcera Jakuba Zátky, a tedy sestřenice Augusta Zátky (Jakub Zátka byl bratr
Hynka Zátky). Jejím druhým mužem byl jistý setník Bittinger. Viz J. MUK, *Z kroniky*, s. 17 a *Paměti O.
Balšánkové*, s. 72-73.

3.3. Rodinný život

Sňatek „mladého advokáta dr. Zátky s krásnou a ušlechtilou slečnou Johankou Klavíkovou“ byl podle jejich tehdejších přátel pro město významnou společenskou událostí.¹⁹⁶ Novomanželé se po svatbě nastěhovali do rodného domu Augusta Zátky v Krajinské ulici č. 126 v Českých Budějovicích.¹⁹⁷ Avšak v tomto domě nebydleli sami, ale žil zde s nimi Augustův otec Hynek Zátka, jeho bratři Vlastimil a Dobroslav, kteří v té době byli ještě svobodní, a po nějaký čas i sestra Miloslava, která jak již bylo řečeno, byla tou dobou vdovou. Z rodiny Klavíkovy se nepřestěhovala pouze mladičká Jana, ale též její matka Johanna se svými syny, kteří měli mít vlastní domácnost.¹⁹⁸

Jana Zátková „ještě po létech s hrůzou vzpomínala tohoto bydlení v renaissančním domě, skoro 350 let starém, [...] kde jsou příkré, úzké schody, a kde se to krysami jen hemžilo. Také strohost a přísnost tehdy více než 70letého tchána pochopitelně neutěšovala její mladý věk. Nad to ihned na ni dolehly jistě povinnosti hospodyně a paní domu, která musela pečovat o potřeby četné rodiny svého chotě, i své matky“.¹⁹⁹

---

¹⁹⁶ Karla MIKUŠKOVICOVÁ, *Vzpomínka nad hrobem Jany a dr. Augusta Zátky*, Jihočeské listy ze dne 29. 5. 1937.

¹⁹⁷ Rodný dům Augusta Zátky měl 378 m² obytné plochy. V roce 1878 bylo domu přiznáno várečné právo. V listopadu téhož roku, tedy osm let před smrtí Hynka Zátky připadl dům v Krajinské ulici č. 126 jeho pěti dětem - Ferdinandovi, Augustovi, Vlastimilovi, Miloslavě a Dobroslavovi. Po několika vlastnických úpravách se dne 4. 10. 1889 stal jeho jediným vlastníkem August Zátka, který však v té době již v tomto domě se svou rodinou nežil, neboť se přestěhovali v roce 1887 na Pražské předměstí. August Zátka o dvacet let později dne 11. 6. 1909 převedl darovací smlouvou sepsanou českobudějovickým notářem Janem Říhou polovinu domu na svou manželku Janu „do jejího plného a neobmezeného vlastnictví [...] i s polovicí práva várečného, [...] se vším příslušenstvím, se vším, co ohledně polovice postoupené v domě tom je hřebem přibito a maltou přiděláno“. V roce 1935 připadla polovina domu již dva roky zemřelé Jany Zátkové jejím třem dětem – Olze, Bohumile a Vlastislavovi, kterým připadla v roce 1936 i polovina jejich otce Augusta Zátky (rok po jeho smrti). Vlastislavu Zátkovi byl jeho podíl během druhé světové války ve prospěch Třetí říše zabaven, po jejím skončení mu byl opět navrácen. Po smrti Olgy Balšánkové v roce 1960 patřil dům rovným dílem jejím dvěma sourozencům. Po smrti Vlastislava Zátky o čtyři roky později byl po jeho synovi Augustovi jako jediném dědici po Vlastislavu Zátkovi vymáhán protiprávně předepsaný doplatek majetkové dávky. RNDr. August Zátka k tomu dodává: „Byla mi uvalena exekuce na plat, a nezbylo mi nic jiného než <<věnovat>> státu mou polovici domu [...]. Po pádu komunistického režimu v r.1989 jsem jako emigrant [A. Zátka emigroval v roce 1968 do Švýcarska, kde dosud se svou rodinou žije] nemohl svůj podíl žádat zpět, protože restituční předpisy kladly podmínku, že žadatel musí mít bydliště v Československu. Můj díl proto zůstal obci Budějovice.“ Z dědiců Bohumily Kubertové vlastnil dům za neznámých okolností její vnuk Jan Kubert, který vykoupil od českobudějovické obce její podíl a stal se tak majitelem celého domu. Od roku 2004 je dům v majetku firmy Nový Unitas s.r.o. se sídlem v Praze. Viz NPÚ, Stavebně historický průzkum, P. KOBLASA, Č. *Budějovice – dům č. 41 v Krajinské ulici*, 2000, s. 1-4, dále SOKA České Budějovice, fond Notářství České Budějovice, Spis notářský - darovací smlouva manželů Zátkových, k. 20, inv. č. 44, sign. G/I/b-1, dopis RNDr. Augusta Zátky autorce ze dne 5. 3. 2008.

¹⁹⁸ Vlastislav Zátka naproti tomu ve svých pamětech uvádí, že Johanna Klavíková a její synové bydleli v jiném domě a to v domě čp. 24. Avšak v domě v Krajinské ulici 126 se měly nacházet dva byty, jeden v přízemí a druhý v patře. Proto je v hlavním textu využito paměti O. Balšánkové. Srov. *Paměti O. Balšánkové*, s. 23 a *Paměti V. Zátky*, s. 264. Údaj o bytech převzat z NPÚ, Stavebně historický průzkum, P. KOBLASA, Č. *Budějovice – dům č. 41 v Krajinské ulici*, 2000, s. 3.

¹⁹⁹ *Paměti V. Zátky*, s. 264.

Rok po svatbě se rodina manželů Zátkových rozrostla o dalšího člena. Janě a Augustovi se narodila jejich prvorozená dcera Olga, která přišla na svět 19. dubna 1879, tedy jedenáct dní před dvacátými narozeninami Jany Zátkové. O tři roky později však zasáhla do vcelku poklidného života mladé rodiny první krutá rána, neboť Johanna Klavíková 5. března 1882 zemřela.²⁰⁰ A tak Jana Zátková, tehdy teprve třiatdvacetiletá a pouhé tři roky matka, přišla o svou matku a rádkyni.

I přes zármutek ale rodina dále fungovala. A tak již v následujícím roce mohla být přivítána na svět druhá dcera Bohumila, které se v rodině říkalo důvěrně Milka a která se narodila 13. prosince 1883.²⁰¹ O dva roky později se však objevily první zdravotní problémy Jany Zátkové, která se 4. května 1885 musela podrobit operaci prsu z důvodu nádorového onemocnění.²⁰² Díky nedokonalosti tehdejší zdravotní péče zejména v chirurgické oblasti, se jí tato nemoc ještě po dlouhá léta připomínala, a to údajně každý měsíc.

Na přelomu měsíců dubna a května roku 1887 se Jana, tehdy již potřetí a naposledy v osmém měsíci těhotenství, a August Zátkovi se svými dcerami přestěhovali na Pražské předměstí do domu čp. 223/12 v Říšské třídě.²⁰³ Tento dům patřil Adolfu Prunerovi, s nímž byla uzavřena nájemní smlouva dne 24. března 1887, ve které bylo stanoveno nájemné 400 zlatých ročně a také vysloven souhlas s dodatečnými úpravami (zavedení vody na záchod a vybudování koupelny). Zátkovi v tomto domě obývali celé druhé patro, „jehož okna do ulice vedoucí jsou obrácena k jihu“.²⁰⁴ Zde spatřilo světlo světa poslední dítě manželů Zátkových, a to syn Vlastislav, který se narodil 26. června 1887.²⁰⁵

O čtyři roky později, na podzim roku 1891, se nyní již pětičlenná rodina opět přestěhovala. Nový domov našla v bytě ve druhém patře Českobudějovické záložny

---

²⁰⁰ Olga Balšánková k tomu napsala: „Babička [Johanna Klavíková] krátce ale už jen užívala klidu a radosti, z mamčině [Jany Zátkové] štěstí. Chřadla, chřadla, aniž se znala příčina její choroby; snad prožitě utrpení podlomilo dříve její síly. [...] Maminka vypravuje, že vůbec netušila, že čeká ji tak těžká rána, ale babička byla si asi blízkého skonu vědomá [...]. Brzy tiše skonala, - několik dní dříve byla stížena chrlením krve.“ Viz *Paměti O. Balšánkové*, s. 23-24.

²⁰¹ J. MUK, *Z kroniky*, s. 20.

²⁰² Vlastislav Zátka ve svých pamětech uvedl: „Tu byla také matka operována na den sv. Floriána 4. května 1885, na prsu, kdež se jí, po kopnutí malou Milkou [tehdy dvouletou], utvořila tvrdá bulka, která patrně rostla. [...] Operace nebyla jednoduchá, a rána po ní hnisala - než matčino mládí tehdy ještě překonalo zárodek, který jistě se už tenkrát lékařům jevil maligním, zhoubným.“ Viz *Paměti V. Zátky*, s. 264-265.

²⁰³ Název Říšská třída platil od první poloviny 19. století do 16. ledna 1919, kdy byla přejmenována na ulici Husova. Během totalitních režimů byl její název několikrát změněn. V současnosti se opět užívá označení Husova. Blíže D. KOVÁŘ - P. KOBLASA, *Ulicemi města*, s. 156-158. Rodný dům Vlastislava Zátky je v dnešní době označen jako Husova 1822/6.

²⁰⁴ *Paměti V. Zátky*, s. 265.

²⁰⁵ J. MUK, *Z kroniky*, s. 21.

na rohu náměstí, do jejíhož prvního patra přenesl August Zátka také svou kancelář.²⁰⁶ Jak tento byt, ve kterém Jana Zátková žila do konce svého života a August Zátka do roku 1934,²⁰⁷ vypadal a jak byl zařízen, přiblížil poměrně detailně ve svých pamětech Vlastislav Zátka, který zde bydlel do roku 1912.²⁰⁸ Z jeho zápisů lze vyčíst, že byt nejprve obsahoval kromě příslušenství čtyři pokoje, jejichž počet se po roce 1899 zvýšil na šest. Avšak i přes jistý prostorový komfort měl tento byt nedostatky v podobě nemoderního vybavení či neexistence samostatné koupelny. V letech 1907-1909 probíhala secesní přestavba Záložny, což se odrazilo i na zařízení bytu, ve kterém byly položeny parkety a bylo zavedeno místo plynového osvětlení elektrické.²⁰⁹

---

²⁰⁶ Kdy přesně se Zátkovi nastěhovali do nového bytu, není zcela jasné, a to i přesto, že Vlastislav Zátka uvádí podzim 1891. Rudolf Strnad totiž v životopise Augusta Zátky zaznamenal, že „od 1. ledna 1892 stalo se nové sídlo Záložny také bydlíštěm dra Zátky a místem jeho kanceláře“. Avšak rozdíl mezi těmito dvěma tvrzeními není tak veliký. Možné je i to, že se rodina stěhovala na podzim roku 1891, ale oficiálně byla v domě Českobudějovické záložny až od Nového roku 1892 či že Strnad ve své práci uvedl datum, které se vztahovalo pouze k přesunutí Zátkovy advokátní kanceláře. Srov. *Paměti V. Zátky*, s. 266-267 a R. STRNAD, *Dr. A. Zátka*, s. 49.

²⁰⁷ August Zátka strávil své poslední dny života (od 11. prosince 1934 do 31. ledna 1935) v přízemním bytě na Vrchlického nábřeží čp. 836, „aniž si uvědomoval této změny“. Viz *Paměti V. Zátky*, s. 268. Blíže k jeho nemoci v poslední kapitole této práce. Ze záloženského bytu se musel Zátka odstěhovat, neboť budova Záložny (původně měšťanský a poté činžovní dům) i po pozdějších přestavbách a úpravách sloužícím speciálnímu poslání domu jako peněžního ústavu neodpovídala tehdejšímu požadavkům, a proto byla v roce 1934 zcela zbourána. Na stejném místě byla postavena podle plánů architektů Bohumila Kněžka a Josefa Václavíka nová funkcionalistická záloženská budova, která po malé úpravě stojí na rohu českobudějovického náměstí dodnes (Česká spořitelna). K historii Českobudějovické záložny i jejím funkcionářům více *75 let Česko-budějovické záložny*, České Budějovice 1939 či stručněji Milan BINDER - Jan SCHINKO, *České Budějovice zmizelé, aneb 100 porovnání zmizelých objektů se současným stavem*, České Budějovice 2007, s. 6-7.

²⁰⁸ V roce 1912 se Vlastislav Zátka oženil a přestěhoval do domu U tří kohoutů, v němž bydlel až do roku 1936. *Paměti V. Zátky*, s. 270. Dnes je bývalý dům U tří kohoutů (pojmenován tak podle vyobrazení tří kohoutů v obloucích pod hlavní římsou v prostřední části) součástí hotelu Zvon (č. 27). K historii tohoto domu nejnověji, avšak stručně Milan BINDER - Jan SCHINKO, *Českobudějovické náměstí, aneb Samsonova kašna, Bludný kámen a 48 domů*, České Budějovice 2007, s. 130 či TITÝŽ, *České Budějovice zmizelé*, s. 9.

²⁰⁹ Pro přiblížení funkcí jednotlivých pokojů lze uvést vyprávění V. Zátky: „Záloženský byt obsahoval vedle příslušenství zprvu čtyři pokoje: rohový, velký o pěti oknech, z nichž dvě vedla na náměstí, a tři ke kostelu, byl námi nejvíce užíván a sloužil za jídelnu; v pravo od něho byl hostinský pokoj s dvěma okny na jih, později byl to náš dětský pokoj. Před jídelnou byly dvě ložnice, do nichž se vcházelo z předsíně. Po provdání sester [Olgy v roce 1898, Bohumily v roce 1902] používal se první pokoj za salon a druhý byl od r.1904 otcovou pracovnou. Asi kolem r.1899 přibrán byl k bytu rodičů z bytu Schierova malý pokoj o jednom okni, který sloužil také Milce a pak mně za ložnici, a později, tuším, že po smrti Schierové, ještě další pokoj ve frontě proti kostelu, ve kterém pak zřízena ložnice rodičů, neboť pokoj ten byl zvlášť tichý. Jakmile ložnice rodičů byla položena dále od jídelny, přeměněn pokoj před jídelnou, jenž byl vstupním, v pokoj přijímací. Ač šlo o krásný, velký byt s šesti prostornými, světlými pokoji, scházelo mu moderní příslušenství, ba ani zvláštní koupelnu neměl. Vana ke koupání byla zprvu v pokoji na náměstí, vedle jídelny, později v ložnici rodičů. Jinou závadou bytu byla dřevěná pavlač nad malým dvorkem, proti níž byla šindelová střecha sousedního domu Koláčkova, v případě požáru velmi nebezpečná. Také jediný kloset pro tento velký byt, při pavlači, byl v zimě velmi studený.“ *Paměti V. Zátky*, s. 268-269.

Rodina patrně toužila po oddechovém sídle nedaleko Českých Budějovic, a proto si na pozemcích v Libniči,²¹⁰ které za svého života zakoupil Hynek Zátka,²¹¹ postavili naproti místní škole rodinnou vilu. Základní kámen ke stavbě, kterou prováděl lišovský stavitel Norbert Bendík,²¹² byl položen dne 3. října 1886.²¹³ Vila snad byla dostavena o dva roky později v roce 1888 za 18. 000 zlatých.²¹⁴ Její výzdobu²¹⁵ provedl známý českobudějovický malíř pokojů František Jouja.²¹⁶ Okolo vily byla založena v roce 1887 prostorná zahrada s ovocným sadem, jejímž tvůrcem byl Karel Němec,²¹⁷ který měl dbát při jejím vzniku pokynů Jany Zátkové.²¹⁸

Poté, co byla vila postavena, trávil v ní rodina Zátků především letní měsíce (zhruba období od května do konce října). Syn Vlastislav na tyto pobyty ve svých pamětech rád vzpomínal, neboť „s Libničí byla nám spojena představa pravého domova, jednak proto, že jsme tam bydleli ve vlastní vile, jednak tím, že jsme tu téměř každoročně ztrávili [sic!] onu lepší, byť i kratší část roku, volným životem v přírodě“.²¹⁹ A dále uvádí, že jeho matka Jana se v Libniči, na venkově, cítila dobře, neboť tam „se jí obnovovaly vzpomínky na dětství“ a „byla šťastna při zemědělských pracích, hlavně seně a ota-

---

²¹⁰ Obec Libnič (od roku 1920 psáno Libnič) se nachází tři kilometry severně od Rudolfova. První zmínka o ní pochází ze 14. století. V 17. století byl objeven léčivý pramen, díky němuž zde byly v následujícím století postaveny lázně, jejichž provoz trval dvě stě let. V 19. století byla obec považována za odpočinkové a výletní místo mnoha známých osobností, které především navštěvovaly své přátele, kteří si zde postavili své vily. Viz www.libnic.cz. Blíže k dějinám Libniče Florian FENCL, *Lázně Libnič s okolím*, Vodňany 1912, J. V. BOUCHAL, *Paměti Libniče*, České Budějovice 1926, Daniel KOVÁŘ a kol., *Libnič a okolí*, České Budějovice 1995, Daniel KOVÁŘ – Karel KUČA, *Libnič*, in: *Encyklopedie Českých Budějovic*, České Budějovice 2006², s. 267 a Jiří CUKR, *Netradiční turistické cíle Českobudějovicka*, České Budějovice 2007, s. 64-66 (zde především souhrnné vysvětlení změny v názvu obce).

²¹¹ Po smrti Hynka Zátky 26. března 1888 připadly libničské pozemky jeho dětem Augustovi a Miloslavě. Po vzájemné dohodě sourozenců z roku 1888 se Zátka vzdal zděděného pražského domu, který výměnou za pozemky v Libniči přenechal sestře Miloslavě. Libničské pozemky si Zátka neponechal celé, neboť ve stejném roce prodal spojené statky čp. 12 a čp. 3 a ponechal si pouze pozemky okolo vily v rozloze asi 5 ha. Blíže D. KOVÁŘ a kol., *Libnič a okolí*, s. 46. K Zátkově vile a změnám majitelů pozemků patřících rodině Zátků více též F. FENCL, *Lázně Libnič s okolím* a J. V. BOUCHAL, *Paměti Libniče*.

²¹² Norbert Bendík kromě Zátkovy vily postavil také v roce 1884 libničskou školu. Blíže k její stavbě F. FENCL, *Lázně Libnič s okolím*, s. 45 (text o libničské škole na s. 45-48) a J. V. BOUCHAL, *Paměti Libniče*, s. 88-90.

²¹³ D. KOVÁŘ a kol., *Libnič a okolí*, s. 46.

²¹⁴ F. FENCL, *Lázně Libnič s okolím*, s. 49.

²¹⁵ Malba ve vile se do dnešních dnů zachovala na chodbě, schodišti a jednom pokoji v prvním patře. Viz D. KOVÁŘ a kol., *Libnič a okolí*, s. 46.

²¹⁶ František Jouja spolu se svým zetěm, malířem a národním umělcem Ludvíkem Kubou (1863-1956), jehož tři malířská díla byla součástí umělecké sbírky Vlastislava Zátky, zrestauroval v roce 1900 fresky v novorománském kostele sv. Petra a Pavla v Hosíně u Českých Budějovic. Blíže Ludvík KUBA, *Zaschlá paleta. Paměti*, Praha 1958, s. 257-265, 272-275 a *Sbírka dra. Vlastislava Zátky*, s.18. Odkaz na Kubovu knihu a rodinnou spřízněnost v e-mailu RNDr. A. Zátky autorce ze dne 3. 4. 2008.

²¹⁷ Karel Němec byl syn Boženy Němcové a profesor na hospodářské škole v Táboře. Viz D. KOVÁŘ a kol., *Libnič a okolí*, s. 46.

²¹⁸ Park okolo vily měl být vypěstován „s jemným vkusem a láskou“. Blíže Jan BARTOŠ, *Z milých vzpomínek*, Jihočeské listy ze dne 26. 7. 1917. (Zde je přiblížena i poloha vily a výhled z jejích oken).

²¹⁹ *Paměti V. Zátky*, s. 266.

vách“, a dodává, že ač se na pobyty v Libniči vždy těšili, měli též obavy, neboť „matka se z louky nehnula, často sama hrabala neb kopila, když viděla na nebi mráček, který hrozil, že seno zas zmokne“.²²⁰

V průběhu života hostili manželé Zátkovi ve své libničské vile mnoho významných osobností. Jmenovat lze například vůdce lužických Srbů, jazykovědce a folkloristu Arnošta Muku (1854-1932), dále cestovatele Enriqua Stanko Vráze (1860-1932), malíře Jana Dědinu (1870-1955),²²¹ československého prezidenta Tomáše Garrigue Masaryka (1850-1937), českobudějovického biskupa Martina Josefa Říhu (1839-1907), jeho nástupce v biskupském úřadu Josefa Antonína Hůlku (1851-1920) či národopisnou pracovnici Renátu Tyršovou (1854-1937).²²²

Na pobyty Renáty Tyršové²²³ s její maminkou Kateřinou Fügnerovou v Libniči,

---

²²⁰ TAMTÉŽ, s. 337.

²²¹ Jan Dědina byl předním umělcem pařížské secese, malířem, ilustrátorem a kreslířem. Ze svého patnáctiletého pobytu v Paříži se vrátil do Čech v roce 1909. Zde se oženil se svou francouzskou snoubenkou. Pochován je ve své rodné vsi Strakách u Nymburka. Jeden jeho obraz, který zakoupil August Zátka, byl také součástí umělecké sbírky Vlastislava Zátky. Více <http://www.ccshuvaly.wz.cz/index.php?show=21>, <http://www.sestka.cz/index.php?clanek=494> a *Sbírka dra. Vlastislava Zátky*, s. 13-14.

²²² Výčet osobností z e-mailu RNDr. A. Zátky autorce ze dne 13. 1. 2008, F. FENCL, *Lázně Libnič s okolím*, s. 50 a D. KOVÁŘ a kol, *Libnič a okolí*, s. 42. August Zátka ve svém výčtu jmenuje i básníka Jaroslava Vrchlického (1853-1912), který daroval Janě Zátkové v upomínku na dny strávené v její rodině svou knihu *Anthologie z básní Jaroslava Vrchlického (1875-1892)* s věnováním: „Milostivé paní, paní Johaně Zátkové k upomínce na krásné dny v březnu 1906. Uctivě oddaný Jar. Vrchlický 3/III 1906.“ Vrchlický ovšem nebyl v tomto roce hostem manželů Zátkových v libničské vile ale v záloženském bytě. V Českých Budějovicích měl v roce 1906 tři přednášky na téma „Tři kapitoly z české poezie“, které se uskutečnily v rámci pořádání Univerzitních extenzí na přelomu února a března 1906 pod patronací spolku Osvěta v sálech Besedy a dočkaly se velké pozornosti a návštěvnosti. Při druhé návštěvě 24. února 1906 odjel Vrchlický po příjezdu do Českých Budějovic do bytu Augusta Zátky, „od jehož vážené rodiny dostalo se mu srdečného uvítání“. Společného oběda se zúčastnili manželé Zátkovi se synem Vlastislavem a dcerou Olgou doprovázené manželem Jindřichem Rychlíkem. Po přednášce Vrchlický pobyl déle opět v Zátkově bytě „za výborné zábavy“. Na zpáteční vlak jej doprovodil A. Zátka a manželé Rychlíkovi. Třetí přednáška se konala 4. března 1906 a Jaroslav Vrchlický se po příjezdu opět zdržel v bytě Zátkových. Jeho cílem byla kromě přednášky též návštěva pensionátu Jihočeská Vesna a dívčího lycea dámského spolku Ludmila za účasti jeho předsedkyně Jany Zátkové. Druhý den jej na vlak do Prahy doprovodili manželé Zátkovi. Blíže Budivoj ze dne 9. 2., 20. 2., 27. 2. a 6. 3. 1906.

²²³ Renáta Tyršová se narodila 31. července 1854 jako jediná dcera manželů Fügnerových. Dne 28. srpna 1872 se stala ženou Miroslava Tyrše, který spolu s Renátiným otcem Jindřichem Fügnerem byl zakladatelem pražského Sokola (1862). V roce 1884 ovdověla po manželově tragické nehodě v Alpách. R. Tyršová se zabývala národopisnými studii z oblasti výtvarného umění a též problematikou tělesné výchovy. Zemřela 22. února 1937. Více Irena ŠTĚPÁNOVÁ, *Renáta Tyršová*, Praha-Litomyšl 2005. V publikaci ovšem není jediná zmínka o Janě Zátkové ani o její rodině. Taktéž není uveden jediný pobyt v Libniči. Autorka se zmiňuje pouze o pobytu R. Tyršové s její maminkou v jižních Čechách v Libějicích roku 1884. Proč I. Štěpánová nenapsala nic o pobytu (či pobytech) v Libniči, napsala autorce této práce v e-mailové korespondenci, kde uvádí, že při přípravě monografie prošla dvaatřicet kartonů pozůstalosti R. Tyršové a při tomto studiu na jméno rodiny Zátkových nenarazila. K vzájemným vztahům s Janou Zátkovou dodává, že pravděpodobně nešlo o „oboustranně významnější“ vztahy, neboť by k tomu jistě něco našla a v její práci by na to bylo poukázáno. Na druhou stranu ovšem jsou v ANM uchovány tři lístky (z roku 1922, 1927 a 1928) od Renáty Tyršové adresované Augustu Zátkovi s přáními k jeho narozeninám a výročí svatby (v roce 1928 slavili manželé Zátkovi zlatou svatbu a R. Tyršová jim přála na pohlednici se svým vyobrazením). František Husák ve svém vzpomínkovém článku o Janě Zátkové se zmiňuje o „důvěrně přátelském styku“ obou dam. K této otázce se vyjádřil také RNDr. August Zátka,

obou již tehdy ovdovělých,²²⁴ vzpomínala ve fejetonu publikovaném v Jihočeských listech Olga Balšánková, v němž se zmiňovala, že Renáta Tyršová „usedla na mez - maminka [Jana Zátková] v zahradě, - plot je dělil a tak spolu často hovořily“. Také společně chodily na výlety a to pravděpodobně s celou rodinou Zátkovou. Díky Renátě Tyršové poznala Jana Zátková a její dcery poezii Josefa Václava Sládka, neboť jim darovala jeho *Skřivánčí písně* z roku 1888. Olga Balšánková k tomu dodala: „Maminka [Jana Zátková] asi rozuměla lépe než my [její dcery - Olga a Bohumila] čisté kráse té. Ráda nám veršičky ty čítávala a léta si je pamatovala“.²²⁵

Rodinná vila v Libniči byla též svědkem významných a pro rodinu důležitých událostí, které se každoročně opakovaly, a to vždy 27. července, kterýžto den byl „nejkrásnějším a nejslavnějším svátkem“.²²⁶ Důvody k tomu byly prosté a již vlastně výše naznačené – August Zátka měl narozeniny a spolu se svou ženou Janou též výročí svatby. Průběh libničské oslavy, který byl po léta stejný, zachytila Olga Balšánková ve vzpomínce na svého otce Augusta Zátka při příležitosti jeho stého narození. Mimo jiné zde uvedla, že přípravy na tento velký den se konaly již den předem, kdy se slavnostně vyzdobila vila věnci. V den D pak blízcí přátelé rodiny, monsignor Adolf Rodler²²⁷ a farář Václav Votruba,²²⁸ sloužili mši svatou v místním kostele, po které pak šla rodina na procházku do lesa i k pamětnímu pařezu, do kterého si manželé Zátkovi za svobodna vzájemně vkládali dopisy.²²⁹ Jana Zátková se těchto procházek také účastnila, avšak její hlavní starostí byl v tu dobu slavnostní oběd, při kterém pak oslavenci pili ze „svateb-

---

který v pamětech svého otce objevil poznámku, že Tyršová spolu se svou matkou pobývala v lázních v Libniči v době „útlého dětství“ Vlastislava Zátky, který jejich pobyt přibližně datoval rokem 1890. To by odpovídalo vypravování jeho sestry Olgy, která ve svém fejetonu uvádí, že její bratr byl malý (narozen v roce 1887) a ještě neuměl vyslovit r. Rozmezí let, ve kterých mohla R. Tyršová s K. Fügnerovou pobývat v Libniči, jsou asi 1888, kdy Zátkovi dostavěli vilu, až 1906, kdy K. Fügnerová zemřela. Jaké ale byly skutečné vztahy mezi Renátou Tyršovou a Janou Zátkovou, zůstává prozatím záhadou. Viz e-maily doc. PhDr. Ireny Štěpánové, CSc. autorce ze dne 19. 3. a 20. 3. 2008, e-mail RNDr. A. Zátky autorce ze dne 3. 4. 2008, ANM, f. Zátkovi, k. 6, inv. č. 1245 a 1286, Olga BALŠÁNKOVÁ, *Libničské vzpomínky na pí. Renatu*, Jihočeské listy ze dne 30. 7. 1932 a SOKA České Budějovice, F. HUSÁK, *Žena vůdcova a vůdkyně*, s. 6.

²²⁴ Kateřina Fügnerová ovdověla v roce 1865 a Renáta Tyršová v roce 1884.

²²⁵ O. BALŠÁNKOVÁ, *Libničské vzpomínky na pí. Renatu*.

²²⁶ K. WEIS, *Český jih a Šumava v písni XIII.*, s. 78.

²²⁷ Adolf Rodler žil v letech 1843-1912. Byl sídelním kanovníkem, národním pracovníkem, politikem, historickým badatelem, spisovatelem a zakladatelem diecézního muzea v Českých Budějovicích. Viz J. KADLEC, *Českobudějovická diecéze*, s. 56 a 93.

²²⁸ Václav Votruba žil v letech 1844-1911. Od roku 1886 do své smrti (tj. pětadvacet let) byl farářem a děkanem v Libniči, kde zemřel a byl pochován na místním farním hřbitově. Blíže k jeho osobě F. FENCL, *Lázně Libnič s okolím*, s. 40-44. Zde též společná fotografie děkana V. Votruby s Augustem Zátkou a jeho dcerou Olgou (v té době vdovou po svém prvním muži Jindřichu Rychlíkovi).

²²⁹ K tomu O. Balšánková dodala: „Ten pařízek měl zvláštní kouzlo pro rodiče. Byl už mechem zarostlý, ale maminka ho přece vždy objevila.“

ních“ sklenic.²³⁰ Bodem ustáleného programu libničských oslav bylo též společné foto-
grafování.²³¹

Zřídka se pak stalo, že rodina tento pro ni tak významný den neslavila pohroma-
dě v „milované Libniči“,²³² jak tomu bylo například v roce 1903, kdy měli manželé Zát-
kovi stříbrnou svatbu. V tu dobu se totiž Jana Zátková se svou dcerou Olgou léčila ve
Františkových Lázních a August Zátka byl se synem Vlastislavem ve Švýcarsku.²³³
Podle vnuka manželů Zátkových si měl jeho otec Vlastislav Zátka zaznamenat, že Au-
gust Zátka, „ač doma do kostela nechodil, ten den vyhledal katolický kostel, což v kal-
vinistické Ženevě nebylo zrovna snadné, a pak poslal své choti [Janě Zátkové] telegram:
„Děkuji Bohu a Tobě za lásku mně a dětem prokázanou“.²³⁴ Toto vyznání Janu Zátko-
vou dojalo k slzám²³⁵ a svému muži odpověděla: „Děkuji Ti za vše, cos mi za tu dobu
prokázal. Bůh nás všechny chraň i nadále. Hany.“²³⁶

Slova o boží ochraně či zachování zdraví s jeho pomocí, která lze dohledat téměř
v každém dochovaném dopise Jany Zátkové dětem, nebyla pro ni planými či pouhými
frázemi a formulemi. Naopak. Podle svědectví jejího pozdějšího spolupracovníka na
poli školském Františka Husáka nebylo náboženství Janě Zátkové „lpěním na nauče-
ných či vžitých zásadách. Bylo prostě součástí náplně života [...] Bůh [Janě Zátkové]
nebyl [...] jen přísným otcem a soudcem. Byl jí především velikým vyrovnatelem, utě-
šitelem a dárce klidu, který stírá slzu s lící utýraného člověka“.²³⁷ Více vztah Jany
Zátkové k Bohu a náboženskému životu přibližuje v pamětech její syn Vlastislav, který
 uvedl, že svou zbožnost měla jeho matka po svých starousedlých českobudějovických

---

²³⁰ O. Balšánková ve svém článku vysvětlila, co rodina nazývala „svatebními“ sklenicemi takto: „Při obědě bylo tradicí, že rodiče pili ze starých rodinných sklenic. Říkalo se jim ‚svatební‘ a jen ten den se z nich pilo a jen ženich a nevěsta. Tak tomu bylo po léta v mamčině rodině.“

²³¹ Olga BALŠÁNKOVÁ, *Stoletý tatínek*, Lidová demokracie ze dne 6. 8. 1947. Měl-li August Zátka kulaté či jinak významné narozeniny, přijížděli do Libniče deputace různých českobudějovických spolků. Pěvecké spolky zpívaly za soumraku zdravice a národní písně. Olga Balšánková si ve své vzpomínce vybavila jedny takové narozeniny, kdy pěvci nevhodně zazpívali i „*Hle, muž zde v rakvi leží stmělé, jenž vlast nade vše miloval*“, což Janu Zátkovou velmi polekalo.

²³² O. BALŠÁNKOVÁ, *Stoletý tatínek*.

²³³ Podle RNDr. Augusta Zátky měla Jana Zátková i její dcera, v té době již osm let provdaná za Jindřicha Rychlíka, blíže nespecifikované potíže a August Zátka jel se synem na turistickou cestu. Viz e-mail A. Zátky autorce ze dne 13. 1. 2008.

²³⁴ Dle e-mailu RNDr. A. Zátky autorce ze dne 13. 1. 2008. Text telegramu Augusta Zátky je zachycen též v článku jeho dcery s malým rozdílem, místo posledního slova „prokázanou“, uvádí Olga Balšánková „vňovanou“. Viz O. BALŠÁNKOVÁ, *Stoletý tatínek*.

²³⁵ O. BALŠÁNKOVÁ, *Stoletý tatínek*.

²³⁶ Soukromý archiv rodiny Zátků, Basilej, Telegram Jany Zátkové Augustu Zátkovi do Ženevy ze dne 27. 7. 1903.

²³⁷ František Husák dodává, že při takovémto chápání Boha si vybavil Boha-Utěšitele z knihy Boženy Němcové Pohorská vesnice. Pravděpodobně to Janě Zátkové při svých rozmluvách řekl, neboť mu tato vidina byla Janou Zátkovou potvrzena: „Ano – právě tak je to!“ Viz SOKA České Budějovice, František HUSÁK, *Žena vůdcova a vůdkyně*, s. 4.

předcích. Dále jmenuje její náboženské aktivity jako například pravidelnou účast na morových procesích a májových pobožnostech, poutě na Dobrou Vodu na Bolestný pátek, chození ke zpovědím a přijímání či její péči o libničský kostel, který zdobila květinami a vyšívanými polštáři a antipendii.²³⁸ Financovala také opravu „pilíře s obrázkem“ poblíž silnice vedoucí do Libniče. Rovněž nechala vystavět jako poděkování za přečkání první světové války boží muka na kraji lesa vysvěcená 20. července 1923.²³⁹

Po ukončení první světové války se Janě Zátkové obnovila choroba z roku 1885. A tak téměř po pětatřiceti letech od své první operace podstoupila pro stejnou příčinu další zákrok. Operaci provedl profesor Petřivalský 15. dubna 1921, který nádor radikálně odstranil i se všemi žlázami. Poté následovalo léčení ozařováním „radiem a röntgenem, které tehdy při své primitivnosti vyžadovalo dlouhého ležení“. Díky malé zkušenosti lékařů s rentgenem měla jejich pacientka spálené plíce, což „jí působilo únavné kašle a veliké bolesti při sebemenší rýmě“. I přesto ji tato léčba spolu s úspěšnou operací prodloužila život o dvanáct let.²⁴⁰

Avšak již o dva roky později musela být Jana Zátková operována znovu. Tentokrát ale pro obtíže se žlučníkem, které snad měla již od roku 1900.²⁴¹ Celých třiatdvacet let se domnívala, že se jen špatně stravuje. Až v létě 1923 při jednom z řady záchvatů se přišlo na pravou příčinu jejích problémů. V Karlových Varech, kde byla na léčení, se vlivem léčivého pramene dal žlučový kámen do pohybu. Po návratu do rodinné vily v Libniči, kdy se u ní vlivem neodtékající žluče objevila žloutenka, byla obeznámena s diagnózou žlučové koliky, a musela se proto 26. srpna 1923 podrobit operaci. Tu provedl opět profesor Petřivalský, který své pacientce vyjmul při zákroku žlučník.²⁴²

Je-li v předešlých odstavcích zachycen alespoň v hrubých obrysech zdravotní stav Jany Zátkové, je nutné se zmínit i o její celoživotní nemoci, jejíž přesný počátek není znám. Jisté je snad jen to, že touto chorobou strádala nejvíce a pravděpodobně i nejdéle. Přesto se však nejednalo o nejhorší nemoc v jejím životě (blíže v poslední kapitole). Jana Zátková trpěla migrénami, tedy „úporným bolením hlavy, které, zejména

---

²³⁸ Jana Zátková je uvedena na předním místě mezi „štědrými příznivci“ libničského kostela v publikaci F. FENCL, *Lázně Libnič s okolím*, s. 38. Zde jsou zachyceny i dějiny kostela s posloupností duchovních správců (s. 35-39).

²³⁹ *Paměti V. Zátky*, s. 339-340.

²⁴⁰ TAMTÉŽ, s. 265 a 344.

²⁴¹ Vlastislav Zátka uvádí, že nejméně od tohoto roku. Viz *Paměti V. Zátky*, s. 341.

²⁴² Vzhledem k obtížnosti tohoto zákroku měla celá rodina obavy. Vlastislav Zátka k tomu ve svých pamětech dodává, že jeho otec těšil svou ženu slovy: „Myslím, že nás biskup Jirsík tak dokonale skopuloval, že půjdeme odtud společně.“ *Paměti V. Zátky*, s. 335 a 342.

v mladších letech, ji často na celý den upoutalo na lože; při tom často zvracovala, celý den ničeho nepojedla a druhého dne ‚byla slabá jak moucha.‘ Často mívala při tom tzv. ‚brňavku‘, které se vždy velice bála; dostávala mravenčení do rukou, nohou, jazyka, dásní, a pletly se jí i myšlenky“. Vlastislav Zátka tyto migrény po své matce zdědil, věděl tedy, jaké utrpení to bylo, a proto je dokázal tak podrobně popsat. Takovýto průběh migrén měl neblahý vliv na jakékoliv cestování, a proto raději Jana Zátková nejezdila na žádné delší trasy.²⁴³ K dílčímu zlepšení došlo až po padesátém roce jejího života, tedy kolem roku 1909.²⁴⁴

Co se týče vzájemného vztahu manželů Zátkových, jejich syn Vlastislav jej zachytil následovně: „Matka - vedle otce [...] – jevila se v mnohém jeho pravým opakem, jinde zas doplněním. Dlouholeté ideální manželství [...], v němž byla jen láska jednoho pro druhého, sblížila ovšem i to, v čem se rodiče od sebe rozcházel.“ Jana Zátková umožnila svému muži naplnit jeho „životní cíl“, který si vytkl už ve svém třidvacátém roce tím, že pečovala o něj a rodinu, domov činila útulným a snažila se nezatěžovat svého muže starostmi o děti, pokud to nebylo nutné. Sama pak nebyla šťastná a ani klidná, když neměla celou rodinu pohromadě, především o rodinných svátcích a Vánocích. Tomu August Zátka žertovně říkával „kvoční systém“.²⁴⁵ František Husák, spolupracovník obou manželů, si vybavil při své vzpomínce na Janu Zátkovou v pasáži o jejím manželství scénu z divadelní hry Rosmersholm z roku 1886 od norského dramatika Henrika Ibsena (1828-1906): „Rebeka: Nevím, jdeš-li se mnou nebo jdu já s tebou. Rosmer: Jdeme za sebou. Jsme teď jedno ...“²⁴⁶

Tak se lze dívat nejen na jejich soukromý rodinný život, ale také na veřejnou činnost. Vždyť bez vlivu svého muže by Jana Zátková jistě nebyla tou ženou, kterou se po jeho boku stala, která také přispěla svou aktivitou (spíše na politiku reagující než politickou) k tomu, že se České Budějovice mohly oprávněně nazývat českými, i když

---

²⁴³ Avšak v tomto tvrzení si V. Zátka ve svých pamětech mírně protirečí, neboť v jiné pasáži zmiňující se o zdravotním stavu své matky uvádí její „těžké stonání“ v Sassnici, čímž je myšleno město a významný přístav Sassnitz na severovýchodě Německa (na ostrově Rujana), kde měla pobývat již v roce 1900. Z vyprávění V. Zátky je též patrné, že po českých zemích jeho matka cestovala i dříve, neboť trávila čas kvůli svým nemocem v lázních (lázeňské pobyty jsou v dochovaných pramenech zmiňovány až na začátku dvacátých let 20. století), což v tehdejší době nebylo tak pohodlné a rychlé jako dnes. Kromě zmíněných pamětí syna J. Zátkové je v ANM uložen cestovní pas Jany Zátkové, platný od 24. září 1923 do 23. září 1925 s možností vycestovat do všech evropských zemí kromě Ruska. Zde je díky celním razítkům patrné, že jeho majitelka Jana Zátková cestovala. Je ovšem pravda, že to je již v době, kdy úpornost jejích migrén měla být slabší a cestování tak snesitelnější. Viz *Paměti V. Zátky*, s. 341 a ANM, f. Zátkovi, Cestovní pas Jany Zátkové, inv. č. 2416, k. 18.

²⁴⁴ *Paměti V. Zátky*, s. 341-342.

²⁴⁵ TAMTÉŽ, s. 335-336.

²⁴⁶ SOKA České Budějovice, František HUSÁK, *Žena vůdcova a vůdkyně*, s. 5.

samozřejmě největší zásluhu na tom měl právě její manžel. To, jak Jana Zátková vnímala manželovy činy, lze pouze částečně rekonstruovat na základě několika málo jejích dochovaných dopisů dětem pojednávajících mimo jiné o významných politických událostech v metropoli jižních Čech.

Jisté je, že k dění ve městě nebyla lhostejná, že smýšlela podobně jako její muž, a přála si tedy rovnováhu národností v rodném městě. Proto svého muže Augusta Zátka podporovala, chodila s ním na různé „bojovné“ i oslavné akce a voličské schůze. Pro vytyčený cíl Augustův snášela i ústrky a různá omezování ze strany českobudějovických Němců.²⁴⁷ Na druhou stranu se však mohla a také jistě velmi radovala z úspěchů svého muže, na kterého mohla být právem pyšná. Tak ji těšilo například získání třetího sboru na českobudějovické radnici v obecních volbách v roce 1906, posledních v rámci habsburské monarchie, či osamostatnění Čechů a Slováků na konci první světové války v roce 1918.

Z dopisů Jany Zátkové je patrné, že ji vznik republiky zaskočil, jelikož „přišlo to přec nečekaně rychle“ a „příliš toho mnoho“, avšak byla to událost „nepopsatelného nadšení“ a „nezapomenutelných dojmů“. Běh událostí a Janino citové vypětí okolo prohlášení samostatnosti se podepsalo na jejím zdravotním stavu, neboť ji trápila bolest hlavy, rozechvění a nespavost, nicméně nic si z toho nedělala – byly to přeci památné dny. Popřevratovou situaci v Českých Budějovicích pak pravděpodobně vnímala jako jakési dvojité vítězství, neboť jejími slovy: „Přec myslím, že u nás to bylo přec ještě jiné, že jsem zde na radnici byli posud v menšině“. A o to intenzivněji pak následné oslavy prožívala.

Z dopisů také vyplývá, že si přála, aby její manžel byl „první český purkmistr“, neboť „takového druhého muže zde není, a nemůže to tedy ani jiný být“. Tato touha byla jistě podpořena i rodovou tradicí, kdy její praděd Vincenc Strandl a děd František Josef Klavík purkmistrovský úřad v Českých Budějovicích vykonávali,²⁴⁸ a snad jej Jana Zátková chápala také jako vyvrcholení Augustovy činnosti i jako výraz vděku českobudějovických občanů.²⁴⁹ Toto přání jí bylo de facto splněno, a to i přes to, že ofici-

---

²⁴⁷ Jako příklad lze uvést poznámku ze článku Jana Caletky, který si vzpomněl na vypravování Anny Mojhové, babičky jeho ženy, která byla služebnou u Zátků. Ta bývala svědkem, jak se Jana Zátková vracela domů celá poplivaná především od německých spoluobčanek. Viz Jan CALETKA, *Kvočna*, Rozhledy Libniče a Jelma, r. 3, č. 6, 1993, s. 29.

²⁴⁸ Po obecních volbách v roce 1906 August Zátka zažertoval, že díky sňatku s vnučkou a pravnučkou dvou purkmistrů tento post v Českých Budějovicích vyženil. Viz Budivoj ze dne 4. 12. 1906 (zde je nesprávně uvedeno jméno praděda Jany Zátkové jako Šrámek, správně je tedy Strandl).

²⁴⁹ Postoj Augusta Zátky ke starostování byl však zprvu opačný než jeho ženy, která to vylíčila svým dětem následovně: „Ze začátku se otec k tomu celému ani nestavil, tak jak bych si byla přála, a jak by to

álně starostou nebyl její muž nikdy zvolen, neboť August Zátka byl 4. listopadu 1918 jmenován za předsedu správní komise,²⁵⁰ která dočasně (do červnových voleb roku 1919)²⁵¹ nahradila městské zastupitelstvo.²⁵²

Z říjnových událostí roku 1918 patrně nejvíce na Janu Zátkovou zapůsobila přísaha věrnosti novému státu místní vojenské posádky pod vedením Antonína Kopřivy, kterého znala od dětství. Zmíněný okamžik byl velmi citově pohnutý, až „mráz pobíhal tělem“. A v této dojemné a vzrušené atmosféře pocítila Jana Zátková touhu vyjádřit své zjitřené city, a tak přistoupila ke Kopřivovi a políbila ho na tváře.²⁵³

3.4. Děti – Olga, Bohumila a Vlastislav Zátkovi²⁵⁴

Nejstarším dítětem Jany a Augusta Zátkových byla dcera Olga, která se narodila 19. dubna 1879 v Českých Budějovicích. Pokřtěna byla až 30. dubna kaplanem Františkem Komárkem jako Olga Maria Theresia Johanna za účasti své tety Marie Hubsteinové a děda Hynka Zátky, kteří se stali jejími kmotry.²⁵⁵ O čtyři roky později se sestra a otec Augusta Zátky stali kmotry i druhorozené dcery manželů Zátkových Bohumily. Ta se narodila 13. prosince 1883 a pokřtěna byla 23. prosince jako Bohumila Marie Jindřiška Augusta kaplanem Martinem Šrámkem.²⁵⁶ Obě děvčata navštěvovala školu U sv.

---

bylo přirozené. Měl tu stálou myšlenku, že už nic neplatí a že ztratil důvěru následkem paktu. To ale se ukázalo, že pravda není. Všude ho volají a všude ztrkají do popředí, a vidím, že ho to také těší, a proto také asi (budeli mu to nabízeno) místo na radnici přijme.“

²⁵⁰ August Zátka se tak dostal do vedení města po třiapadesáti letech jako první Čech.

²⁵¹ August Zátka v roce 1919 řídil volbu starosty města jako nejstarší člen zastupitelstva, neboť mu již bylo dvaasedmdesát let. Pravděpodobně i jeho věk byl důvodem zvolení dosavadního místopředsedy správní komise Otakara Svobody (1880-1930), který ve funkci starosty setrval do roku 1923.

²⁵² Soukromý archiv rodiny Zátků, Basilej, Dopis Jany Zátkové dceři Olze Balšánkové ze dne 29. 10. 1918 a TAMTÉŽ, Dopis Jany Zátkové dcerám Olze Balšánkové a Bohumile Kubertové ze dne 31. 10. 1918.

²⁵³ Příklad vojáku a Kopřivovo políbení od Jany Zátkové zachytil ve své vzpomínkové práci na státní převrat jeho přímý účastník František Miroslav Čapek: „Když se důstojníci před radnicí seřadili, vystoupil do výklenku radničního loubí intendant major Kopřiva [...] a po krásném a oduševnělém proslovu hlasem pevným, jako kov uceleným, prohlásil: ‚Vojáci, za Rakouska dávali jste život za císaře, dnes slibte, že budete a zůstanete věrni našemu novému státu!‘ A vytasiv rázem šavli, zvolal: ‚Vojáci, při památce hrdinů pro vlast českou padlých, přisahejte!‘ Příšerný zvuk v posvátném tichu zasvištěl v řadách důstojníků, tasících rázem svoje šavle, blýskající se v záři slunce a volajících hromovým hlasem - ‚Přisaháme!‘ [...] Paní Jana Zátková, choť našeho vůdce, přistoupivši ke Kopřivovi, znajíc jej od dětství, se slovy: ‚Tono, já Vám musím dát hubičku!‘ políbila jej na tváře.“ Viz František Miroslav ČAPEK, *Státní převrat v Č. Budějovicích*, České Budějovice 1928-1929, s. 43 a Soukromý archiv rodiny Zátků, Basilej, Dopis Jany Zátkové dcerám Olze Balšánkové a Bohumile Kubertové ze dne 31. 10. 1918.

²⁵⁴ Pro nedostatek pramenů je pojednání o životě dětí manželů Zátkových poněkud kusé. Nejvíce informací je dochováno k životu Vlastislava Zátky, a to díky jeho vztahu k historii a rodové tradici.

²⁵⁵ SOA Třeboň, Digitální archiv, f. Sběrka matrik Jihočeského kraje, matrika narozených 1878-1881, kniha 30, s. 140.

²⁵⁶ TAMTÉŽ, matrika narozených 1881-1884, kniha 31, s. 394.

Josefa stejně jako kdysi jejich matka.²⁵⁷ Ve městě v té době stále nebyla jiná možnost dívčího studia.²⁵⁸ A proto se později Olga i Bohumila učily soukromě cizím jazykům, Olga se navíc věnovala hudbě.²⁵⁹ V té době však začala Jana Zátková se svou veřejnou činností v dámském spolku Ludmila, který v roce 1887 otevřel dvouletou vyšší dívčí školu pokračovací. Obě dcery ji pak pravděpodobně navštěvovaly.²⁶⁰

Jediným synem manželů Zátkových byl Vlastislav, který se narodil 26. června 1887. Pokřtěn byl 10. července Adolfem Rodlerem jako Vlastislav Hynek Ferdinand Maria za účasti kmotra strýce Ferdinanda Zátky.²⁶¹ V roce 1905 vystudoval českobudějovické Jirsíkovo gymnázium. V dalším studiu napodoboval svého otce, neboť v letech 1905-1909 studoval práva na Karlově univerzitě v Praze. Dne 11. července 1910 mu byl udělen titul doktora práv.²⁶²

Dcery šly ve šlépějích své matky nejen navštěvováním stejné školy a poté soukromým studiem,²⁶³ ale také věkem, ve kterém se provdaly, neboť tak učinily stejně jako Jana Zátková ve svých devatenácti letech.²⁶⁴ Olga Zátková se provdala 30. dubna 1898 za Jindřicha Rychlíka, pražského advokáta, zatímco její sestra Bohumila se stala ženou setníka Julia Kuberta 26. července 1902. Olga Rychlíková i Bohumila Kubertová pak žily se svými muži v Praze.

Manželům Rychlíkovým se rok po svatbě 1. července 1899 narodil syn Vlastislav. Avšak již 30. srpna téhož roku zemřel. Dvoutýdenní chlapec byl pochován do rodinné hrobky na hřbitově sv. Otýlie v Českých Budějovicích. Olga Rychlíková poté

---

²⁵⁷ Kateřina Fügnerová, o níž byla řeč výše, měla během svého pobytu v Libniči varovat Augusta Zátka, aby nedal své dcery studovat, aby pak nebyly nešťastné jako její vzdělaná dcera Renáta Tyršová. Avšak pravdivě k tomu dodala Olga Balšánková ve svém fejetonu, že „nechrání před vdovstvím neucenost ...“ Viz O. BALŠÁNKOVÁ, *Libničské vzpomínky na pí. Renatu*.

²⁵⁸ Změna nastala po roce 1885, kdy vznikl dámský spolek Ludmila, jehož zásluhou přestalo být dívčí školství v Českých Budějovicích popelkou, ale stalo se plnohodnotným. Více o tomto spolku a jeho činnosti v kapitole páté.

²⁵⁹ Olga Balšánková k tomu uvedla, že ji po absolvování VII. třídy obecné vyučovala „drahá slečna Š.“ a někteří profesori z reálné školy. Viz SOKA České Budějovice, Olga BALŠÁNKOVÁ, *Vzpomínám...*, Jubilejní výroční zpráva Vyšší odborné školy pro ženská povolání spolku Ludmila v Českých Budějovicích za rok 1936-1937, s. 16.

²⁶⁰ Doklad o tom podává jejich bratr Vlastislav Zátka. Viz *Paměti V. Zátky*, s. 330. Jisté je to pouze u Olgy, která uvedla, že asi v roce 1895-1896 se vrátila do školních tříd. Blíže SOKA České Budějovice, O. BALŠÁNKOVÁ, *Vzpomínám...*, s. 16.

²⁶¹ SOA Třeboň, Digitální archiv, f. Sběrka matrik Jihočeského kraje, matrika narozených 1884-1887, kniha 32, s. 543.

²⁶² Blíže ANM, f. Zátkovi, *Životopis Dra. Vlastislava Zátky*, inv. č. 2511, k. 19.

²⁶³ Soukromé studium dívek bylo ještě v době mládí dcer Jany Zátkové téměř jedinou možností.

²⁶⁴ Tento věk však nebyl ničím výjimečným.

toužila po dalším dítěti, ale měla blíže nespecifikované potíže.²⁶⁵ Z tohoto důvodu byla na léčení ve Františkových Lázních v roce 1903 spolu se svou matkou Janou Zátkovou.²⁶⁶ Avšak Olžino přání mělo zůstat nevyslyšeno. To ovšem nebyla jediná rána, která na Olgu Rychlíkovou a potažmo celou její rodinu čekala. Po jedenácti letech manželství ovdověla, neboť šestačtyřicetiletý Jindřich Rychlík „po delším utrpení“ v sobotu 9. října 1909 o půlnoci zemřel. Pohřben byl o čtyři dny později „po boku svého hošíčka“.²⁶⁷

V té době byla již vdovou i Bohumila Kubertová. S Juliem Kubertem měla dceru Evu, která se narodila 8. prosince 1903, a syna Julia, který přišel na svět 18. října 1907. Avšak v roce narození Julia Kuberta mladšího bylo štěstí rodiny tragicky narušeno, neboť 6. prosince 1907, po pěti letech manželství, zemřel Julius Kubert starší. Pohřben byl v Praze na Vyšehradském hřbitově. Bohumila Kubertová se pak již nikdy neprovdala a cele se věnovala svým dvěma dětem.²⁶⁸

Po smutných letech se zdálo, že nastávající časy budou pro děti Jany a Augusta Zátkových opět lepšími. Dne 8. června 1912 se v Praze poprvé oženil Vlastislav Zátka.²⁶⁹ Jeho vyvolenou se stala tehdy devatenáctiletá dcera pražského univerzitního profesora církevního práva Kamila Hennera (1861-1928) Marie Hennerová (1893-1958), později veřejnosti známá jako spisovatelka Marie Pujmanová, rodinou oslovovaná Dida. Jejich první setkání zřejmě zprostředkoval Kamil Henner, profesor Vlastislava Zátky v době jeho studií na právnické fakultě v Praze.²⁷⁰ Rok před svatbou, tj. v roce 1911, však již nastal jistý zlom v jejich vzájemném vztahu, neboť Marie, které zdraví nesloužilo příliš dobře, onemocněla a pobyla delší čas v sanatoriu. Snad i z této příčiny nedopadlo ani toto manželství nejlépe, a to i navzdory skutečnosti, že se mu tragédie v podobě předčasné smrti vyhnula. Neblahý vliv na mladé manželství mělo i trvalé přestěhování Marie a Vlastislava Zátkových v roce 1912 do Českých Budějovic²⁷¹ a zřejmě

---

²⁶⁵ Vlastislav Zátka ve svých pamětech napsal, že smrt Vlastislava Rychlíka byla pro všechny velkou bolestí a že se tehdy čekalo, že Olga, jakožto dvacetiletá a zdravá, bude mít do roka druhé dítě. Viz *Paměti V. Zátky*, s. 344.

²⁶⁶ Doklad o tom podává RNDr. August Zátka v souvislosti se stříbrnou svatbou manželů Zátkových, kteří výjimečně nebyli 27. července 1903 spolu v Libniči. Více o tom bylo pojednáno výše v pasáži týkající se vily v Libniči. Viz též e-mail RNDr. A. Zátky autorce ze dne 13. a 28. 1. 2008.

²⁶⁷ ANM, f. Zátkovi, Úmrtní oznámení JUDr. Jindřicha Rychlíka, inv. č. 2850, k. 22.

²⁶⁸ Viz e-mail RNDr. Augusta Zátky autorce ze dne 28. 1. a 23. 5. 2008.

²⁶⁹ ANM, f. Zátkovi, Svatební oznámení Marie Hennerové a Vlastislava Zátky, inv. č. 2685, k. 21.

²⁷⁰ Syn Vlastislava Zátky August se domnívá, že se na společném setkání Vlastislava a Marie nepodílel Karel Henner, neboť se měli setkat na „Čaji“ Společenského klubu. Viz e-mail RNDr. A. Zátky autorce ze dne 21. 7. 2008.

²⁷¹ Toto rozhodnutí nesla zvláště těžce Mariina matka Marie Hennerová, která litovala především vzdání své nadané dcery od pražské literární společnosti, do které patřila i Růžena Svobodová, která byla velmi dobrou přítelkyní matky i dcery, tedy Marie Hennerové i Marie Pujmanové. Všechny tři ženy byly ve vzájemném kontaktu, v době pobytu Marie Pujmanové v Českých Budějovicích nejvíce písemně.

také názor budoucí literátky na muže.²⁷² Bezdětné manželství tak skončilo po šesti letech definitivní rozlukou manželů.²⁷³ Avšak než k tomu došlo, slavila se v rodině ještě jedna svatba. Olga Rychlíková se 18. dubna 1916 podruhé provdala, a to za pražského architekta Antonína Balšánka.²⁷⁴ Ani tento svazek však netrvalo dlouho, neboť Antonín Balšánek po necelých pěti letech manželství 22. února 1921 předčasně skonal. Jeho kremace se konala v saské Žitavě, pohřben byl do rodinné hrobky na českobrodském hřbitově.²⁷⁵ A tak ani jedna ze sester nepoznala šťastné a dlouhotrvající manželství, jaké měli jejich rodiče.

Jinak tomu ovšem bylo u jejich bratra Vlastislava Zátky, i když jeho první manželství ztroskotalo. Od roku 1912 žil v Českých Budějovicích na náměstí v bytě v domě U tří kohoutů, kde i po rozvodu se svou první ženou Marií zůstal. V rodném městě si již jako rozvedený muž založil v březnu 1918 svou vlastní advokátní kancelář a stal se tak obhájcem ve věcech trestních (především zastupoval české podniky, v nichž se sám angažoval).²⁷⁶ I přesto, že se po nezdařeném manželství uzavřel do sebe, oženil se po-

---

Z dopisů, které jsou dochovány a uloženy v Památníku národního písemnictví v Praze, je zřejmé, že manželství Marie a Vlastislava Zátky nebylo opravdu šťastné. Marie Hennerová měla o svou dceru neustále obavy, neboť na tom nebyla zdravotně ani duševně nejlépe. Již v roce 1915 napsala Růženě Svobodové z letního sídla rodiny Zátků, kde trávila rodina Hennerova letní měsíce v letech 1911-1915, toto: „Nemáte tušení, co ona již musela protrpět a jak mnoho je jí i nyní různých starostí s mužem snášet [...]“ V jiném dopise pak píše: „[...] a třetí [starost]; last not least: Dida, jíž opět nesloužily nervy!“ Viz LA PNP, f. Růžena Svobodová, dopis Marie Hennerové Růženě Svobodové ze dne 29. 7. 1915 a 27. 10. 191, inv. č. 533-84 a L. SWIERCZEKOVÁ, *Hynek, August a Vlastislav Zátkové*, s. 16.

²⁷² Svůj pohled na roli žen dle mužů popsala Marie Pujmanová spisovatelce Růženě Svobodové v nedatovaném dopise takto: „Muž potřebuje služebnici, obdivovatelku nebo panovnici, nebo matku svým dětem, nebo reprezentantku domu, nebo kolegyni v práci, ale celé ženy nikdo nechce.“ Viz Literární archiv Památníku národního písemnictví Praha (dále LA PNP), fond Růžena Svobodová, dopis Marie Pujmanové Růženě Svobodové, nedatováno, inv. č. 1728-1776.

²⁷³ Již na jaře roku 1915, tedy tři roky po svatbě, měla Marie Pujmanová svému muži říci „svou těžkou pravdu“, kvůli které s ní Vlastislavova rodina přerušila veškeré styky. Pravděpodobně tedy již v tomto roce navázala důvěrný vztah s Ferdinandem Pujmanem (1889-1961), operním režisérem, estetikem a libretistou, s nímž v posledních letech svého prvního manželství žila v Praze. V prosinci 1919 se za něj provdala. Více LA PNP, f. Růžena Svobodová, dopisy Marie Pujmanové Růženě Svobodové, inv. č. 1728-1779 a L. SWIERCZEKOVÁ, *Hynek, August a Vlastislav Zátkové*, s. 17.

²⁷⁴ Antonín Balšánek se narodil 5. června 1865 v Českém Brodě. Byl nejen významným českým architektem, ale také urbanistou, teoretikem architektury i redaktorem Architektonického obzoru, do nějž přispíval svými články. Studoval nejen na ČVUT a AVU v Praze, ale také v zahraničí. Od roku 1911 vyučoval na ČVUT, později se zde stal profesorem. Byl ovlivněn historismem a secesí. Mezi jeho stavitelská díla patří Obecní dům v Praze, městská muzea v Praze a Českém Brodě, městská divadla v Plzni a Pardubicích, úpravy mostu Legií a další. Z teoretických děl lze jmenovat *Štíty a motivy attikové v české renaissanci* a *Architektura střešních dob barokové v Praze*. Jeho zálibou byly také architektonické akvarelové studie (v roce 1917 věnoval studii rodného domu Augusta Zátky spolu se svou ženou Olgou svému chťanovi k jeho sedmdesátým narozeninám. Reprodukci s popisem vzniku obrazu obsahuje K. WEIS, *Český jih a Šumava v písni XII*, s. 78-79). Viz Josef TOMESŠ a kol., *Český biografický slovník XX. století I*, Praha-Litomyšl 1999, s. 43 a ANM, f. Zátkovi, Pozvánka ředitelství Svatobora k slavnosti odhalení paměť. desky A. Balšánka dne 18. 10. 1936, inv. č. 2854, k. 22.

²⁷⁵ Viz e-mail RNDr. A. Zátky autorce ze dne 23. 5. 2008.

²⁷⁶ L. SWIERCZEKOVÁ, *Hynek, August a Vlastislav Zátkové*, s. 13.

druhé, a to 2. prosince 1926 s Ludmilou Marešovou,²⁷⁷ dcerou univerzitního profesora, fyziologa a filozofa Františka Mareše.²⁷⁸ Dva roky po svatbě, 19. února 1928, se manželům narodila dcera Hana, k níž o rok později, 14. září 1929, přibyl syn August.

Vlastislavovo druhé manželství, i přes vzájemnou náklonnost obou partnerů, nebylo zcela idylické. Nejprve jej poznamenaly nemoci a následná smrt jejich dcery Hany,²⁷⁹ která zemřela ve třinácti letech 9. srpna 1941 a byla pohřbena do rodinné hrobky na hřbitově sv. Otýlie v Českých Budějovicích. Poté totalitní režim Adolfa Hitlera, neboť 8. dubna 1942, byl Vlastislavu Zátkovi a jeho rodině zabaven veškerý majetek ve prospěch německé říše pro jeho nepřátelské smýšlení vůči Říši a také proto, že pokračoval v díle svého otce.²⁸⁰ Zátka, který byl na počátku války na pět dní zatčen a určen k převozu do koncentračního tábora Buchenwaldu,²⁸¹ byl nyní zbaven veškerých svých funkcí v hospodářském i společenském životě. Kromě toho byl také vyhoštěn z Českých Budějovic²⁸² a ze svého bytu v nové budově Českobudějovické záložny, v němž rodina pobývala od roku 1936.²⁸³ Rodina se proto přestěhovala k Olze Balšánkové do Prahy, kde Vlastislav Zátka působil v advokátní kanceláři Josefa Moráka. Rok po skončení druhé světové války se rodina vrátila do Českých Budějovic, avšak Zátkovi nebyly navráceny jeho funkce a zabavený majetek byl postupně znárodňován. Po Únoru 1948 mu byla zakázána právní činnost pro jeho nesouhlas s lidově demokratickým režimem.

---

²⁷⁷ Ludmila Marešová se narodila 8. září 1900 v Praze jako nejstarší dcera Františka a Emilie Marešových, kteří měli celkem šest dětí. Ludmila Marešová toužila po vyšším vzdělání, avšak to jí bylo odepřeno, neboť František Mareš byl nepřitelem dívčího vzdělání. Tak se alespoň soukromě věnovala cizím jazykům (francouzštině, ruštině a angličtině). Její matka Emilie Marešová (rozená Říhová) byla již v dětství přítelkyní Olgy Balšánkové, Bohumila Kubertová se znala s bratrem Emilie Marešové Jiřím Říhou a Vlastislav Zátka se velmi přátelil se svým bývalým spolužákem Viktorem Říhou, bratrem výše jmenovaných sourozenců. Kromě dětí udržovali přátelské styky i jejich rodiče (Jan Říha, žijící v letech 1841-1917, byl českobudějovickým notářem v letech 1889-1917 a vyřizoval pro Augusta Zátka například darovací smlouvy pro jeho ženu Janu Zátkovou i jejich děti v roce 1909). Blíže L. SWIERCZEKOVÁ, *Hynek, August a Vlastislav Zátkové*, s. 14, ANM, f. Zátkovi, V. Zátka, *Historie*, s. 17-21, inv. č. 2506, k. 19 a SOKA, f. Notářství České Budějovice, inv. č. 44, sign. G/I/b-1, k. 20.

²⁷⁸ František Mareš žil v letech 1857 až 1942. V letech 1913-1914 a 1920-1921 byl rektorem pražské univerzity. V Hluboké nad Vltavou u Českých Budějovic měla rodina svou letní vilu. Mladší dcerou Mareše a sestrou Ludmily provdané Zátkové byla malířka a ilustrátorka Milada Marešová (1901-1987). Základní údaje o Františku Marešovi např. *Album reprezentantů všech oborů veřejného života Československého*, Praha 1927, s. 1044 (fotografie na s. 388), k Miladě Marešové nejnověji Martina PACHMANOVÁ, *Milada Marešová. Malířka nové věčnosti*, Praha 2008.

²⁷⁹ L. SWIERCZEKOVÁ, *Hynek, August a Vlastislav Zátkové*, s. 14.

²⁸⁰ Více ANM, f. Zátkovi, *Životopis Dra. Vlastislava Zátky*, s. 3, inv. č. 2511, k. 19.

²⁸¹ Vlastislav Zátka se domníval, že z transportu byl vyloučen pro svou národnostní snášenlivost, která neměla být českobudějovickým Němcům utajena. Viz ANM, f. Zátkovi, V. Zátka, *Vzestup a pád*, s. 19 a L. SWIERCZEKOVÁ, *Hynek, August a Vlastislav Zátkové*, s. 27.

²⁸² K tomu syn Vlastislava Zátky August Zátka dodává: „[...] za nacistické okupace jednoho dne přišli k nám tři muži, jeden z nich v uniformě SS, vykázali se jako pracovníci Gestapa a sdělili mému otci, že všechno jeho majetek je zabaven ve prospěch Říše a že za hodinu musí opustit svůj byt. Směli jsme si vzít jen šaty na jedno převlečení.“ Viz e-mail RNDr. A. Zátky autorce ze dne 13. 1. 2008.

²⁸³ ANM, f. Zátkovi, *Několik dat*, inv. č. 2508, k. 19.

A o rok později mu byl odebrán i byt na Vrchlického nábřeží čp. 836,²⁸⁴ načež se i s rodinou přestěhoval v březnu 1949 do vily v Libniči. Žil stranou veřejného života a zabýval se historickými, uměleckými a rodopisnými studii.²⁸⁵ Radost mu jistě dělal jeho syn August Zátka, který 28. listopadu 1952 promoval na Karlově univerzitě v Praze na doktora přírodních věd a 14. května 1953 se oženil s Růžnou Vondráškovou. O dva roky později se stal prarodičem, když se mladým manželům 21. září 1955 narodila v Praze první dcera pokřtěná jako Helena Alžběta.²⁸⁶ O čtyři roky později byl Vlastislav Zátka již dvojnásobným dědou, neboť se Augustovi a Růžně Zátkovým narodila druhá dcera Ludmila.²⁸⁷

Obě Vlastislavovy ovdovělé sestry, Olga Balšánková i Bohumila Kubertová, žily od svého brzkého provdání v Praze, kde zůstaly až do své smrti. Na jih Čech se sestry vracely vždy v letních měsících, kdy pobývaly s rodinou v Libniči. Olga bydlela ve vile se svými rodiči Janou a Augustem Zátkovými, zatímco Bohumila zakoupila sousední dům.²⁸⁸ V něm pak, když její dvě děti odrostly,²⁸⁹ překládala Bohumila u otevřeného okna anglická díla, a to především *Ságu rodu Forsytů* od anglického prozaika a držitele Nobelovy ceny Johna Galsworthyho (1867-1933).²⁹⁰ Olga Balšánková se angažovala v pražském charitativním spolku Domov pro děti opuštěné a osiřelé, který měl své sídlo ve Strašnicích a Záběhlicích a fungoval v letech 1906-1951.²⁹¹ Na starosti měla jeho správu²⁹² a pravidelně v něm navštěvovala děti, kterým nosila dárky. Snad ze své veliké touhy po mateřství se ujala osiřelého Josefa Rychlíka, synovce svého prvního předčasně zemřelého muže Jindřicha Rychlíka, jemuž umožnila vystudovat práva a který u

---

²⁸⁴ V tomto domě dožil Vlastislavův otec August Zátka.

²⁸⁵ Více ANM, f. Zátkovi, *Životopis Dra. Vlastislava Zátky*, inv. č. 2511, k. 19 a TAMTÉŽ, V. Zátka, *Vzestup a pád*, s. 19, inv. č. 2510, k. 19.

²⁸⁶ ANM, f. Zátkovi, *Několik dat*, inv. č. 2508, k. 19.

²⁸⁷ ANM, inventář k fondu Zátkovi (1758) 1812 - 1961 (2004), č. 260, rodokmen českobudějovické větve Zátků.

²⁸⁸ Dům, nazývaný Kubertů vila, pochází z roku 1907. Blíže F. FENCL, *Lázně Libnič s okolím*, s. 56.

²⁸⁹ Děti Bohumily a Julia Kubertových byli Eva a Julius. Eva Kubertová se provdala za MUDr. Hilara Špičku, s nímž měla syny Daniela a Hilara a dceru Dianu. Eva Špičková se stala odbornou lékařkou plastické chirurgie. Julius Kubert mladší se stal ředitelem Všeobecného družstevního svazu v Praze. Od dubna 1941 byl gestapem vězněn, konce války se dočkal v koncentračním táboře Mauthausenu. Blíže J. MUK, *Z historie*, s. 21.

²⁹⁰ Viz e-mail RNDr. Augusta Zátky autorce ze dne 9. 4. 2008. *Sága rodu Forsytů* v českém překladu od Bohumily Kubertové vycházela prvně v letech 1926-1930.

²⁹¹ Viz Marek LAŠŤOVKA - Barbora LAŠŤOVKOVÁ - Tomáš RATAJ - Jana RATAJOVÁ - Josef TRÍKAČ, *Pražské spolky. Soupis pražských spolků na základě úředních evidencí z let 1895-1990*, Praha 1998, s. 14. Spolek je zařazen mezi spolky dobročinné a humanitní. Kdy přesně se Olga Balšánková stala jeho členkou, není známo. Jisté je pouze to, že v něm byla činná již během svého druhé manželství. Blíže Olga BALŠÁNKOVÁ, *Z listů a hovorů dra Augusta Zátky*, Jihočeské listy ze dne 26. 9. 1936.

²⁹² Podle Jana Muka měla být jeho předsedkyní. Viz J. MUK, *Z historie*, s. 20.

ní bydlel pravděpodobně do roku 1942.²⁹³ Dne 26. dubna 1937 byla zvolena čestnou členkou spolku Svatobor za své zásluhy o české spisovatele.²⁹⁴

Jako první ze sourozenců zemřela Olga Balšánková, jejíž životní pout' byla ukončena v Praze 7. června 1960. Jejím přáním bylo spočinout vedle svého prvního muže, syna i obou rodičů, a tak byla pochována v rodinné hrobce na hřbitově sv. Otýlie v Českých Budějovicích.²⁹⁵ O čtyři roky později byl do stejné hrobky uložen i Vlastislav Zátka, který zemřel 22. června 1964 v Českých Budějovicích. Dne 27. května 1971 zemřela v Praze Bohumila Kubertová, která byla pohřbena do hrobky svého muže na Vyšehradském hřbitově.²⁹⁶

---

²⁹³ Více e-mail RNDr. Augusta Zátky autorce ze dne 9. 4. 2008.

²⁹⁴ Viz ANM, f. Zátkovi, Dopis spolku Svatobor O. Balšánkové o jejím zvolení čestným členem spolku ze dne 27. 4. 1937, inv. č. 2853, k. 22.

²⁹⁵ O tom svědčí poslední věty v jejím uveřejněném fejetonu, kde se loučí se svým domovem, se Záložnou, neboť se blížilo její zbourání, jak už o tom byla výše řeč. V tomto fejetonu doslova napsala: „Smutná je myšlenka, že v rodném městě už nemám domova. Jen ten malý, bezpečný u sv. Otílie. Ten čeká, ten nezklame.“ Viz Olga BALŠÁNKOVÁ, *Domov padá*, Jihočeské listy ze dne 25. 7. 1934.

²⁹⁶ Viz N. SIGURDSSON-RŮŽIČKOVÁ, *Cesta vedla na Island*, předsádka knihy a e-mail RNDr. A. Zátky autorce ze dne 23. 5. 2008.

4. VEŘEJNÁ ČINNOST

To, že jméno Jany Zátkové figuruje v českobudějovické, potažmo jihočeské historii přelomu 19. a 20. století, není výhradně zásluhou jejího původu a sňatku. Samozřejmě obojí mělo vliv na její další směřování. Ale pravý důvod jejího významu tkví v její veřejné činnosti, kterou vykonávala od osmdesátých let 19. století až do třicátých let 20. století především jako předsedkyně dámského spolku Ludmila.

Co se týče prvních českých dámských spolků ve městě, je doloženo, že již v šedesátých letech 19. století vznikl zpěvácký odbor Libuše, který do svých aktivit zahrnul i založení české vyšší dívčí školy, k němuž došlo roku 1865. Postupem času však tento spolek zanikl, a tak se dámy z předních českobudějovických rodin účastnily mnoha akcí jiných českých spolků, jakým byla například Beseda českobudějovická. Teprve v osmdesátých letech 19. století se objevila myšlenka na založení samostatného českého dámského spolku. O jeho realizaci se plně zasloužili muži, kteří nevyklučovali ženy ze společenského dění a kteří viděli v germanizování českých dívek nebezpečí pro budoucí existenci českého národa. S vizí vzniku spolku přišel profesor Josef Volák, jednatel Českobudějovické besedy, který vytyčil i jeho zaměření na národní a sociální oblast. Ředitel reálného gymnázia Josef Mrňávek, který byl blízkým spolupracovníkem Augusta Zátky, na konci roku 1884 sestavil spolkové stanovy, k jejichž úpravám a odsouhlasení svolal Zátka v následujícím roce dvě schůze. Dne 15. května 1885 byly stanovy schváleny místodržitelstvím.²⁹⁷ Spolek pak dostal jméno Ludmila podle české kněžny, „jméno, v němž je pro nás historicky spojena kultura srdce a kultura ducha“.²⁹⁸

Dne 8. července 1885 se ve velkém sále Besedy konala o půl čtvrté odpoledne ustavující valná hromada českého dámského osvětově dobročinného spolku Ludmila, na níž bylo předem upozorněno v tisku. Z něj se lze také dozvědět hlavní body jednání, kterými bylo vyjasnění účelu spolku, diskuze o jeho aktivitách (především o výletech a zábavných akcích), dále zápis členek a v neposlední řadě zvolení funkcionářek.²⁹⁹ Svolání schůze, které předsedala Jana Zátková, ozřejmil Josef Mrňávek. Po přečtení spolkových stanov se přítomné dámy zapsaly jako členky spolku. Poté se přistoupilo k volbě starostky a výboru. První, a po dlouhých osmačtyřicet let i jedinou předsedkyní spolku byla zvolena tehdy šestadvacetiletá Jana Zátková. Zástupcem spolku byl jmeno-

²⁹⁷ Rudolf STRNAD, *Dámský spolek Ludmila v Č. Budějovicích v letech 1885-1935*, b.m. 1937, s. 3-4.

²⁹⁸ Jan VOTRUBA, *Spolkový život v Českých Budějovicích v první polovině 20. století*, diplomová práce Historický ústav Jihočeské univerzity České Budějovice 2005, s. 78.

²⁹⁹ Budivoj ze dne 5. 7. 1885.

ván Josef Mrňávek. Rozdělení dalších funkcí proběhlo až 9. září 1885 na výborové ustavující schůzi.³⁰⁰

První spolkové aktivity měly podobu zábavných akcí. Jako příklad lze uvést výlet na Hlubokou nad Vltavou a na Dobrou Vodu či výpomoci při pořádání koncertů a plesů organizovaných spolkem Beseda. K samostatné dobročinné činnosti přistoupil spolek před Vánoci roku 1885, kdy pořádal vánoční nadílku pro chudou českobudějovickou školní mládež.³⁰¹ Její průběh, který se každoročně opakoval, osvětlil Vlastislav Zátka ve svých pamětech, kde uvedl, že přípravy na ni se konaly již od října, neboť bylo potřeba nejprve získat peníze. A tak dámy chodily se sběracími archy po městě a vybíraly je. Jana Zátková se jako předsedkyně této činnosti nikterak nevyhýbala, naopak, každoročně se účastnila a často začínala s výběrem u českobudějovického biskupa.³⁰² Rudolf Strnad ve své publikaci o spolku Ludmila uvedl, že právě Jana Zátková spolu s místopředsedkyní spolku Selinou Hložkovou³⁰³ vybrala zpravidla největší obnos.³⁰⁴ Po nashromáždění určité sumy se zjišťovalo, kolik dětí navštěvujících české školy potřebuje materiální pomoc. Seznamy sestavovaly jednotlivé školy, které kromě jmen a věku dětí uvedly, co konkrétně dítě potřebuje, jaké šaty a obuv. Tím však práce pro členky spolku neskončila, neboť se aktivně zapojily do stříhání látek a šití oděvů.³⁰⁵ Františka Husáka ještě ve třicátých letech 20. století dojímala vzpomínka na oteklé prsty Jany Zátkové, které měla od silných a nepoddajných látek a Vlastislav Zátka zase vzpomínal na to, jak z tohoto šití přinášela jeho matka domů nejednu novinku. Chudé děti pak byly těmito materiálními dary obdarovány v poslední den školy před vánočními prázdninami.³⁰⁶

V zimním období na přelomu let 1887-1888 vařily členky spolku prvně polévky pro chudou školní mládež. Tato vždy v zimních měsících se opakující akce byla ukončena až v období první světové války v roce 1917 z důvodu drahoty a lístkového hospodaření.³⁰⁷ Vlastislav Zátka uvedl, že této činnosti se dámy věnovaly až po Vánocích, což lze vcelku logicky vysvětlit, neboť předtím měly plné ruce práce s vánočními nadílka-

---

³⁰⁰ Místopředsedkyní byla zvolena Olga Ledererová (funkci zastávala pouze v roce 1885), jednatelkou se stala Karolina Ruthová (ještě v roce 1885 byla vystřídána Filomenou Novotnou, která byla ve funkci do roku 1893) a pokladní Anna Bendová. Viz R. STRNAD, *Dámský spolek Ludmila*, s. 5 a 30.

³⁰¹ R. STRNAD, *Dámský spolek Ludmila*, s. 5-6.

³⁰² *Paměti V. Zátky*, s. 327-328.

³⁰³ Selina Hložková byla místopředsedkyní dámského spolku Ludmila v letech 1886-1893 a 1911-1915.

³⁰⁴ R. STRNAD, *Dámský spolek Ludmila*, s. 13.

³⁰⁵ *Paměti V. Zátky*, s. 328.

³⁰⁶ František HUSÁK, *Kus práce*, in: *Dámský spolek Ludmila v Českých Budějovicích*. Sborník vzpomínek, České Budějovice 1936, s. 9-13, zde s. 11 a *Paměti V. Zátky*, s. 328.

³⁰⁷ R. STRNAD, *Dámský spolek Ludmila*, s. 20.

mi, a tedy se sháněním materiální pomoci. Vaření polévek probíhalo opět v koordinaci s místními školami, které jednak daly dohromady počty chudých dětí, jednak poskytly ve svých školních budovách místnosti k tomuto účelu. Polévky vařily a přidělovaly osobně dámy ze spolku Ludmila,³⁰⁸ které se v této činnosti střídaly podle předem sestaveného plánu. Denně tak nakrmily stovky dětí.³⁰⁹ Adolfina Lišková-Vostrá,³¹⁰ dlouholetá přítelkyně a spolupracovnice Jany Zátkové, k tomu napsala ve svém článku ve sborníku k padesátému výročí trvání spolku Ludmila následující: „Každý týden jedno celé půldne neúnavně rozdělovala [Jana Zátková] polévku. Práce nemalá, když se uváží, že lžíce na rozdělování byla tak velká, aby se tam vešel půl litru. Od nalití několika set hrnečků za půl dne bolela ruka ještě druhý den. Paní J. Zátková nedávala pouze polévku a chléb; každé chudé dítě bylo od ní ještě obdarováno. Co jen Kleinové, která víc než desetiletí vařila polévky, paní starostka celá léta svěřila a platila na výchovu chudých dětí! [...] Jednou [...] paní Zátková s Kleinovou svorně seděly na lavici a plakaly, že Karlíček, na kterého paní starostka celá léta platila, utekl k cirkusu. Ale to neodradilo šlechtnou paní, aby v nejkratší době neplatila zase na jiného Karlíčka. Nečekala ani nepočítala s vděkem.“³¹¹ Paní Lišková-Vostrá se také zmínila o blíže nedatované události, kdy dámy neměly prostředky na vaření polévek. Janu Zátkovou to velmi trápilo a přemýšlela, jak je obstarat. Nakonec přišla na myšlenku pouliční sbírky, ke které po určitém váhání získala souhlas od tehdejšího starosty města. Zajímavé je, že na ni nepřispívali pouze čeští obyvatelé, ale též němečtí.³¹²

Kromě vánočních nadílek a vaření polévek se spolek podílel na dobročinných a společenských akcích jiných organizací, kterým přispíval zejména finančními částkami. Od druhého roku založení spolku Ludmila, tj. od roku 1887, organizovaly dámy tzv. dýchánky, které v sobě spojovaly zábavu a poučení. Přístupné byly všem, neboť se neplatilo vstupné, a jistě i z tohoto důvodu se staly záhy hojně navštěvované a oblíbené. Dýchánky, jejichž programem byly nejčastěji přednášky spojené s hudebními i pěvec-

---

³⁰⁸ Hlavní kuchařkou byla Anna Kleinová, která byla ženou kočího pracujícího pro Zátkovu rodinu. Viz *Paměti V. Zátky*, s. 329. Více o ní napsala Olga BALŠÁNKOVÁ, *Návštěvou u staré vlastenky*, Jihočeské listy ze dne 30. 5. 1931.

³⁰⁹ *Paměti V. Zátky*, s. 328-329.

³¹⁰ Adolfina Lišková-Vostrá, důvěrně nazývaná Dolfa, byla dcerou profesora Jirsíkova gymnázia Gustava Adolfa Vostrého, který v mládí vyučoval Janu Zátkovou, jak bylo zmíněno ve třetí kapitole této práce. Adolfina Lišková-Vostrá byla v letech 1906-1919 a 1923-1924 jednatelkou a v letech 1919-1933 místostarostkou dámského spolku Ludmila. Po smrti Jany Zátkové převzala funkci starostky. Viz *Paměti V. Zátky*, s. 333 a R. STRNAD, *Dámský spolek Ludmila*, s. 30.

³¹¹ Adolfina LIŠKOVÁ-VOSTRÁ, *Vzpomínka na paní Janu Zátkovou*, in: *Dámský spolek Ludmila v Českých Budějovicích. Sborník vzpomínek*, České Budějovice 1936, s. 6-8, zde s. 7.

³¹² Jana Zátková měla nápad se sbírkou komentovat slovy: „A co, nejde-li to jinak, půjdeme žebrat na ulici; děti hladovět nenecháme.“ Viz A. LIŠKOVÁ-VOSTRÁ, *Vzpomínka na paní Janu Zátkovou*, s. 7.

kými vystoupeními, byly pořádány do roku 1895. Jejich konec byl spojen se vznikem nově založeného Literárního kroužku besedního, který pořádal literární večery, takže služeb spolku Ludmila v této oblasti již nebylo třeba. Od roku 1899 až do první světové války se členky spolku podílely na pořádání matičních slavností, kde měly na starosti především dobře prosperující bufet. Samy pak pořádaly v zimních měsících tzv. věnečky, které Vlastislav Zátka nazval intimními plesy, či v letních měsících zahradní slavnosti ve prospěch spolkových škol.³¹³ Dne 28. září 1902 pořádal spolek poprvé svatováclavské posvícení, a to za účelem nového zdroje příjmů na vánoční nadílku.³¹⁴ V roce 1913 se mezi obvyklé akce spolku zařadilo pořádání čajových večírků po japonském způsobu či konání dětského dne ve prospěch polévkového ústavu. První ročník dětského dne měl nečekaný průběh, neboť byl velmi hojně navštíven (a to přibližně 5 000 návštěvníky), což organizátorky mile překvapilo. A také se to odrazilo na zisku z této akce, který činil něco přes 3 000 K.³¹⁵ Mimo tyto téměř pravidelné a po celou dobu trvání spolku konané akce pořádaly dámy různá divadelní představení a koncerty. Popularitu všem Ludmiliným činnostem dodávala především Jana Zátková, která se stala „duší a středem těchto podniků“, neboť svou vlídností, hovorností a veselostí dodávala společenským akcím půvab.³¹⁶

Vlastislav Zátka se pravděpodobně právem domníval, že charitativní a společenské akce byly jeho matce mnohem bližší než starost o školské ústavy, ke kterým „nikdy tak nepřilnula“. Sám si to pak vysvětlil tím, že k zakládání a udržování jakož i k vedení školních ústavů bylo zapotřebí jistých odborných vědomostí a zkušeností, které jeho matka jako žena v té době nemohla mít. Ač tvrdil, že veškeré podněty k činnosti spolku vycházely od jeho otce Augusta, neupřel své matce Janě její zásluhy na poli sociálním, které označil za její vlastní.³¹⁷

Na konci osmdesátých let 19. století rozšířil spolek svou kulturní činnost o péči o knihovnu, která sloužila členkám spolku. V roce 1895 se poprvé objevila myšlenka předat tuto spolkovou knihovnu do správy Národní jednotě pošumavské, což bylo nakonec realizováno 9. května 1896.³¹⁸

Ačkoliv mezi cíle spolku Ludmila patřila kulturní a charitativní činnost, pokusil se spolek také o povznesení českého podnikání ve městě. K tomu sloužil obchod

---

³¹³ R. STRNAD, *Dámský spolek Ludmila*, s. 7, 13-14.

³¹⁴ Výroční zpráva dámského spolku Ludmila za rok 1902, České Budějovice 1903, s. 4.

³¹⁵ J. VOTRUBA, *Spolkový život*, s. 72-73.

³¹⁶ *Paměti V. Zátky*, s. 327 a 329.

³¹⁷ TAMTÉŽ, s. 327 a 330.

³¹⁸ R. STRNAD, *Dámský spolek Ludmila*, s. 13.

s galanterním a jiným zbožím se sídlem v Divadelní ulici, který byl otevřen 18. září 1889. Tento podnik však přinesl spolku spíše starosti než radosti, a proto se již v roce 1894 dámy usnesly, že jej přenechají zkušenému obchodníkovi, který o něj projeví zájem. Ten se skutečně našel a o rok později byl obchod bez jakékoliv ztráty předán Otokaru Vodičkovi.³¹⁹

Avšak hlavním cílem spolku byla od jeho počátků podpora dívčího školství. Dámy (a v pozadí stojící a vše zaštiťující August Zátka) tento svůj úkol nikterak neopomenuly. Ostatně nedlouho po zahájení spolkové činnosti jim byl připomenut česko-budějovickými Němci, kteří v roce 1886 získali povolení k založení své vyšší dívčí školy pokračovací. A tak spolek Ludmila zahájil přípravy ke zřízení obdobné školy pro česká děvčata. Přes úřední průtahy se tyto snahy setkaly s úspěchem, neboť 20. března 1887 byla škola slavnostně otevřena, a to i přesto, že úřední potvrzení o jejím vzniku obdržel spolek až v roce 1889.³²⁰ Tato škola, která byla později nazývána rodinnou, sídlila nejprve v budově děkanství, později v Divadelní ulici v domě u Stecherů. Dívčákům měla dát vyšší všeobecné vzdělání, a to i praktické, jakým bylo například šití oděvů či jiné ruční práce. Bez zajímavosti jistě není, že tuto školu navštěvovaly podle Vlastislava Zátky obě jeho sestry Olga a Bohumila.³²¹

Z vypravování Olgy Balšánkové je patrné, že její matka Jana Zátková měla na této škole v oblibě především večerní kurzy pro služky a dělnice, kde se dívky učily šít šaty, žehlit a kreslit stříhy.³²² Poté, co se z pokračovací školy vyčlenil kuchařský ústav, radovala se z jeho velmi dobrých výsledků. A ve třicátých letech 20. století své dceři po shlédnutí školní výstavy napsala: „To už není škola, to je přímo akademie umění.“ Ráda také vzpomínala na nuzné začátky školy a srovnávala je s jejím pozdějším rozvojem. Spolu se svým manželem měla Jana Zátková radost právě z vývoje této školy, neboť to bylo jakési jejich první společné dítě na poli školském.³²³

³¹⁹ R. STRNAD, *Dámský spolek Ludmila*, s. 13.

³²⁰ J. VOTRUBA, *Spolkový život*, s. 65.

³²¹ To potvrzují slova Olgy Balšánkové ve výroční zprávě pokračovací školy, kde uvádí, že asi v letech 1895-1896 tuto školu navštěvovala. Jak vypadala výuka přibližuje slovy: „Šily jsme tam vybavy dle tehdejšího obyčeje, pod dozorem svědomité slečny Weiserové. Měly jsme jediný šicí stroj a čekaly jsme v řadě, než na nás došlo. Jaké to byly protivné sukně, široké a jak jsme neuměly přesně vyměřit ty kanýry, které je ‚zdobily‘ kolem dokola.“ O. BALŠÁNKOVÁ, *Vzpomínám...*, s. 16 a *Paměti V. Zátky*, s. 330.

³²² Výroční zpráva dámského spolku Ludmila za rok 1907-1908, České Budějovice 1908, s. 9.

³²³ O. BALŠÁNKOVÁ, *Vzpomínám...*, s. 16. Stejná vzpomínka se vybavila Karle Mikuškovické, ředitelce Odborné školy pro ženská povolání, při psaní řádků do školní kroniky o Janě Zátkové v roce jejího úmrtí, kde uvedla: „Sama Jana Zátková dotýkala se ve vzpomínkách často těchto prvních začátků, ale ráda zas přecházela k dnešku a těšila se z rozvoje naší školy, kterou jako první dílo ‚Ludmilino‘ velice milovala.“ SOKA České Budějovice, f. Veřejná odborná škola pro ženská povolání České Budějovice

Dne 1. května 1903 přednesl August Zátka s tajemníkem obchodní komory Albertem Mayslem na výborové schůzi dámského spolku Ludmila návrh na založení šestitřídního dívčího lycea spolu s penzionátem po vzoru brněnské Vesny. Přítomné dámy s touto vizí souhlasily a požádaly oba navrhovatele, aby se ujali potřebných povolení a jiných záležitostí s tím spojených. Úřady tentokrát nekladly žádné větší překážky, a tak již 18. září téhož roku, tj. roku 1903, bylo vůbec první české lyceum v Čechách a k němu náležející penzionát zvaný Jihočeská Vesna otevřeno. Snad jedinou vadou na kráse tak mohl být pouze fakt, že ústavy nebyly dokončeny podle přání Jany Zátkové, která toužila po tom, aby slavnostní otevření obou ústavů proběhlo na svátek svaté Ludmily 16. září.³²⁴

Prvním působištěm obou ústavů se stala tzv. Englovna na Pražské třídě, kde v té době sídlila i vyšší pokračovací škola, která byla přeorganizována na školu pokračovací a průmyslovou. Nejznámější lycejni učitelkou byla bezesporu Alice Garrigue Masaryková (1879-1966), dcera prvního československého prezidenta, která na českobudějovickém lyceu působila od roku 1906 do roku 1910 a jejímiž vyučovacími předměty byly dějepis a zeměpis.³²⁵

Především pro zvyšující se počet žákyň lycea se pokračovací škola musela přestěhovat do Kocourkova domu v Nové ulici. Tím však nedostatek místa nebyl vyřešen, a proto se přistoupilo k postavení školní budovy přímo pro potřeby lycea na Říšské třídě.³²⁶ Důvodem byly také plány obce, která Englovnu zakoupila ke svým školským účelům. Penzionát, který v domě manželů Engelových prozatím zůstal, se do listopadu 1907 musel vystěhovat i navzdory skutečnosti, že platil 3 804 K ročního nájemného.³²⁷ Ke stěhování lycea do nového areálu na Říšské třídě došlo v roce 1906. Později byly přikoupeny okolní pozemky a postaveny budovy pro penzionát a pokračovací školu,

---

1887-1950, Školní kronika Veřejné odborné školy pro ženská povolání spolku Ludmila 1930-1948, školní rok 1933-1934, inv. č. 2.

³²⁴ Albert MAYSL, *Z počátků Jihočeské Vesny*, 25. výroční zpráva Československého spolkového dívčího reformního reálného gymnázia v Českých Budějovicích za školní rok 1927-1928, České Budějovice 1928, s. 18.

³²⁵ Blíže Miroslav VALENZ, *Spolkové dívčí reálné gymnázium Jany Zátkové v Českých Budějovicích 1903-1950*, diplomová práce, Historický ústav Filozofické fakulty Jihočeské univerzity, České Budějovice 2005, s. 88-92. Zde i odkazy na další díla pojednávající o Alici Masarykové.

³²⁶ Tento název nesla ulice od první poloviny 19. století do roku 1919, kdy byla přejmenována na Husovu třídu. Toto označení platí dodnes (během druhé světové války byla opět nazývána Říšskou). Viz D. KOVÁŘ – P. KOBLASA, *Ulicemi města Českých Budějovic*, s. 156-158.

³²⁷ R. STRNAD, *Dámský spolek Ludmila*, s. 17 a Výroční zpráva dámského spolku Ludmila za rok 1907-1908, s. 7.

kteřá se v roce 1909 stala Ženskou školou průmyslovou. V roce 1919 přibyl k těmto institucím Ústav pro vzdělání učitelek domácích nauk.³²⁸

Tím bylo velké dílo dámského spolku Ludmila v oblasti zakládání českých dívčích vzdělávacích ústavů v Českých Budějovicích dovršeno. A ač to bylo dílo nedoceníitelného významu, přec někdy si Jana Zátková „tak čistě mateřsky“ posteskla, že se tak stalo pozdě, neboť její dcery jich mnoho neužily. Olga Balšánková k tomu dodala: „Zdá se mi to nejlepším a nejtklivějším projevem uznání.“³²⁹

Historizující blok budov se secesní výzdobou od architekta Josefa Pfeffermanna dodnes stojí v téměř nepozměněné podobě a tak je možné ještě dnes obdivovat „svou dobou jednu z nejkrásnějších a nejúčelnějších škol v Čechách vůbec“.³³⁰ Celá stavba Ludmiliných ústavů, kterým se později říkalo souhrnně Jihočeská Vesna, byla financována úvěrem v Československé záložně, jehož protihodnotou byl spolkový majetek, a cennými papíry Augusta Zátky v hodnotě 300 000 K, které dal Záložně do zástavy. Kromě toho se manželé Zátkovi za vše zaručili svým majetkem.³³¹

August Zátka také vedl veškeré spolkové účetnictví, a to až do roku 1927, kdy se nejen této činnosti pro svou nemoc vzdal. Dámy se tedy finančními a právními záležitostmi spolku ani jím založených škol nemusely zaobírat. Ostatně toto břímě bylo po vzniku samostatné Československé republiky o něco menší, neboť stát postupně přebíral profesorské sbory do svých služeb a spolku tak zůstaly na starosti pouze věcné náklady. V roce 1923 se všechny spolkové školy staly školami veřejnými a lyceum bylo přeměněno na osmitřídní reformní reálné gymnázium.³³²

Nejen z těchto důvodů se dámy mohly plně věnovat penzionátu, ve kterém uplatňovaly své hospodyňské dovednosti.³³³ Jaký vztah k penzionátu měla Jana Zátková, dokládá Adolfina Lišková-Vostrá ve své vzpomínce: „S jakou láskou se starala o zaří-

---

³²⁸ František HUSÁK, *Několik pohledů do života školy*, in: Dámský spolek Ludmila v Českých Budějovicích. Sborník vzpomínek, České Budějovice 1936, 14-18, zde s. 16, Karla MIKUŠKOVICOVÁ, *Vznik a vývoj Odborné školy pro ženská povolání spolku Ludmila*, Dámský spolek Ludmila v Českých Budějovicích. Sborník vzpomínek, České Budějovice 1936, s. 19-26, zde s. 24, Adolf TŮMA, *Ústav ke vzdělání učitelek domácích nauk s právem veřejnosti*, Dámský spolek Ludmila v Českých Budějovicích. Sborník vzpomínek, České Budějovice 1936, s. 27-30, zde 29-30 a Ida SUKOVÁ, *Jihočeská Vesna*, Dámský spolek Ludmila v Českých Budějovicích. Sborník vzpomínek, České Budějovice 1936, s. 29-34, zde 29-31.

³²⁹ O. BALŠÁNKOVÁ, *Vzpomínám...*, s. 16-17.

³³⁰ F. HUSÁK, *Několik pohledů do života školy*, s. 16. Školní ústavy dámského spolku Ludmila sídlily v těchto budovách do roku 1950, kdy byly zrušeny spolu se spolkem. V současné době se v areálu na Husově třídě nachází Střední zdravotnická škola a Vyšší zdravotnická škola České Budějovice.

³³¹ L. SWIERCZEKOVÁ, *Hynek, August a Vlastislav Zátkovi*, s. 117 a R. STRNAD, *Dámský spolek Ludmila*, s. 17.

³³² J. VOTRUBA, *Spolkový život*, s. 74, 76.

³³³ *Paměti V. Zátky*, s. 331.

zení pokojů i kuchyně a jak neúnavně sháněla zásoby! Sama sestavovala jídelní lístek, denně chodila do pensionátu i do jeho kuchyně a sama pečovala o stravu, čistotu a pohodlí svěřených dívek.“³³⁴

Za doklad vzájemné náklonnosti mezi Janou Zátkovou a žačkami škol a chovankami penzionátu může posloužit informace z výroční zprávy lycea o výletě dívek v poslední neděli školního roku 1912-1913 do Libniče, kde je zakladatelka ústavů a předsedkyně správní rady Jana Zátková přátelsky přijala.³³⁵ Za další svědectví podporující tezi o oboustranných sympatiích lze pokládat slova Olgy Balšánkové, kterými popsala, jakou měla její matka radost, když mohla být do škol i do penzionátu přijata nemajetná žákyně zcela zdarma či případně se slevou.³³⁶ A v neposlední řadě pak i jakési shrnutí od Františka Husáka líčící nejen její vztah k mládeži: „Tvořila přítomnost, aby měla podíl na budoucnosti. Nebylo lepší přítelkyně štíhlých hochů – studentů a graciesních, pružných studentek. [...] Jakou mívala radost ze života, z rytmu hudby a mládí kdys na večírcích v útulné jídelně pensionátu nebo na odpoledních čajích! Vedla k jejich pořádání, aby dala mládí potřebnou ušlechtilou zábavu a při ní vedla ji nenápadně k jemnosti a urovnanosti. [...] Vždyť se snažila o nové šlechtictví ducha a práce. A mohl mít mládež někdo raději než tvůrkyně dívčích škol?“³³⁷

Péče o penzionát nebyla pro Janu Zátkovou pouze radostí. Její syn Vlastislav poznamenal ve svých pamětech, že měla těžkosti především se sháněním schopných ředitelek. Sama Jana Zátková si v roce 1928 stěžovala na penzionát v dopise své dceři Olze Balšánkové, neboť penzionátu podle ní chyběla disciplína a dohled.³³⁸ Ona sama už nemohla na vše dohlížet, neboť v té době se starala o svého nemocného muže. Ale spojení s Ludmilinými ústavy měla nadále díky návštěvám jejich ředitelů v Libniči.³³⁹

Dne 13. května 1911 se konala slavnostní valná hromada dámského spolku Ludmila u příležitosti pětadvacetiletého výročí jeho trvání. Zasedání proběhlo v jídelně penzionátu Jihočeská Vesna (z neznámých důvodů bylo odloženo na šestadvacátý rok spol-

---

³³⁴ A. LIŠKOVÁ-VOSTRÁ, *Vzpomínka na paní Janu Zátkovou*, s. 6.

³³⁵ Výroční zpráva dívčího lycea spolku Ludmila v Českých Budějovicích za školní rok 1912-1913, České Budějovice 1913, s. 47.

³³⁶ O. BALŠÁNKOVÁ, *Vzpomínám...*, s. 16. Informace Olgy Balšánkové se sice vztahuje pouze na Odbornou školu pro ženskou povolání, neboť její vzpomínka je uveřejněna v jubilejní výroční zprávě této školy, ale je možno ji bez jakýchkoliv obav z nepřesnosti vztáhnout na všechny Ludmiliny ústavy.

³³⁷ Viz F. HUSÁK, *Žena vůdkyně a vůdkyně*, s. 6.

³³⁸ Soukromý archiv rodiny Zátků, Basilej, Dopis Jany Zátkové dceři Olze Balšánkové ze dne 9. 12. 1928.

³³⁹ O. BALŠÁNKOVÁ, *Vzpomínám...*, s. 16. Zde je sice pouze informace, že takto byli manželé Zátkovi navštěvováni řediteli Odborné školy, ale je více než pravděpodobné, že tak činili i ředitelé jiných ústavů.

kové činnosti). Na něm byla Jana Zátková jmenována za „veliké své zásluhy“ první čestnou členkou dámského spolku Ludmila.³⁴⁰

V roce 1924 se na výborové schůzi dámy usnesly, že se ve všech Ludmiliných ústavech „v uznání neocenitelných zásluh“ a „na důkaz lásky a úcty“³⁴¹ bude nacházet portrét dlouholeté předsedkyně spolku Jany Zátkové.³⁴² Tento úkol byl zadán tehdy populárnímu malíři a českobudějovickému rodákovi Františku Bohumilu Doubkovi.³⁴³

Dne 23. dubna 1931 se pro Janu Zátkovou konala poslední výborová schůze dámského spolku Ludmila, neboť v následujícím období se již pro zhoršující se zdravotní stav svého muže Augusta, o kterého po dlouhý čas pečovala, nemohla ve spolku a jeho různorodých činnostech více angažovat. I přesto však na svou funkci starostky ne-rezignovala a nadále projevovala o působení spolku i Ludmiliných ústavů zájem. Podle Olgy Balšánkové, jejíž svědectví zveřejnil Rudolf Strnad ve své publikaci o spolku Ludmila, myslela i na budoucnost milovaného spolku, a tak jako svou nástupkyni určila svou oddanou přítelkyni a pomocnici Adolfinu Liškovou-Vostrou.³⁴⁴

---

³⁴⁰ R. STRNAD, *Dámský spolek Ludmila*, s. 19 a Výroční zpráva dívčího lycea spolku Ludmila v Českých Budějovicích za školní rok 1910-1911, České Budějovice 1911, s. 45.

³⁴¹ Zlatá Praha ze dne 2. října 1924, s. 64.

³⁴² Reprodukce portrétu Jany Zátkové byla otištěna ve Zlaté Praze citované v předchozí poznámce (na straně 55) a je také součástí obrazové přílohy této práce.

³⁴³ R. STRNAD, *Dámský spolek Ludmila*, s. 23. František Bohumil Doubek žil v letech 1865-1952. Studoval na AVU v Praze. Od roku 1885 pobýval v Mnichově, kde vystudoval tamní akademii a kde se i oženil s Marií Barragovou. Do rodných Českých Budějovic se vrátil v roce 1924, kde zůstal do roku 1933. A právě v této době vytvořil portréty předních mužů města jako byl August Zátka či Otakar Svoboda, opomenuty nebyly ani ženy, jak dokazuje portrét Jany Zátkové. Poté žil do roku 1949 v Praze. Zemřel v Novém Jičíně, kde byl i pochován. Viz Hynek RULÍŠEK, *Doubek*, in: Encyklopedie Českých Budějovic, České Budějovice 2006², s.109-110. Více k životu a tvorbě Františka Bohumila Doubka lze dohledat v Jihočeských listech z roku 1923, kde jsou uveřejněny fejetony pod názvem *Vzpomínky z mého života*, jejichž autorem je samotný Doubek. O jeho biografii se nejnověji pokusila Sabina HAŠKOVÁ, *František Bohumil Doubek (1865 -1952) - život a dílo česko - bavorského malíře*, bakalářská práce, Historický ústav Filozofické fakulty Jihočeské univerzity, České Budějovice 2008.

³⁴⁴ Jana Zátková doslova řekla: „Dolfě Ludmilu odkazuji.“ R. STRNAD, *Dámský spolek Ludmila*, s. 26-27.

5. NA KONCI ŽIVOTA

5.1. Stáří

Konec života Jany Zátkové nebyl jednoduchý a snad ani příjemný. Především byl poznamenán jejím i manželovým špatným zdravotním stavem. Jana měla zdravotní problémy již během života (byla o nich řeč ve čtvrté kapitole), zatímco August mnoho nestonal. O to horší pak byla onemocnění, která ho postihla ve stáří a která měla značný dopad na rodinný i jeho veřejný život.

Zhruba od léta roku 1925 měl August Zátka problémy se zbytněním předstojné žlázy.³⁴⁵ O rok později, 19. března 1926, byl v Praze z tohoto důvodu operován, přičemž mu byla voperována cévka ulehčující vyprazdňování. Poté měl podstoupit druhou operaci, při které mu měla být vyjmuta prostata. Ta se ovšem neuskutečnila, neboť se lékaři obávali o její výsledek kvůli stáří pacienta (tehdy bylo Zátkovi již devětasedmdesát let). Podle svého syna Vlastislava pak dalších devět let (tedy do své smrti v roce 1935) měl již jen živořit, nikoliv žít. K tomu se přidaly potíže s nedostatečnou funkcí ledvin³⁴⁶ a záněty plic. Snad tyto tělesné neduhy měly vliv i na jeho psychický stav, který se poměrně rychle zhoršoval. Dnes by se řeklo, že trpěl Alzheimerovou chorobou, která se u něj projevovala zapomnětlivostí, zmateností, nepoznáváním známých, přátel, spolupracovníků i blízkých osob či neobratným vyjadřováním. Jeho stav dospěl tak daleko, že se dostal mimo realitu a začal se obávat o svůj život, neboť se domníval, že se na něj připravuje atentát.³⁴⁷

Z výše uvedeného chorobopisu Augusta Zátky je patrné, že již nemohl být v popředí českobudějovické veřejnosti jako dříve. Poslední Zátkovo vystoupení před obyvateli Českých Budějovic proběhlo 31. července 1927 při odhalení jeho busty na jeho rodném domě.³⁴⁸ Poté se stáhl do ústraní a již se o veřejné dění ve městě příliš nezajímal. Přesto byl stále zván, možná již jen ze slušnosti, na různé společenské akce. Bylo jasné,

---

³⁴⁵ Zbytnění předstojné žlázy (zvětšení prostaty) je onemocnění, které postihne téměř každého muže. Jeho projevem je nemožnost či obtížnost močení, které může dospět, není-li léčeno či operováno, až k poškození močového měchýře či ledvin.

³⁴⁶ Odborně nazývané urémie. Toto onemocnění souvisí s nedostatečným vylučováním moči, kdy se tak v těle hromadí škodlivé látky.

³⁴⁷ Slovy Vlastislava Zátky: „Duch jeho rychle upadal. Ku konci již ani nepoznával svého okolí, opakoval stále, že chce domů, strachoval se, že bude naň spáchán atentát.“ ANM, f. Zátkovi, V. Zátka, *Vzestup a pád*, s. 14-15.

³⁴⁸ Úplně poslední veřejné vystoupení měl August Zátka v Praze 23. března 1928, kdy mu byla udělena Karlíkova cena. Vlastislav Zátka k jeho průběhu uvedl: „A jeho rodině bylo úzko a mnohým trapno, jak odpovídal, čta synem sepsaný projev, na nejvyšší poctu prokázanou mu vzácnými představiteli našeho hospodářského života.“ Viz ANM, f. Zátkovi, V. Zátka, *Vzestup a pád*, s. 15.

že se jich již nemůže účastnit, snad ani kdyby chtěl. A tak jej podle dochovaných materiálů zastupovala jeho žena Jana spolu s dcerou Olgou.³⁴⁹ Obě se tak například zúčastnily v neděli 19. května 1929 odhalení pamětní desky Národního výboru na Volbrechtově kavárně, jehož členem Zátka byl, či ve středu 28. září 1932 odhalení pamětní desky Václava Novotného, učitele a ředitele první české matiční školy ve městě.³⁵⁰

Jana Zátková se o svého především duševně nemocného muže starala sama, a to navzdory své chorobě. Vlastislav Zátka uvedl, že ani nechtěla, aby o něj někdo jiný pečoval. K tomu se nechala přemluvit od dětí až asi po pěti letech během roku 1930, kdy však již byla zcela na pokraji svých sil. Mužovo ošetřování bylo namáhavé, jak po stránce fyzické, především vzhledem k jejímu věku (tehdy byla na dosah sedmdesátému roku života) a slabosti, tak i po psychické stránce, neboť bylo potřeba vykonávat i „odpor vzbuzující práce“. Nejhůře však na psychiku Jany Zátkové působila myšlenka vdovství, kterou pro zhoršující se manželův stav začala, ač nerada, statečně přijímat, neboť byla více než pravděpodobná, ale nakonec přeci jen nenaplněná. Přes tyto všechny obtíže se starala o svého životního partnera „obětavě a ochotně“.³⁵¹

Není známo, kdy u Jany Zátkové, která trpěla v posledních letech života dnou,³⁵² propukla její poslední a nejzávažnější choroba – kornatění cév.³⁵³ Vzhledem k předchozímu odstavci je jasné, že to bylo nejméně tři roky před jejím skonek.³⁵⁴ V roce 1930, kdy přestala být jedinou ošetřovatelkou svého muže, nebyla na tom již zdravotně nejlépe. Její nemoc se projevovala podle syna Vlastislava především v noci, kdy ji sužovaly „nesnesitelné bolesti“, a tak většinu nocí probděla.³⁵⁵ Vlastislav Zátka,

---

³⁴⁹ Vyloučené není, že i syn Vlastislav.

³⁵⁰ Viz D. KOVÁŘ, *Příběhy budějovických pomníků*, s. 441 a 445.

³⁵¹ *Paměti V. Zátky*, s. 335 a 345.

³⁵² Dnou se rozumí metabolické onemocnění způsobené nadměrnou tvorbou či sníženým vylučováním kyseliny močové. To vyvolává kloubní zánět, nejčastěji palců u nohou. Pravděpodobně z tohoto důvodu si Jana Zátková stěžovala v dopise dceři Olze, že nemůže jít se svou vnučkou na procházku. Viz soukromý archiv rodiny Zátků, Basilej, Dopis Jany Zátkové dceři Olze Balšánkové ze dne 9. 12. 1928.

³⁵³ Kornatění cév (arterioskleróza či ateroskleróza) se pak obecně projevuje zúžením cév v důsledku ukládání tukové látky do cévní stěny. To pak může vést ke vzniku trombu, tj. sraženiny krve, který ucpe cévu a zamezí tak krvácení. Trombóza pak může způsobit při uvolnění trombu a jeho zanesení do plicní tepny, tepen mozku, břišních orgánů či končetin embolii.

³⁵⁴ Podle dopisu Jany dceři Olze, který je zmíněn v předminulé poznámce, lze soudit, že tato onemocnění Janu Zátkovou trápila již v roce 1928, tedy nejméně pět let před smrtí. V dopise si posteskla: „Jsem zase poněkud hůře na tom s nervami, mám opět svědění a hlavně nespím, a prášky už nepomáhají, schází mně vzduch, jsem jak ryba bez vody.“ Dále konstatovala, že za rok tak sešla a zestárla, že „ani bych neuvěřila, že je možno za jediný rok tak sejít.“ Soukromý archiv rodiny Zátků, Basilej, Dopis Jany Zátkové dceři Olze Balšánkové ze dne 9. 12. 1928.

³⁵⁵ *Paměti V. Zátky*, s. 345.

který v té době své rodiče dvakrát denně navštěvoval, dále poznamenal, že v posledním roce života jeho matky nebyl den, kdy by si na bolesti v zádech nestěžovala.³⁵⁶

Se svou nemocí Jana Zátková bojovala, jezdila na léčení do lázeňského města Poděbrady, které bylo a dosud je specializováno kromě chorob srdce na oběhový systém a cévy. Z těchto pobytů „se zpravidla vracívala velmi zotavena“.³⁵⁷ Toto tvrzení pravděpodobně platilo pouze pro nejbližší dobu po návratu, neboť touto nemocí velmi trpěla. A je to pravděpodobné i z toho důvodu, že této chorobě nakonec podlehla.³⁵⁸

Co tomu předcházelo, lze částečně rekonstruovat díky několika posmrtným vzpomínkám na Janu Zátkovou. Tak například v článku Anděly Balínové-Novotné, která po dva roky pracovala pro Zátkovu rodinu, autorka uvedla, že když byla rodina v Libniči, „se paní Zátková rozstonala a nesměla chodit.“³⁵⁹ Vozila se na vozíku do parku a přála si, abych jí já přenášela na vozík zpět“. Jednou na podzim se však Anděla Balínová-Novotná opozdila, neboť byla tancovat v lázních a na svůj úkol zapomněla. „Ale paní Zátková na mě čekala v parku a beze slova jakékoli připomínky se nechala dovést do vily a uložit do postele.“³⁶⁰ Je možné, že z postele pak již Jana Zátková nevstala, neboť tato událost se měla stát v září 1933.³⁶¹

Další informace přináší František Husák, který se v článku ve výroční zprávě lycea v pasáži týkající se vztahu Jany Zátkové k poezii zmínil o tom, že v poezii „viděla víc než jen zábavu a vytržení z všednosti,“ o čemž „svědčí okolnost, že ještě před odchodem do Neznáma hledala útěchu a sílu v knize veršů, jež zůstala nedotčena poblíž lůžka smrti“.³⁶² A také Rudolf Strnad k tomuto poznání přispívá ve své publikaci o dámském spolku Ludmila, kde se zmiňuje o dopise Olgy Balšánkové, který sepsala po

---

³⁵⁶ Tuto informaci poskytl autorce RNDr. August Zátka v e-mailu ze dne 2. 6. 2008. A. Zátka ocitoval slova svého otce Vlastislava Zátky z rukopisu jeho pamětí.

³⁵⁷ *Paměti V. Zátky*, s. 342. Bez zajímavosti jistě není, že podle dopisu adresovaného Olze Balšánkové byla v těchto lázních Jana Zátková se svým mužem již v roce 1920. V dopise však není zmínka, za jakým účelem v lázeňském městě manželé pobývali. Zda již tedy Jana léčila cévní onemocnění či předchodí své neduhy. Viz soukromý archiv rodiny Zátků, Basilej, Dopis Jany Zátkové dceři Olze Balšánkové ze dne 18. 4. 1920.

³⁵⁸ Vnuk Jany Zátkové RNDr. August Zátka však nepokládá za smrtelné onemocnění své babičky kornatění cév, ale její nádorové onemocnění prsu, které se u ní objevilo již roku 1885. Avšak to je nepravděpodobné, neboť v pamětech Vlastislava Zátky i v jeho jiných spiscích a také v novinových článcích informujících o smrti Jany Zátkové či později o její osobě je jako příčina smrti uvedena trombóza, tedy sražení krve. Více světla by do této sporné záležitosti jistě vnesla lékařská zpráva či úmrtní list Jany Zátkové, ty však autorka neměla k dispozici. Srov. e-mail A. Zátky autorce ze dne 23. 5. 2008, *Paměti V. Zátky*, s. 342, ANM, f. Zátkovi, V. Zátka, *Vzestup a pád*, s. 15 či novinové články ze září 1933.

³⁵⁹ Pravděpodobně v důsledku dny.

³⁶⁰ Anděla BALÍNOVÁ-NOVOTNÁ, *Ze vzpomínek paní Anděly Balínové: Libnič jako letovisko!*, *Rozhledy Libniče a Jelma* 3, 1993, č. 3, s. 1.

³⁶¹ A. Balínová-Novotná uvádí, že to bylo asi v roce 1932, ale vzhledem k tomu, že poznamenala, že tento rok Jana Zátková zemřela, je pravděpodobné, že myslela rok 1933.

³⁶² Viz SOKA České Budějovice, F. HUSÁK, *Žena vůdcova a vůdkyně*, s. 4.

smrti své matky a který adresovala výboru tohoto spolku. V něm ujišťovala bývalé spolupracovnice Jany Zátkové o tom, že i „v poslední své nemoci měla stále ještě maminka zájem o pensionát; chtěla věděti, kolik jest letos žákyň, a starala se, aby dostaly slevu a byly zdarma přijaty ty, které toho potřebují“.³⁶³

Poslední okamžiky své matky přiblížil i Vlastislav Zátka, který uvedl, že mu začátkem září 1933, poté co během srpna prodělala trombózu v noze,³⁶⁴ řekla: „Už jsem připravena odejít, má-li to být můj konec.“³⁶⁵ Dříve, než se tak stalo, „prosila Boha o radu: zdálo se jí, že jí bylo vnuknuto slovo ‚transfuse‘.“ Požádala tedy lékaře,³⁶⁶ aby tento zákrok vykonali. Takovéto řešení však nebylo zrovna nejšťastnější, neboť jeho následkem Jana Zátková zemřela. Její syn se však domníval, že pro ni to bylo spíše vysvobození, protože „byla ušetřena dlouhého trapného umírání, když prý její choroba byla nevléčitelnou“.³⁶⁷

5.2. Mater mortua est³⁶⁸

Jana Zátková zemřela ve středu 20. září 1933 o půl jedné odpoledne³⁶⁹ ve věku čtyřiasedmdesáti let v letní rodinné vile v Libniči nedaleko Českých Budějovic.³⁷⁰ Podle ošetřujících lékařů byla příčinou její smrti transfuze, kterou nesneslo její slabé srdce.

---

³⁶³ Blíže R. STRNAD, *Dámský spolek Ludmila*, s. 26.

³⁶⁴ Viz e-mail RNDr. Augusta Zátky autorce ze dne 2. 6. 2008, v němž se odvolává na rukopis paměti svého otce Vlastislava Zátky.

³⁶⁵ *Paměti V. Zátky*, s. 346. Autor paměti také uvedl, že kdykoliv Jana Zátková vážněji stonala, říkala: „Pak bych tu chtěla s Vámi ještě nějaký čas býti.“ Toužila tedy po životě. Snad ale v roce 1933 cítila již svůj konec. Možná, že si ho již i přála.

³⁶⁶ Jmenovitě lišovského lékaře Jana Peterku a českobudějovického Rudolfa Horažďovského, kteří byli ošetřujícími lékaři Jany Zátkové. Na koncilium pak byli pozváni lékaři z Prahy - Stanislav Mentl a jistý Polák. Viz e-mail RNDr. A. Zátky autorce ze dne 23. 5. 2008.

³⁶⁷ *Paměti V. Zátky*, s. 340. RNDr. August Zátka k tomu dodává: „Všechno ošetřování se dělo doma v Libniči, kde nebylo vybavení dnes běžné v nemocnicích, ani tam nebyl telefon, aby se rychle mohla přivolat pomoc, ani auto k převozu. Možná, že ani krevní skupina dárce nebyla spolehlivě zjištěna.“ Viz e-mail A. Zátky autorce ze dne 23. 5. 2008.

³⁶⁸ Jediná, přitom vše říkající věta, která byla odeslána v den úmrtí Jany Zátkové do chorvatské (tehdy italské) Laurany (Lovranu), kde dříve pobývala Jana Zátková se svou dcerou Olgou v istrijských lázních u doktora Vyskočila. Na stejném místě se v době skonu Jany Zátkové nacházel i její syn Vlastislav se svou rodinou, kterému byl telegram adresován z Českých Budějovic odborným lékařem Rudolfem Horažďovským, který ošetřoval manžele Zátkovy. Viz soukromý archiv rodiny Zátků, Basilej, Telegram o úmrtí Jany Zátkové ze dne 20. 9. 1933 a *Paměti V. Zátky*, s. 342.

³⁶⁹ Republikán uvedl, že Jana Zátková zemřela již ve tři čtvrtě na dvanáct. Údaj v hlavním textu je převzat z úmrtních oznámení postupně otištěných v Jihočeských listech. Viz Republikán ze dne 21. 9. 1933 a Jihočeské listy ze dne 23. 9. 1933.

³⁷⁰ Jihočeské listy ze dne 23. 9. 1933.

Lékaři se však domnívali, že by, i kdyby nebyla transfuze provedena, zemřela do několika týdnů a snad po ještě větším utrpení.³⁷¹

Vlastislav Zátka ve svých pamětech uvedl, že jeho otec August se o této pro rodinu tragické události nedozvěděl, neboť byl již v tak psychicky špatném stavu, že smrt jeho ženy mu mohla být a také byla utajena, a to až do jeho smrti v roce 1935.³⁷² Z tohoto důvodu tedy svou ženu nedoprovázel na její poslední cestě,³⁷³ jejíž průběh je znám díky tehdejšímu tisku, který o ní vcelku podrobně informoval nejen českobudějovickou veřejnost.³⁷⁴

Pohřeb Jany Zátkové se konal v sobotu 23. září 1933. I přes nepříznivé deštivé počasí byl „dojemným důkazem lásky a úcty, jíž zesnulá paní těšila se ve všech vrstvách občanstva“. Rozloučení s Janou Zátkovou začalo v Libniči, kde nejprve ve vile nad rakví pronesla „tklivý proslov“ Adolfína Lišková-Vostrá, důvěrná přítelkyně zesulé a místopředsedkyně dámského spolku Ludmila, která ocenila především „její zásluhy o národní a kulturní potřeby Čechů budějovických i její péči o chudý český lid“.³⁷⁵ O půl deváté ráno se pak konal v libničském kostele výkrop spolu se mší svatou (zádušní), kde se se zemřelou rozloučil farář Jan Vavruška z Rudolfova, který ji mimo jiné označil za patronku místního kostela. Poté byly její ostatky převezeny na hřbitov sv. Otýlie v Českých Budějovicích. Od hřbitovních vrat až ke hrobce utvořily dívky ze školních ústavů spolku Ludmila uličku, jíž prošel pohřební průvod vedený českobudějovickým děkanem Václavem Řepou a kaplany Josefem Plojharem a Vondruškou. Nad rakví pak drželi čestnou stráž s rapíry sokolové. O proslov o den dříve požádal písemně Vlastislav Zátka jako zástupce rodiny Františka Husáka, ředitele dívčího gymnázia, který „krásnými slovy poukázav k vznešenému, ušlechtilému charakteru zesulé paní a k její vlastenecké a kulturní práci, již tak obětavě konala po boku svého slovutného chotě“.³⁷⁶ Při jeho závěrečných slovech položila na rakev Marie Hofbauerová, žákyně 1. třídy gymná-

³⁷¹ Viz e-mail RNDr. A. Zátka autorce ze dne 2. 6. 2008, který převzal informace z rukopisu pamětí svého otce.

³⁷² Jak napsal V. Zátka: „Bylo možno udržeti ho v představě, že matka je v Poděbradech a že se k němu zase vrátí.“ Viz ANM, f. Zátkovi, V. Zátka, Vzestup a pád, s. 15 a Paměti V. Zátky, s. 335. RNDr. August Zátka k tomu dodává: „Její manžel ovšem o její nemoci věděl, ale sám v té době byl už těžce nemocen [...]. Ležel v pokoji o patro výše, ptal se po ní, ale spokojil se vždy s odpovědí, že jela do Poděbrad, kam dříve spolu jezdili. V den její smrti prý jevil značný nepokoj, ale podařilo se mu to zatajit.“ Viz e-mail RNDr. A. Zátka autorce ze dne 23. 5. 2008.

³⁷³ Tuto informaci autorce potvrdil RNDr. A. Zátka v e-mailu ze dne 15. 5. 2008.

³⁷⁴ Nejpodrobněji a i nejvíce o smrti a pohřbu Jany Zátkové psaly Jihočeské listy, z nichž je na následujících stranách především citováno. Dále se objevily články v Republikánu a jeho příloze Jihočeský Pondělník, v Hlasu lidu, Národní politice či v Pošumaví, věstníku Národní jednoty Pošumavské.

³⁷⁵ Jihočeské listy ze dne 27. 9. 1933.

³⁷⁶ Viz SOKA České Budějovice, f. Dívčí reálné gymnasium České Budějovice 1903-1950, Kronika školy, kniha č. 1. Husákův proslov byl otištěn v Jihočeských listech dne 27. 10. 1933.

zia, čerstvě natrhané květiny z ústavní zahrady, „kam se chodívала zesnulá zotavovat i ze svých soukromých starostí a trápení“.³⁷⁷ Po dojemné Husákově řeči zazněla národní hymna, přičemž „všem přítomným zaleskly se slzy v očích“.³⁷⁸ V deset hodin dopoledne byla tedy Jana Zátková pochována do rodinné hrobky, kde již ležel její zeť Jindřich Rychlík s vnukem Vlastislavem Rychlíkem.

Účast na jejím pohřbu byla početná, kromě rodinných příslušníků, zastoupených především dětmi manželů Zátkových, Olgou Balšánkovou, Bohumilou Kubertovou, která pravděpodobně přišla se svými dětmi Evou a Juliem, a Vlastislavem Zátkou, kterého doprovodila jeho žena Ludmila (jejich děti Hana a August byli v tu dobu u své druhé babičky na Hluboké),³⁷⁹ se dostavily členky dámského spolku Ludmila a učitelský sbor i žačky³⁸⁰ jeho školních ústavů, dále zástupci Záložny českobudějovické, Besedy českobudějovické, Národní jednoty pošumavské, Řemeslnicko-živnostenské besedy, Spolku vojínů a úředníků, sboru dobrovolných hasičů, baráčníků, osmadvacátníků, Péče o dítě, peněžních ústavů a průmyslu a také Československé národní demokracie,³⁸¹ úřadů a korporací. Přítomen byl i starosta města České Budějovice Albín Dlouhý³⁸² a někteří členové městské rady.³⁸³

Téhož dne (tj. 23. 9. 1933), kdy Jihočeské listy oznámily úmrtí Jany Zátkové, uveřejnily také sdělení, že k uctění její památky byl podpůrný fond pro nemajetné žáky-ně Odborné školy pro ženská povolání pojmenován jejím jménem, tedy Fond paní Jany Zátkové. Na této změně se usnesl učitelský sbor zmíněné školy, který ihned fondu věnoval 360 Kč.³⁸⁴ Po další dny pak noviny zveřejňovaly další přispěvatele, kteří kromě tohoto fondu peněžitými dary podpořili i dámský spolek Ludmila či jiné dobročinné a charitativní organizace působící ve městě.³⁸⁵

V novinách se také objevila úmrtní oznámení vydaná rodinou, výborem dámského spolku Ludmila i jím založených škol a pensionátu Jihočeská Vesna. Rodině pak

³⁷⁷ Viz Jihočeské listy ze dne 27. 9. 1933 a SOkA České Budějovice, f. Dívčí reálné gymnasium České Budějovice 1903-1950, Kronika školy, školní rok 1933-1934, kniha č. 1.

³⁷⁸ Jihočeské listy ze dne 27. 9. 1933.

³⁷⁹ Viz e-mail RNDr. Augusta Zátky autorce ze dne 23. 5. 2008.

³⁸⁰ Uvedeno je několik set žaček.

³⁸¹ Ta vyzvala své členstvo k účasti na pohřbu článkem v Jihočeských listech v rubrice Denní zprávy, kde informovala o základním průběhu chystaného pohřbu a poté o srazu svých stoupenců v deset hodin před hřbitovem sv. Otýlie „v počtu co nejhojnějším“. Viz Jihočeské listy ze dne 23. 9. 1933.

³⁸² Albín Dlouhý byl starostou v letech 1927-1934.

³⁸³ Jihočeské listy ze dne 27. 9. 1933.

³⁸⁴ Jihočeské listy ze dne 23. 9. 1933.

³⁸⁵ Českobudějovická záložna tak například věnovala 15 000 Kč na jakékoliv dobročinné účely. Dámský spolek Ludmila podpořil učitelský sbor a žáky-ně Ústavu ku vzdělání učitelek domácích nauk 300 Kč, dále Českobudějovická záložna 3 000 Kč či rodina Augusta Zátky 1 000 Kč a další. Viz Jihočeské listy ze dne 30. 9. a 11. 11. 1933.

přišly kondolenční dopisy například od českobudějovického biskupa Šimona Bárty a biskupské konzistoře, městského archiváře Miroslava Buriana, Přemysla Šámala za Kancelář prezidenta republiky či od bratra Marie Pujmanové Kamila Hennera mladšího a od pražského advokáta a dětského přítele Vlastislava Zátky Viktora Říhy.³⁸⁶

Deset dní po pohřbu, tedy 30. září 1933, uveřejnily Jihočeské listy poděkování pozůstalých členů rodiny Zátkovy „všem, kteří v těchto pro nás těžkých dnech snažili se zmírniti svou upřímnou účastí náš velký bol nad odchodem naší drahé matky“. Jmenovitě patřil dík lišovskému obvodnímu lékaři Janu Peterkovi³⁸⁷ „za obětavou pomoc v její chorobě“, dále Janu Vavruškovi, Adolfíně Liškové-Vostré a Františku Husákovi „za krásná slova, kterými se s ní rozloučili“, libničským občanům, „kteří přicházeli pomodlit se u její rakve, těm, kteří květinami pokryli její rov“, děkanu Řepovi a kaplanům Plojharovi a Vondruškovi „kteří jí požehnali při ukládání do hrobu“ dále řediteli městské hudební školy Josefu Beranovi „za zpěvy při zádušní mši sv.“ a nakonec „všem těm přemnohým přátelům a známým, kteří svou účastí vzdali poslední čest její památce“. Opominut nebyl ani pohřební ústav Humanitas, jemuž patřil dík „za vzorné vypravení pohřbu“.³⁸⁸

O jedenáct dní později oznámily noviny, že se v neděli 15. října 1933 uskuteční v českobudějovickém městském divadle tryzna k uctění památky zemřelé Jany Zátkové, pořádaná českými ženami³⁸⁹ pod protektorátem městské rady. Den před konáním smuteční slavnosti se v Jihočeských listech objevilo svolání k českobudějovickým Čechům vyzývající je k účasti na této pietní akci především slovy: „Účastníci se této krásné posmrtné vzpomínky jest čestnou povinností uvědomělých Čechů budějovických.“³⁹⁰ A takových občanů bylo ve městě mnoho, neboť „obecenstvo, které se na pietní vzpomínku dostavilo, naplnilo celé divadlo“. Kromě jednotlivců se akce zúčastnily její pořadatelky z dámského spolku Ludmila a ze Ženské komise národní demokracie, dále začky a učitelský sbor Ludmiliných školských ústavů a chovanky pensionátu Jihočeská Vesna či zástupci městských úřadů. Mezi hosty nechyběli ani členové rodiny zesnulé, a

---

³⁸⁶ ANM, f. Zátkovi, Projevy soustrasti k úmrtí Jany Zátkové, inv. č. 2417-2433, k. 18. Většina soustrastných dopisů byla adresována Vlastislavu Zátkovi. Soustrastné dopisy obdržely i ústavy spolku Ludmila. Tak například gymnázium obdrželo list od viceprezidenta zemské školní rady Hendrycha. Viz SOKA České Budějovice, f. Dívčí reálné gymnasium České Budějovice 1903-1950, Kronika školy, školní rok 1933-1934, kniha č. 1.

³⁸⁷ Doktor Peterka byl s rodinou ve spojení již od roku 1922, kdy rozpoznal jako první u Jany Zátkové žaludeční koliku. Viz *Paměti V. Zátky*, s. 342.

³⁸⁸ Jihočeské listy ze dne 30. 9. 1933.

³⁸⁹ Podepsaný byl dámský spolek Ludmila a Ženský výbor národní demokracie.

³⁹⁰ Jihočeské listy ze dne 14. 10. 1933.

to jak nejbližší, tak i vzdálenější příbuzní.³⁹¹ Program vzpomínkové smuteční slavnosti byl zahájen proslovy Adolfiny Liškové-Vostré a Františka Husáka. Po nich následovala umělecká část, kdy zazněly *Biblické písně* Antonína Dvořáka zazpívané Josefem Beranem, recitace básně Antonína Sovy *Člověk krásné duše* a hudební vystoupení Sukova kvarteta se skladbou Bedřicha Smetany *Z mého života*. Jeviště, na kterém veškerá vystoupení proběhla, bylo vyzdobeno černým plakátem s vypoodobněním Jany Zátkové. Pod ním byl položen vavřínový věnec se stuhami v národních barvách.³⁹²

Od uveřejnění smrti Jany Zátkové přinášely noviny také články a fejetony pojednávající o životě a činnosti „této vzácné ženy - kterou, tak jako jejího manžela znal a obdivoval celý jihočeský kraj“.³⁹³ Jihočeské listy se staly novinami, které o ní informovaly nejvíce.³⁹⁴ Lze se v nich dočíst nejen o nečekaném skonu „první vážené dámy české společnosti“,³⁹⁵ o průběhu jejího pohřbu a pietních akcí, ale také o tom, jaká byla, jak ji vnímali její přátelé a spolupracovníci, čím byla českobudějovickému lidu či jaké velké a dlouhotrvající dílo vykonala.

Je jasné, že veškeré posmrtné vzpomínky, fejetony a články nejen v novinách, ale též ve výročních zprávách dámského spolku Ludmila a jím založených škol se nesly v oslavném duchu. Zároveň je ale více než pravděpodobné, že tomu nebylo jen ze slušnosti či proto, že o mrtvých se má mluvit jen dobře. Jana Zátková byla typem ženy, která se snažila žít vzorně, měla na paměti, že je z patricijské rodiny a že díky svému muži je v popředí české společnosti a tuto příslušnost, podle svého syna Vlastislava, chápala jako „mravní závazek: naše rodina musí ve všem, hlavně ve svém životě, být vzorem, příkladem“.³⁹⁶ A tak také po celý svůj život žila.

Všechny posmrtné vzpomínky na Janu Zátkovou se vyznačují několika shodnými rysy. Kromě toho, že byla nazývána především vzácnou českou ženou, vlastenkou a národně i politicky uvědomělou ženou, byla také označována za spolubojovnici a pomocnici Augusta Zátky, za milující matku, za obětavou a nezištnou, žijící pro druhé. Opěvovány byly její skutky v dámském spolku Ludmila. Často je také zmíněno, že vy-

---

³⁹¹ Jmenovitě je v novinovém článku uveden Vlastislav Zátka se svou ženou.

³⁹² Jihočeské listy ze dne 18. 10. 1933. Pozvánka s programem trizny byla uveřejněna v Jihočeských listech dne 11. 10. 1933.

³⁹³ M. WALLESKÁ, *Když listí padalo*, Jihočeské listy ze dne 13. 12. 1933.

³⁹⁴ Ostatní noviny, nejen v Českých Budějovicích, pouze její úmrtí oznámily a stručně napsaly, kdo Jana Zátková byla a co vykonala pro veřejnost. Jihočeské listy se k její osobě vyjádřily opravdu nejvíce, byť stále nedostatečně. A to především v porovnání se vzpomínkovými články a oslavnými fejetony po smrti Augusta Zátky v lednu 1935. Ačkoliv je to pro tuto práci jistě velká škoda, je přístup tehdejších novinářů vcelku logický.

³⁹⁵ *Paměti V. Zátky*, s. 326.

³⁹⁶ *TAMTÉŽ*, s. 338.

konala veliké dílo, že školními budovami na Husově třídě si postavila sama ten nejlepší pomník. Výstižně to pak shrnul neznámý autor ve výroční zprávě ústavu učitelek, který uvedl: „Zemřela, ale bude žítí dále ve svých skutcích lidumilných a dívčí školství, které vybudovala, státi tu bude jako trvalý pomník její záslužné činnosti a celý život její bude nám zářným vzorem života, žitého v lásce a v konání dobra pro cizí život.“³⁹⁷

Mnozí ze spolupracovníků, přátel i rodinných příslušníků Jany Zátkové pokračovali v jejím započatém díle, čímž chtěli přispět k uchování památky na vzácnou ženu. Byli si vědomi toho, že ačkoliv v jejich době se o její osobnosti i činech ví mnoho, v budoucnu tomu tak již být nemusí. Aby tedy její jméno neupadlo v zapomnění a také aby její památku co nejlépe uctili, rozhodli se požádat ministerstvo školství o přejmenování několika škol založených spolkem Ludmila za jejího předsednictví. A tak čtyři roky po smrti Jany Zátkové, v roce padesátého výročí založení Veřejné odborné školy pro ženská povolání spolku Ludmila, povolilo ministerstvo školství na návrh dámského spolku Ludmila přejmenování zmíněné školy s platností od 1. září 1937 na Spolkovou veřejnou československou odbornou školu pro ženská povolání Jany Zátkové v Českých Budějovicích.³⁹⁸ Stejně výsady se v témže roce při příležitosti pětatřicátého výročí založení dostalo i gymnáziu, které tak neslo od 14. prosince 1937 jméno Spolkové československé dívčí reformní reálné gymnázium Jany Zátkové v Českých Budějovicích. František Husák tuto významnou událost okomentoval ve výroční zprávě gymnázia slovy: „Nemohlo býti tedy pro ústav lepšího daru a lepšího uctění památky vzácné podporovatelky a opatrovnice než udělení čestného názvu, jímž bude škola provždycky spojena s tím, co jméno Zátková pro ni znamenalo a bude znamenat.“³⁹⁹

---

³⁹⁷ Výroční zpráva Spolkového československého ústavu ke vzdělání učitelek domácích nauk v Českých Budějovicích za školní rok 1933-1934, České Budějovice 1934, s. 11.

³⁹⁸ Jihočeské listy ze dne 28. 8. 1937.

³⁹⁹ František HUSÁK, *Jana Zátková*, in: Výroční zpráva Spolkového československého dívčího reformního reálného gymnázia Jany Zátkové v Českých Budějovicích za školní rok 1937-1938, České Budějovice 1938, s. 5-6.

ZÁVĚR

Spojení jména Jany Zátkové s areálem školních budov na dnešní Husově třídě však netrvalo dlouho. František Husák, jehož slovy byla zakončena poslední kapitola této práce, měl brzy poznat jejich nepravdivost. Oba totalitní režimy, které po většinu 20. století okupovaly a zotročovaly nejen české země, se zasloužily o to, aby jméno rodu Zátků upadlo v zapomnění. A tak nepřekvapí, že se spolu s nejnámějším nositelem tohoto jména Augustem⁴⁰⁰ vytratila z povědomí nejen veřejnosti, ale též odborníků (mezi nimiž se však najdou výjimky) i osobnost jeho ženy Jany. Z tohoto důvodu je životní příběh Jany Zátkové pro dnešní generace velkou neznámou. Lze dokonce bez rozpaků tvrdit, že nejen dnešní mládež neví, že kdysi Jana Zátková žila, že stála u zrodu dívčího školství na jihu Čech a že soucítila se sociálně slabšími spoluobyteli, především se studentkami a studenty, na jejichž podporu vynaložila nemalé prostředky i čas.

Podle jejího syna Vlastislava byla aristokratkou ducha, a ač je to jistě idealizovaný pohled blízké osoby, je dosti pravděpodobný. Jana Zátková si byla plně vědoma svého postavení, které bylo určeno jejím původem, ale především jejím sňatkem s vůdcem českobudějovických Čechů, s mužem, který se svou veřejnou činností zasloužil o to, že se České Budějovice staly českými. Tato příslušnost jí byla závazkem, nejvyšší mravní hodnotou, podle které řídila celý svůj život.

A právě zachycení životního příběhu Jany Zátkové se stalo hlavním tématem této bakalářské práce. Tu však z výše nastíněných důvodů nelze přiřadit či zařadit k dalším podobným dílům o životě a díle Jany Zátkové, neboť o této bezpochyby významné ženě neexistuje dosud ucelená publikace, a to ani z pohledu jejího současníka, který by jistě přinesl mnohé zajímavé aspekty z jejího života, ani pozdějších autorů, kteří by na ní pohlíželi s větším odstupem a pravděpodobně i kritičtěji. A to je jistě velká škoda, neboť je tak zdejší působení Jany Zátkové zahaleno nejedním tajemstvím.

Autorka právě dočtené práce se pokusila toto tajemství poodhalit, její snahou bylo vytvořit a předložit první ucelený obraz Jany Zátkové. Tato snaha však byla v rozhodující míře limitována pramennou základnou. V první řadě jejím početným omezením, v druhé řadě jejím dobovým zabarvením spojeným s vyzdvihováním a oslavováním Jany Zátkové, neboť většina dochovaného materiálu, ať už novinových článků,

---

⁴⁰⁰ Jeho jméno připomíná dnešním obyvatelům města především v původním rodném domě Augusta Zátky situovaný Hotel Zátkův dům v rušné Krajinské ulici, který se k odkazu rodu Zátků hlásí nejen svým názvem, dále Zátkova socha v životní velikosti na radničním nádvoří či název nábřeží u řeky Malše.

fejetonů, vzpomínkových brožur nebo statí ve výročních zprávách pojednávajících o Janě Zátkové, byla napsána až po její smrti. Z ostatního materiálu vyplývá pouze stručná odpověď na otázku kdo byla a co významného Jana Zátková vykonala. Ta by v dobových intencích zněla asi takto: Jana Zátková byla pravnučkou a vnučkou dvou českobudějovických purkmistrů (starostů), manželkou vůdce českobudějovických Čechů a dlouholetou předsedkyní dámského spolku Ludmila, který pečoval o vyšší dívčí školství na jihu Čech.

To je jeden z mnoha možných pohledů na Janu Zátkovou. Autorka této práce se však pokusila nahlédnout za oponu a přiblížit ji jako ženu, manželku a matku. Z tohoto důvodu byla hlavní pozornost věnována jejímu soukromému, tedy rodinnému životu. To však nebylo snadné, neboť Jana Zátková po sobě nezanechala žádné doklady (výjimkou je několik dopisů adresovaných dětem v soukromém archivu rodiny Zátků) a jednotlivé zmínky o ní jsou roztroušeny v různých publikacích, člancích a archivních materiálech. Jejich smysluplné poskládání do sebe, tak aby netvořily jen jakousi tříšť jednotlivých větších či menších příhod a vzpomínek současníků Jany Zátkové, nebylo jednoduché. Mnohé z toho, co se do konečné podoby práce nedostalo, se v ní neobjevilo především proto, že by to narušilo souvislý text a roztříštilo jej právě na jednotlivé drobné historiky.

Téma životní pouti a veřejného působení Jany Zátkové, ač se může zdát vyčerpáné, lze dále zpracovávat. Pravděpodobně se již nedá očekávat objevení materiálu vztahujícího se přímo k osobnosti Jany Zátkové, ačkoliv ani toto tvrzení nemusí být zdaleka pravdivé. Autorka sice kontaktovala kromě RNDr. Augusta Zátky i další potomky Jany a Augusta Zátkových, avšak ti se buď vůbec nevyjádřili, nebo spolupráci odmítli. Nabízí se tedy otázka, zda a jaký materiál tito příslušníci rodu vlastní. Také je zde možná varianta, že nejen členové rodiny mají ve vlastnictví prameny k osobě Jany Zátkové, ale že takovými vlastníky jsou i jiné soukromé osoby. Avšak o to těžší bude jejich případné vyhledání. Další možnou cestou získání dokumentů může být i objevení korespondence Jany Zátkové ve fondech jiných osob.⁴⁰¹ Nejschůdnější cestou, jak v této práci pokračovat, je pravděpodobně studium činnosti dámského spolku Ludmila a dějiny jím založených škol a penzionátu. Na tuto nevyšlapanou pěšinu se vydal již výše několikrát citovaný Miroslav Valenz ve své diplomové práci pojednávající o dívčím gymnáziu či další absolventi Jihočeské univerzity, kteří se ve svých závěrečných pra-

---

⁴⁰¹ Autorka nahlédla například v LA PNP do fondu Renáty Tyršové, avšak žádný dochovaný dopis od Jany Zátkové či naopak jí adresovaný nenalezla.

cích věnovali spolkům a společenskému životu v Českých Budějovicích. Školské ústavy nebyly opomenuty ani v publikaci Miroslava Novotného o jihočeském školství. To jsou však pravděpodobně jediné novější (i když některé téměř deset let staré) práce na toto téma. Avšak ani zde nemusí budoucí badatel zoufat, že se bude muset ponořit do mnohaletého a možná bezvýsledného bádání po asi již neexistujících pramenech, neboť v SOKA České Budějovice jsou uloženy fondy jednotlivých škol, penzionátu i dámského spolku Ludmila. Ovšem zde je úskalí v podobě nezpracovanosti zmíněných fondů, které mají pouze prozatímní a nikterak dnešním pravidlům odpovídající inventáře. Ale je to příležitost, jak objevit opravdu nové prameny a obohatit historické bádání druhé poloviny 19. století a první poloviny 20. století nejen v kontextu jihočeského regionu.

Zcela na závěr by autorka chtěla vyjádřit své přání, aby touto první komplexnější prací o životě a díle jedné významné ženy nejen českobudějovických dějin přispěla k poznání doby minulé a především k opětovnému navrácení Jany Zátkové do historického povědomí zejména obyvatelk Českých Budějovic. Tato touha se opírá i o tvrzení současníků Jany Zátkové, kteří se právem domnívali, že jí patří místo v dějinách českého ženského hnutí i v dějinách města. Autorka doufá, že nejen touto prací, ale i svou další činností upevní toto výsadní postavení Jany Zátkové v české historii.

SEZNAM PRAMENŮ A LITERATURY

PRAMENY

Prameny nevydané

Archiv Národního muzea v Praze

Fond Zátkovi

Literární archiv Památníku národního písemnictví

Fond Růžena Svobodová

Státní oblastní archiv Třeboň

Fond Sběrka matrik Jihočeského kraje - matriky narození a oddání (užito webových stránek <http://digi.ceskearchivy.cz/>)

Státní okresní archiv České Budějovice

Fond Beseda České Budějovice

Fond Dámský spolek Ludmila České Budějovice

Fond Dívčí reálné gymnasium České Budějovice

Fond Národní a střední škola U sv. Josefa České Budějovice

Fond Notářství České Budějovice

Národní památkový ústav České Budějovice

KOBLASA, P., *Č. Budějovice – dům č. 41 v Krajinské ulici*, in: České Budějovice Krajinová 41 stavebně historický průzkum, České Budějovice 2000.

Soukromý rodinný archiv RNDr. Augusta Zátky Basilej, Švýcarsko

Především paměti dětí Jany Zátkové (BALŠÁNKOVÁ, O., *Několik rodinných vzpomínek*, 1928 a ZÁTKA, V., *Rodinné paměti*, 1940).

Korespondence s RNDr. Augustem Zátkou (archiv autorky).

Prameny vydané

Dobový tisk

Budivoj 1878, 1885-1886, 1906

Budweiser Kreisblatt 1878

České noviny 1882

Jihočeské listy 1903, 1917-1918, 1923, 1931-1937, 1939-1940

Hlas lidu 1933, 1938, 1947

Lidová demokracie 1947

Lidové noviny 1939

Národní listy 1939

Národní politika 1933

Ohlas od Nežárky 1937

Pestrý týden 1928

Pošumaví 1933

Republikán 1933, 1937

Rodokmen 1947-1948

Tábor 1867

Večerní České slovo 1939

Zlatá Praha 1924

Výroční zprávy

Výroční zprávy dámského spolku Ludmila 1895-1919.

Výroční zprávy dívčího lycea spolku Ludmila 1903-1939.

Výroční zprávy odborné školy pro ženská povolání spolku Ludmila 1924-1939, 1946-1949.

Výroční zprávy ústavu ke vzdělání učitelek domácích nauk 1928-1939.

Jiné

Album representantů všech oborů veřejného života Československého, Praha 1927.

BALÍNOVÁ-NOVOTNÁ, A., *Ze vzpomínek paní Anděly Balínové: Libnič jako letovisko!*, *Rozhledy Libniče a Jelma* 3, 1993, č. 3, s. 1.

CALETKA, J., *Kvočna*, *Rozhledy Libniče a Jelma*, r. 3, č. 6, 1993, s. 29.

- ČAPEK, F. M., *Státní převrat v Č. Budějovicích*, České Budějovice 1928-1929.
- HUSÁK, F. (red.), *Dámský spolek Ludmila v Českých Budějovicích. Sborník vzpomínek*, České Budějovice 1936.
- KUBA, L., *Zaschlá paleta. Paměti*, Praha 1958.
- NERUDA, J., *Balady a romance*, Praha 1971.
- SIGURDSSON-RŮŽIČKOVÁ, N., *Cesta vedla na Island*, Jelmo 1997.
- STRNAD, R., *Básně Augusta Zátky*, České Budějovice 1932.
- ZEITHAMMER, L. M., *České Budějovice a okolí*, České Budějovice 1904.

Encyklopedie, slovníky

- Encyklopedie Českých Budějovic*, České Budějovice 2006².
- Encyklopedie Diderot 2*, Praha 1996.
- Ottův slovník naučný III*, Praha 1890.
- Ottův slovník naučný XIV*, Praha 1899.
- Ottův slovník naučný nové doby III/I*, Praha 1934.
- Riegrův slovník naučný IV*, Praha 1865.
- TOMEŠ, Josef a kol., *Český biografický slovník XX. století I*, Praha-Litomyšl 1999.

LITERATURA

- 1868-1968. Sto let prvního českého gymnasia a střední všeobecně vzdělávací školy v Č. Budějovicích*, České Budějovice 1968.
- 75 let Česko-budějovické záložny*, České Budějovice 1939.
- Almanach k 55. výročí školy 1946-2001*, Střední zdravotnická škola a Vyšší zdravotnická škola České Budějovice 2001.
- ADAMISOVÁ, H., *Českobudějovický pakt. K pokusu o česko-německé vyrovnání v Českých Budějovicích na počátku 20. století*, diplomová práce, Katedra historie Pedagogické fakulty Jihočeské univerzity, České Budějovice 1994.

BINDER, M. – SCHINKO, J., *Českobudějovické náměstí, aneb Samsonova kašna, Bludný kámen a 48 domů*, České Budějovice 2007.

BINDER, M. – SCHINKO, J., *České Budějovice zmizelé, aneb 100 porovnání zmizelých objektů se současným stavem*, České Budějovice 2007.

BLÜMLOVÁ, D., *Jan Muk*, České Budějovice 1990.

BLÜMLOVÁ, D., *Sto tváří jihočeské kulturní historie*, Pelhřimov 2000.

BLÜML, J. – BLÜMLOVÁ, D. – JIROUŠEK, B. a kol., *Jihočeši v české historické vědě*, České Budějovice 1999.

BOUCHAL, J. V., *Paměti Libniče*, České Budějovice 1926.

BROŽKOVÁ, H. a kol., *Sběratelství*, Praha 1983.

CUKR, J., *Netradiční turistické cíle Českobudějovicka*, České Budějovice 2007.

České Budějovice 1867-1937, Plzeň 2006.

DROBIL, E., *Národní školství v pohraničních okresech jihočeských. Historicko-statistický nástin*, České Budějovice 1928.

FENCL, F., *Lázně Libnič s okolím*, Vodňany 1912.

HAŠKOVÁ, S., *František Bohumil Doubek (1865 -1952) - život a dílo česko - bavorského malíře*, bakalářská práce, Historický ústav Filozofické fakulty Jihočeské univerzity, České Budějovice 2008.

JAKŠIČOVÁ, D., „Vezmi dítě a vychovej mi je!“ *Učitelská a výchovná činnost Kongregace Školských sester de Notre Dame v Českých Budějovicích v letech 1871-1950*, diplomová práce, Historický ústav Jihočeské univerzity, České Budějovice 2003.

KADLEC, J., *Českobudějovická diecéze*, České Budějovice 1995.

KADLEC, J., *Jan Valerián Jirsík. Biskup českobudějovický*, České Budějovice 1993.

KING, J., *Od Budweisersů k Čechům a Němcům*, JSH 71, 2002, s. 81-97.

- KOPEČNÁ, M., *Piaristické gymnázium v Českých Budějovicích v letech 1800-1848*, diplomová práce, Historický ústav Jihočeské univerzity, České Budějovice 2003.
- KOVÁŘ, D., *Budějovické hřbitovy. Malý kulturně-historický průvodce*, České Budějovice 2001.
- KOVÁŘ, D., *Přehled vývoje nižšího a středního školství v Českých Budějovicích*, České Budějovice 2002.
- KOVÁŘ D., a kol., *Libnič a okolí. (Vlastivědná příručka)*, České Budějovice 1995.
- KOVÁŘ, D., *Příběhy budějovických pomníků*, České Budějovice 1999.
- KOVÁŘ, D. – KOBLASA, P., *Ulicemi města Českých Budějovic*, Jelmo 1998.
- LAŠTOVKA, M. – LAŠTOVKOVÁ, B. – RATAJ, T. – RATAJOVÁ, J., *Pražské spolky. Soupis pražských spolků na základě úředních evidencí z let 1895-1990*, Praha 1998.
- MUK, J., *Z kroniky rodu Klavíkova a Zátka*, b.m. 1948.
- NIKRMAJER, L., *August Zátka – příspěvek k politickému životu Českých Budějovic na přelomu 19. a 20. století*, diplomová práce, Katedra historie Pedagogické fakulty v Českých Budějovicích, České Budějovice 1992.
- NOVOTNÝ, M. a kol., *Dějiny vyššího školství a vzdělanosti na jihu Čech. Od středověkých počátků do současnosti*, České Budějovice 2007.
- PACHMANOVÁ, M., *Milada Marešová. Malířka nové věčnosti*, Praha 2008.
- PLETZER, K., *Biskup Jan Valerian Jirsík 1798-1883*, České Budějovice 1993.
- Sbírka Dra. Vlastislava Zátky v Českých Budějovicích*, b.m. 1937.
- SEDLÁČEK, A., *Hrady, zámky a tvrze království českého III.*, Praha 1994.
- STRNAD, R., *Dámský spolek Ludmila v Č. Budějovicích v letech 1885-1935*, b.m. 1937.
- STRNAD, R., *Dr. A. Zátka*, České Budějovice 1927.

STRNAD, R., *Hynek Zátka*, České Budějovice 1936.

STRNAD, R., *K dějinám českobudějovické Slovanské lípy*, České Budějovice 1938.

STRNAD, R., *Příspěvky k životopisu Hynka Zátky*, České Budějovice 1936.

SVOBODA, R., *Jan Prokop Schaaffgotsche. Život a dílo prvního českobudějovického biskupa v rámci střeoevropského duchovního a společenského milieu konce osmnáctého a počátku devatenáctého století*, disertační práce, Teologická fakulta Jihočeské univerzity, České Budějovice 2007.

SWIERCZEKOVÁ, L., *Hynek, August a Vlastislav Zátkové. Samospráva, politický, kulturní a všední život v Českých Budějovicích*, diplomová práce, Katedra pomocných věd historických a archivního studia Filozofické fakulty Univerzity Karlovy, Praha 2005.

ŠTĚPÁNOVÁ, I., *Renáta Tyršová*, Praha-Litomyšl 2005.

THIR, K., *Staré domy a rodiny Táborské I.*, Tábor 1920.

VALENZ, M., *Spolkové dívčí reálné gymnázium Jany Zátkové v Českých Budějovicích 1903-1950*, diplomová práce, Historický ústav Jihočeské univerzity, České Budějovice 2005.

VOTRUBA, J., *Spolkový život v Českých Budějovicích v I. polovině 20. století*, diplomová práce, Historický ústav Jihočeské univerzity, České Budějovice 2005.

WEIS, K., *Český jih a Šumava v písni XIII.*, Praha 1937.

Internetové odkazy

www.ccschuvaly.wz.cz.

www.libnic.cz.

www.zvikovulisova.cz.

<http://alouis-sassmann.wz.cz>.

<http://www.sestka.cz>.

SEZNAM PŘÍLOH

Příloha č. I. Předci Jany Zátkové, rozené Klavíkové

Výňatek z rodokmenu předků Jany Zátkové obsahující čtyři generace rodu v hlavní linii.

Zdroj: Jan MUK, *Z kroniky rodu Zátkova a Klavíkova*, b.m. 1948; sestaveno autorkou.

Příloha č. II. Předci Augusta Zátky

Výňatek z rodokmenu předků Augusta Zátky znázorňující tři generace rodu v přímé linii.

Zdroj: Jan MUK, *Z kroniky rodu Zátkova a Klavíkova*, b.m. 1948; sestaveno autorkou.

Příloha č. III. Rodina Jany a Augusta Zátkových

Rodokmen zachycuje dvě generace potomků Jany a Augusta Zátkových.

Zdroj: Jan MUK, *Z kroniky rodu Zátkova a Klavíkova*, b.m. 1948, Daniel KOVÁŘ a kol., *Libnič a okolí (Vlastivědná příručka)*, České Budějovice 1995, s. 40-41; sestaveno autorkou.

Příloha č. IV. Zápis o narození Jany Zátkové, rozené Klavíkové v matrice

Zdroj: SOA Třeboň, Digitální archiv, fond Sběrka matrik Jihočeského kraje, matrika narozených 1858-1861, kniha 24, s. 144.

Příloha č. V. Zápis o sňatku Jany a Augusta Zátkových v matrice

Zdroj: SOA Třeboň, Digitální archiv, fond Sběrka matrik Jihočeského kraje, matrika oddaných 1871-1880, kniha 66, s. 347.

Příloha č. VI. Rodiče Jany Zátkové

- a) Johanna Klavíková s dcerou Janou.
- b) Jindřich Klavík se synem Ottou.

Zdroj: Soukromý archiv rodiny Zátků, Švýcarsko, Basilej.

Příloha č. VII. Jana Zátková jako dívka

Fotografie zachycuje Janu Zátkovou pravděpodobně v době jejího sňatku v roce 1878.

Zdroj: Soukromý archiv rodiny Zátků, Švýcarsko, Basilej.

Příloha č. VIII. Podpisy Jany Zátkové

a) Z roku 1909.

b) Nedatováno (pravděpodobně z dvacátých let 20. století).

Zdroj: SOkA České Budějovice, fond Notářství České Budějovice, inv. č. 44, sign. G/I/b-1, karton 20 a Výroční zpráva Veřejné odborné školy pro ženská povolání spolku Ludmila v Českých Budějovicích za školní rok 1926-1927 na paměť 40letého trvání, nestránkováno.

Příloha č. IX. Jana Zátková s dětmi

Snímek Jany Zátkové s dětmi Olgou, Bohumilou a Vlastislavem z devadesátých let 19. století.

Zdroj: Soukromý archiv rodiny Zátků, Švýcarsko, Basilej.

Příloha X. Rodinná fotografie z roku 1898

Na nejstarší dochované rodinné fotografii jsou manželé Zátkovi se svými dětmi – Olgou, Bohumilou a Vlastislavem.

Zdroj: Soukromý archiv rodiny Zátků, Basilej.

Příloha XI. Rodinné fotografie

a) Na snímku ze zahrady v Libniči ze září roku 1912 jsou Jana a August Zátkovi, Olga Balšánková (tehdy Rychlíková), Bohumila Kubertová s dětmi Evou a Julusem, Vlastislav Zátka se svou ženou Marií, její sestrou Annou a rodiči Kamilem a Marií Hennerovými.

b) Fotografie z roku 1917 zachycuje manžele Zátkovy a jejich tři dospělé děti při svačině v Libniči.

Zdroj: ANM Praha, fond Zátkovi, karton 21, inv. č. 2701 a Pestrý týden z května 1928.

Příloha XII. Jana Zátková

Tři nedatované fotografické portréty Jany Zátkové.

Zdroj: Pestrý týden z května 1928, dále Výroční zpráva spol. čl. ústavu ke vzdělávání učitelek domácích nauk v Českých Budějovicích za rok 1933-1934, s. 9 a *Dámský spolek Ludmila v Českých Budějovicích. Sborník vzpomínek*, České Budějovice 1936, nestránkováno.

Příloha XIII. Jana a August Zátkovi

- a) Manželé Zátkovi v roce 1918 v libničské zahradě.
- b) Portrét Jany a Augusta Zátkových v den padesátého výročí jejich svatby 27. července 1928 v Libniči.

Zdroj: Daniel KOVÁŘ a kol., *Libnič a okolí (Vlastivědná příručka)*, České Budějovice 1995, s. 40-41 a Naděžda SIGURDSSON-RŮŽIČKOVÁ, *Cesta vedla na Island*, Jelmo 1997, s. 16.

Příloha XIV. Portréty manželů Zátkových od Františka Bohumila Doubka

- a) Obraz Jany Zátkové malovaný na přání členek spolku Ludmila v roce 1924.
- b) Podobizna Augusta Zátky jako čelního představitele města z roku 1924.

Zdroj: Zlatá Praha ze dne 2. 10. 1924 a Miroslav NOVOTNÝ a kol., *Dějiny vyššího školství a vzdělanosti na jihu Čech*, České Budějovice 2006, nestránkováno.

Příloha XV. Domovy Jany Zátkové

- a) Rodný dům Jany Zátkové v dnešní ulici U Černé věže (druhý zleva).
- b) Rodný dům Augusta Zátky, ve kterém manželé bydleli po svatbě.
- c) Budova Českobudějovické záložny z konce 19. století na rohu dnešního náměstí Přemysla Otakara II. a ulice U Černé věže, ve kterém Jana Zátková bydlela dvačtyřicet let (od roku 1891 do roku 1933).
- d) Českobudějovická záložna po přestavbě v letech 1906-1908.

Zdroj: Soukromý archiv rodiny Zátků, Švýcarsko, Basilej, dále *České Budějovice 1867-1937*, Plzeň 2006, s. 43, Leoš NIKRMAJER, *Záložna českobudějovická*, in: Encyklopedie Českých Budějovic, České Budějovice 2006², s. 632 a *75 let Česko-budějovické záložny*, České Budějovice 1939, s. 81.

Příloha XVI. Rodinná vila v Libniči

- a) V minulosti.
- b) V současnosti.

Zdroj: Rudolf STRNAD, *Dr. A. Zátka*, České Budějovice 1927 a archiv autorky.

Příloha XVII. Interiér libničské vily

- a) Šicí stolek.
- b) Psací stůl Jany Zátkové.
- c) Ložnice Jany Zátkové.

Zdroj: Soukromý archiv rodiny Zátků, Švýcarsko, Basilej.

Příloha XVIII. Rodinná hrobka na hřbitově svaté Otýlie

- a) Celkový pohled na hrobku, která byla v roce 1962 prohlášena za nemovitou kulturní památku, v popředí busta Augusta Zátky.
- b) Detail bronzového reliéfu od sochaře Bohumila Kafky se jmény zesnulých.

Zdroj: Archiv autorky.

Příloha XIX. Dámský spolek Ludmila a jeho školské ústavy

- a) Výbor dámského spolku Ludmila v roce 1910.
- b) Stavební vývoj areálu dívčích vychovávacích ústavů (pensionátu a škol) spolku Ludmila v dnešní Husově třídě od počátku do současnosti.
- c) Blok školních budov s pensionátem po roce 1911.

Zdroj: *Dámský spolek Ludmila v Českých Budějovicích. Sborník vzpomínek*, České Budějovice 1936, nestránkováno, Almanach k 55. výročí školy 1946-2001, Střední zdravotnická škola a Vyšší zdravotnická škola České Budějovice 2001, s. 10.

Příloha XX. Báseň bývalé žákyně Veřejné odborné školy

Úryvek básně Růženy Schwarzové o Janě Zátkové sepsané při příležitosti padesátého výročí založení odborné školy pro ženská povolání.

Zdroj: Jubilejní výroční zpráva Veřejné odborné školy pro ženská povolání spolku Ludmila v Českých Budějovicích, s. 3-4.

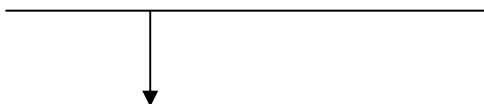

PŘÍLOHA Č. I. PŘEDCI JANY ZÁTKOVÉ, ROZENÉ KLAVÍKOVÉ

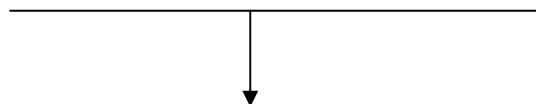
z otcovy strany

z matčiny strany

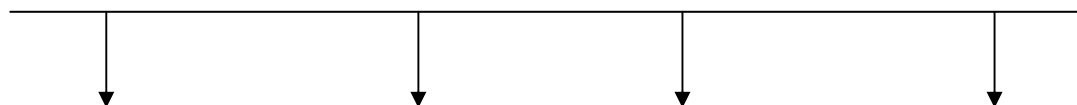
František Klavík + Marie roz. Vokůrková
1766-?   1762-?

František Josef Klavík + 1. Anna roz. Stulíková
1798-1878   1802-1859

Jindřich Klavík   +
1830-1874   1854

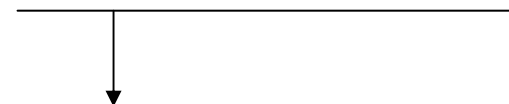
Jindřich
1855-1896

Josef
1857-1930

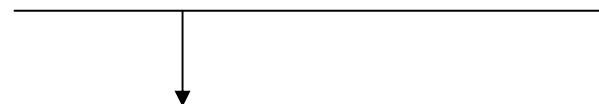
JANA PROV. ZÁTKOVÁ
1859-1933

Otto
1862-1925

Vincenc Strandl + Rosa roz. Achatzová
1760-1842   1770-1829

Klára roz. Strandlová + Johann Schusser
1835-1882   1789-1862

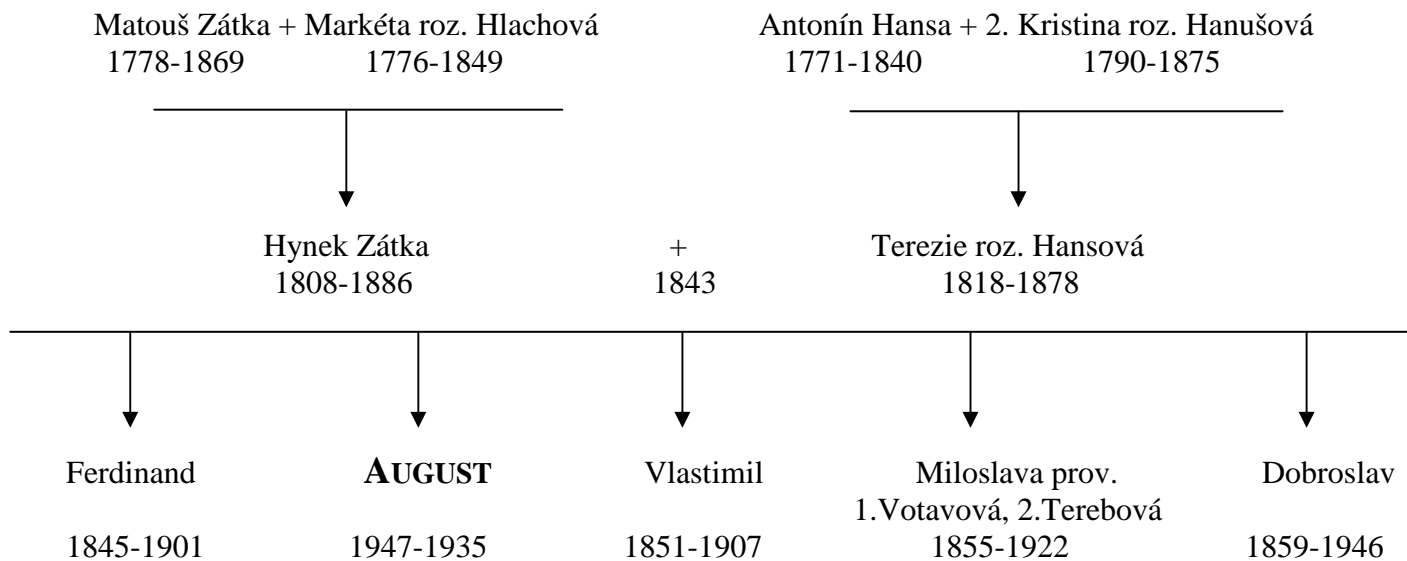

Johanna roz. Schusserová
1835-1882

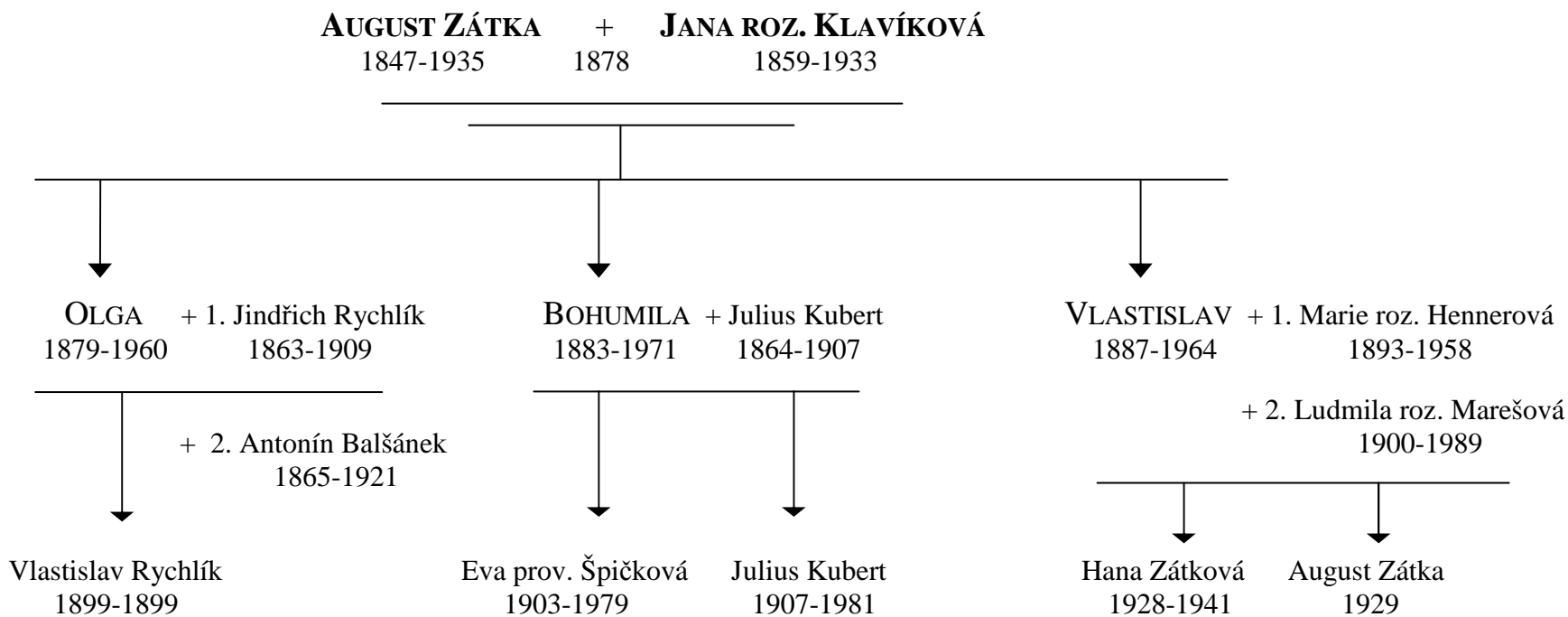
PŘÍLOHA Č. II. PŘEDCI AUGUSTA ZÁTKY

z otcovy strany

z matčiny strany

PŘÍLOHA Č. III. RODINA JANY A AUGUSTA ZÁTKOVÝCH

PŘÍLOHA Č. VI. RODIČE JANY ZÁTKOVÉ

PŘÍLOHA Č. VII. JANA ZÁTKOVÁ JAKO DÍVKA

PŘÍLOHA Č. VIII. PODPISY JANY ZÁTKOVÉ

Johanna Zátková

Jana Zátková

PŘÍLOHA Č. IX. JANA ZÁTKOVÁ S DĚTMI

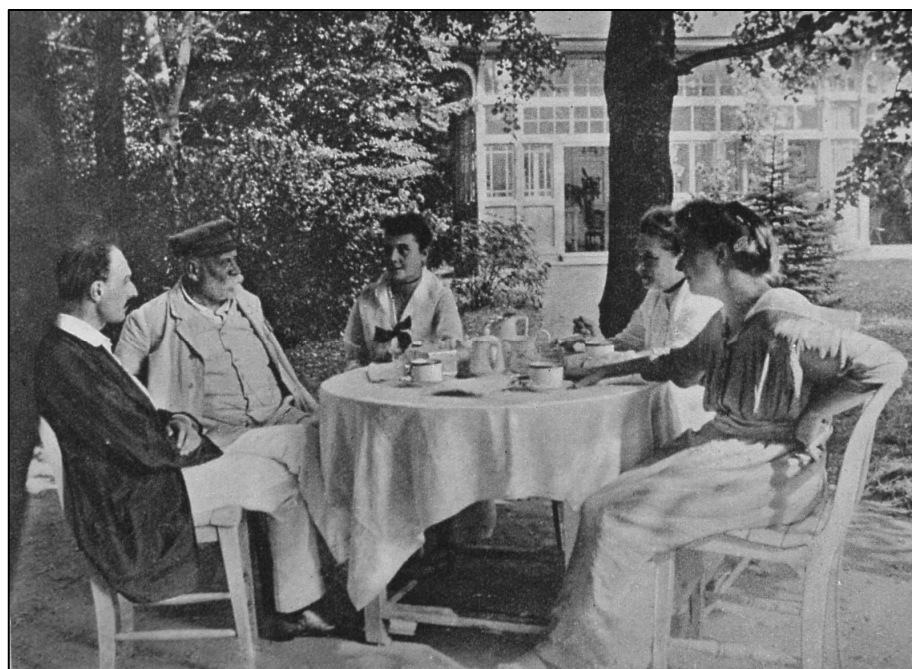

PŘÍLOHA X. RODINNÁ FOTOGRAFIE Z ROKU 1898

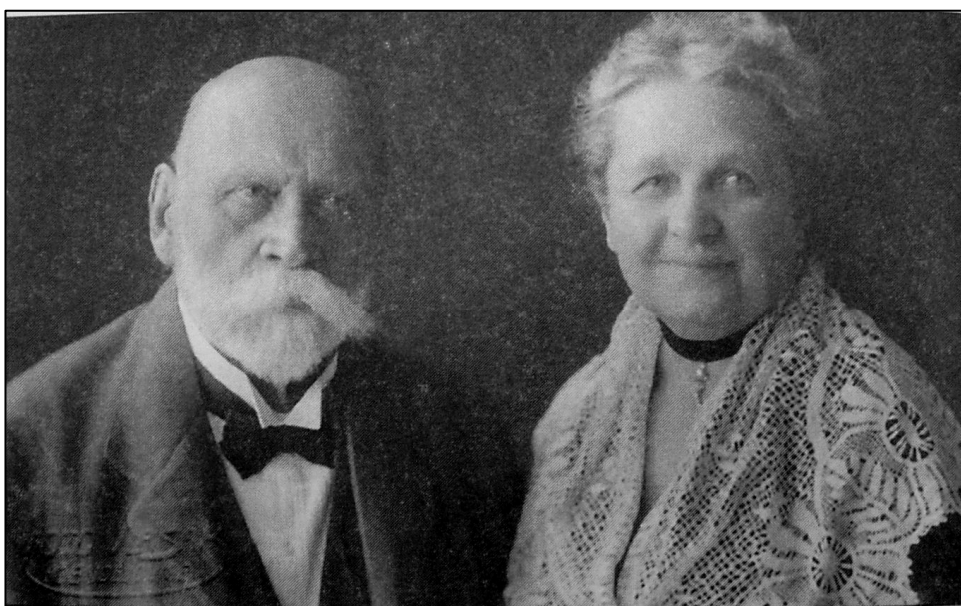
PŘÍLOHA XI. RODINNÉ FOTOGRAFIE

PŘÍLOHA XII. JANA ZÁTKOVÁ

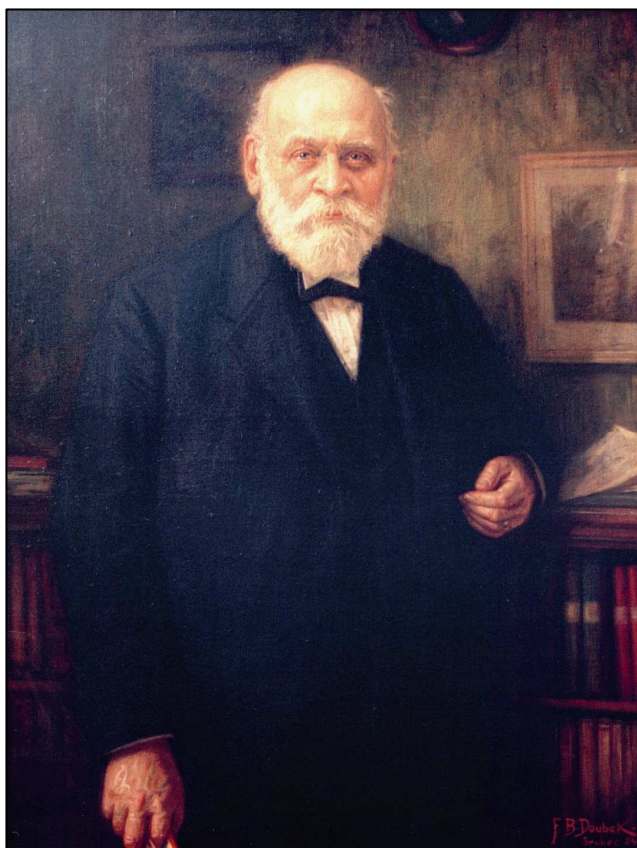

PŘÍLOHA XIII. JANA A AUGUST ZÁTKOVI

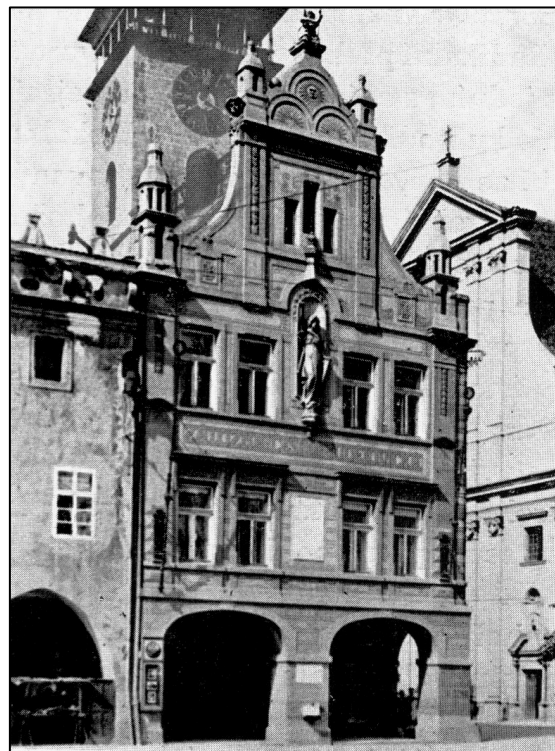
PŘÍLOHA XIV. PORTRÉTY MANŽELŮ ZÁTKOVÝCH OD FRANTIŠKA

BOHUMILA DOUBKA

PŘÍLOHA XV. DOMOVY JANY ZÁTKOVÉ

PŘÍLOHA XVI. RODINNÁ VILA V LIBNIČI

PŘÍLOHA XVII. INTERIÉR LIBNIČSKÉ VILY

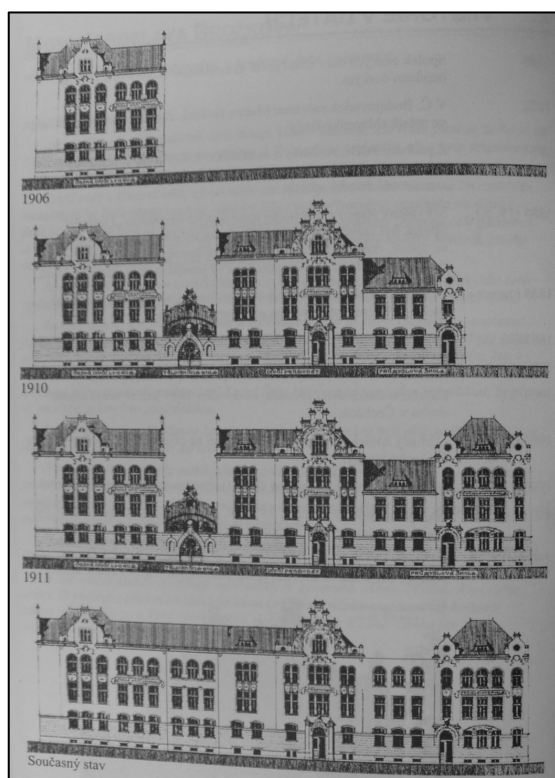

PŘÍLOHA XVIII. RODINNÁ HROBKA NA HŘBITOVĚ SVATÉ OTÝLIE

PŘÍLOHA XIX. DÁMSKÝ SPOLEK LUDMILA A JEHO ŠKOLSKÉ ÚSTAVY

Růžena Schwarzová:

Poděkování.

(Jubilejní báseň bývalé žákyně.)

Tak často mne volá
ta škola
na břehu řeky . . . . .
A vidím úsměv, tak kouzelně měkký,
a vzácnou zřím paní,
která nás všecky jménem znala.
která se na všecky usmívala —
neboť laskavá, milá
byla paní J a n a Z á t k o v á . . . . .

Ó, vy, které jste zrály
na „Vesny“ záhonech,
vy, které tisíckrát
za mládím posíláte
svůj roztoužený vzdech,
zda jste jí poděkovaly?

Vždyť její to byla práce,
to Ona škole vzkvést dala,
když po boku muže-vládce
pro rozkvět českého jihu pracovala
a o svobodu města svého bojovala s ním —
to Ona na budoucí ženy myslela,
neb věděla,
že život národa i ženy,
bezprávím ohrožený
povznést lze jen vzděláním . . . .

Ó, co se nstarala, jak bude se škole dařit,
až jednou odejde, kdo bude tu hospodařit
a záhony zalévat —
kdo jako ona tu školu vroucně bude mít rád!
Však její odkaz září na půdě požehnané,
neb věčné jsou brázdy, láskou kdekoli vyorané . . . .